

Дім і Сім'я

журнал щасливої родини www.dds.com.ua передплатний індекс 91640

**НАРОДНІ СКАРБИ
КУЛИКІВСЬКОГО
КРАЮ**

ГОЛОС ПРЕДКІВ

**Село Ярославець:
очима дитини до
війни і під час війни**

**Дивовижний
ЗВИЧАЙ**

**На військову службу
виряджають**

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ

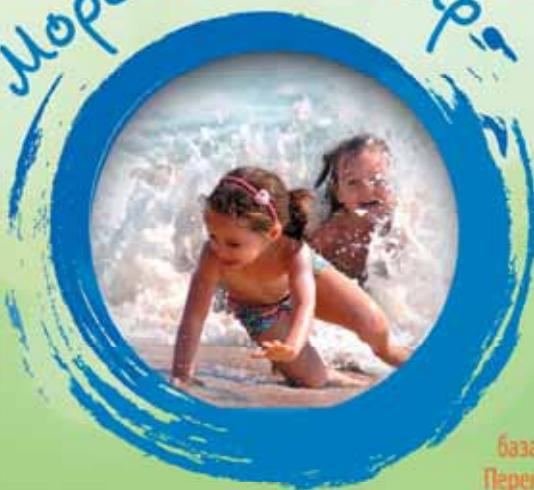
СМАЧНОГО

*Успіх будинку культури залежить від
усвідомлення своєї важливої ролі у
житті громади та своєчасної реакції на
потреби та вподобання людей.
Культура починається із душі.*

**Світлана Петрівна Масльонка
директор Куликівського РБК**

Морський табір

Місцезнаходження

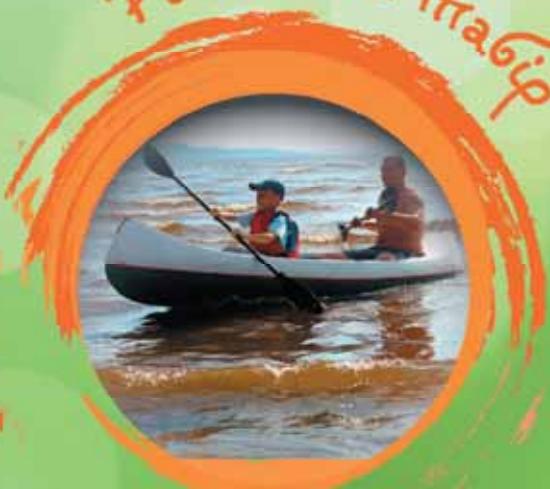
Чорне море, Миколаївська область,
курорт Очаків, с. Чорноморка

Артеківська команда повертається на море! Багаторічні «Артеківські» традиції та Чорне море дозволяють Вам з головою пірнути в Країну Дитинства. Морські купання, аквапарк, басейн, спортивні майданчики, професійні вожаті зроблять відпочинок цікавим, незабутнім та безпечним.

Вартість:

від 7631 до 8931 грн

Річковий табір

Мрієте стати справжніми туристами? Тоді цей табір саме для Вас. Різноманітні квести, спортивні змагання, туристичні майстер-класи, орієнтування на місцевості, а ще - пісні біля вогнища й незабутня дружня атмосфера чекають на Вас.

Вартість:

від 3000 до 4000 грн

Лазурний табір

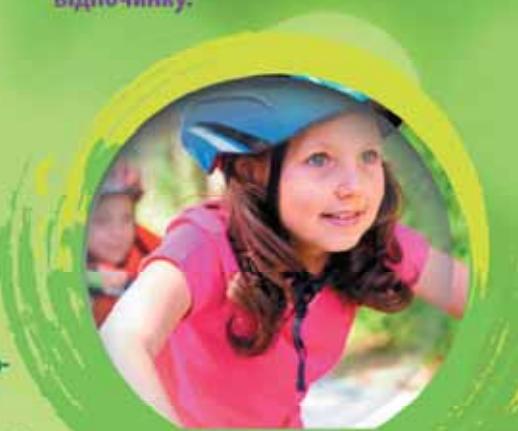
Місцезнаходження

Болгарія, Чорне море,
Бургаська область, місто Созополь

Чудова можливість покращити рівень англійської мови на березі Чорного моря у сонячній Болгарії. Морське йодоване повітря підвищить розумову діяльність та принесе максимальну користь від занять та відпочинку.

Вартість:

від 468 до 494 євро

Лісовий табір

Місцезнаходження

база «Славутич», Київська область,
Переяслав-Хмельницький р-н, с. Циблі

У сосновому лісі, на березі Канівського водосховища, розмістилась столиця дитячого відпочинку. Свіже повітря і унікальні артеківські програми зроблять канікули по-справжньому незабутніми.

Вартість:

від 11000 до 18000 грн

ЩО ВХОДИТЬ У ВАРТІСТЬ ПУТІВКИ?

- Проживання
- Харчування
- Змістовна програма табору
- Оздоровчі процедури
- Страхування

МДЦ «Артеківець» — це максимальний комфорт, найвищий рівень надання послуг: найцікавіші педагогічні програми та змістовні проекти.

Контакти:

+38 0342 544 881

+38 063 466 3725

www.artekivec.com

АРТЕКІВЕЦЬ
МЕРЕЖА ДИТАЧИХ ЦЕНТРІВ

Дім і Сім'я

Журнал «Дім і Сім'я» – журнал щасливої української родини. Ми допомагаємо Вам створювати гармонію в сімейному житті.

№ 2/2015 (99)

Виходить з 15.06.1999 р.
(з 15.06.1999 р. по 28.03.2005 р.)

як газета «Для Дому та Сім'ї»

Зареєстрований 11.06.2008 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Міністерства інформації України
КВ № 14095-3066 ПР.

Засновник: Біленький С. Я.

Головний редактор: Біленька С. В.

Коректор: Распопова А.О.

Дизайн та верстка: Біленький С. Я.

Адреса редакції: вул. Ревуцького, 44, м. Київ;
для листування: 02140, а/с 100, м. Київ.

Телефон редакції: (044) 565-75-91

E-mail: mail@dds.com.ua

www.dds.com.ua

Матеріали готовували:

В.Ф. Мицик, С.П. Масльонка, М.І. Васильєва,
Г.Т. Тарасюк, М. Ткач, Л.П. Саннікова,
А.П. Становський, А.І. Гармаш-Литвин,
Я. Оріон, В. Коваленко, М.П. Грицай,
Е.І. Добжанський, Г. Швед В. Коваленко,
Я. Оріон, Е.І. Добжанський, М. Чумарна,
М. А. Носаль і І. М. Носаль, А. Распопова,
С. Біленька, М. Горбонос,

Дуже Вам ВДЯЧНІ!

Слухайте аудіосупровід до цього числа
на нашому сайті: dds.com.ua

Усі права належать ФОП Біленька С.В. Передрук і будь-яке використання матеріалів можливі тільки з письмового дозволу видавця. Редакція має право публікувати будь-які надіслані в її адресу твори звернення читачів, листи, ілюстровані матеріали і залишає за собою право редагувати матеріали.

Факт пересилання означає згоду його автора на передану редакції всіх виключних прав на використання твору в будь-якій формі і будь-яким способом.

Пересилання авторами бінк персональних даних означає добровільну згоду на їх зберігання та обробку.

Стиль оформлення вмідання та його зміст є об'єктами авторського права та захищаються згідно з чинним законодавством.

Редакція не заважає поділився погляди авторів публікацій, якщо відмінити в розмеженні матеріалів на сторінках видання, якщо в них не вийде нічого порушення законодавчих, технічних чи художніх вимог або відсутні оплати.

За достовірність фактів, цифр, точність імен, прізвищ відповідають автори, а за зміст рекламих матеріалів – рекламидачі.

Рекламидач – також самостійно несе відповідальність за збереження авторських прав і прав третіх осіб, навмісності необхідних ліцензій і відомостей про сертифікацію продукції та послуг згідно з чинним законодавством. У своїх діях видавництво користується тим, що рекламидач – має право і заздалегідь отримати усі необхідні для своєї діяльності, у тому числі і для здійснення публікацій, дозволи. Передача матеріалів рекламидачу – підтверджує факт надання видавництву пра-ви на виготовлення, тиражування та розповсюдження його реклами.

Претензії, стосовно якості друку і термінів виходу видання з публікацією, приймаються протягом 15 днів від входу видання в публікацію.

Надруковано у ТОВ «Паперовий Змій»

Адреса друкарні:

вул. Іллі Еренбурга, 3а, м. Київ.

Замовлення № 3982, від 12.05.2015 р.

Друк офсетний. Папір крейдований.

Формат 60x84 1/8. Обсяг: 5 ум. друк. арк.

Підписано до друку 12.05.2015 р.

Наклад 30755 примірників.

Ціна договірна.

Передплатний індекс 91640

© Видавництво ФОП Біленька С. В.

© ТОВ "СМПГ" "ШАНС"

© Журнал «Дім і Сім'я»

м. Київ – 2015

СЬОГОДЕННЯ

НАРОДНІ СКАРБИ КУЛИКІВСЬКОГО КРАЮ 3

І ПІСНЯ, І СЛОВО, І ПОДЗВІН СТРУНИ – НА ВІВТАР УКРАЇНИ 6

ВИДАТНІ ТА ЗНАМЕНІТИ

О. Гончар

ХОЧ СЛОВО, ХОЧ КРИХТУ ДУШІ 10

До 80-ліття від Дня народження видатного філолога-санскритолога 16

Пошук заради майбутнього 17

НАША ІСТОРІЯ

ГОЛОС ПРЕДКІВ 18

ЩО НАЙДОРОЖЧЕ ЗА ВСЕ НА СВІТІ 23

Село Ярославець: очима
дитини до війни
і під час війни

24

ЗВИЧАЇ ТА ТРАДИЦІЇ

Відична наука про добові ритми в природі

27

Дивовижний ЗВИЧАЙ

31

На військову службу
виряджають 38

МАЙСТЕРНІСТЬ ТА РУКОДІЛЛЯ

Сорочка - вишивання Долі 42

НАВЧАННЯ

Створіть своїй дитині
необхідні умови для набуття
знань та навичок, що
відповідатимуть сучасним
світовим вимогам! 45

ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ

ЗДОРОВ'Я

Цибуля нас захищає

51

КРИЗА

Як можна заощадити?

54

СМАЧНОГО

6-9 серпня 2015
Одеса Дерибасівська

У РАМКАХ XIX МІЖНАРОДНОЇ КНИЖКОВОЇ
 ВИСТАВКИ-ЯРМАРКУ «ЗЕЛЕНА ВОЛНА»
 ТА III ОДЕСЬКОГО КОРНІЙЧУКОВСЬКОГО
 ФЕСТИВАЛЮ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

**III ОДЕСЬКИЙ
 КОРНІЙЧУКОВСЬКИЙ
 ФЕСТИВАЛЬ
 ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Контакти оргкомітету:
+38 (048) 777-60-68
in@expodessa.od.ua

greenwaveodessa greenwaveod

КОНКУРСИ ДЛЯ ДІТЕЙ ВІД 6 ДО 18 РОКІВ

IV ДИТЯЧИЙ
 ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНКУРС

Прийом робіт
 до 1 червня 2015 року
expodessa.com/books/events/180

IV ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС
 ДИТЯЧОГО ЦИФРОВОГО МАЛЮНКА

Ілюстрації приймаються
 до 15 липня 2015 року
expodessa.com/books/events/183

ОРГАНІЗATORI

Дім і Сім'я

журнал щасливої родини www.dds.com.ua передплатний індекс 91640

Дякуємо нашим дорогим читачам, авторам і всім, хто допомагає творити цей журнал. Сподіваємося, що він принесе користь, радість та затишок у Ваш Дім та Вашу Родину.

Передплачуйте наш журнал, і Ви дізнаєтесь ще більше про світ, який вас оточує, відкриєте для себе глибини рідної історії, наших традицій та культури, станете учасником багатьох подій та сучасних наукових вікриттів, збагатите інформацією про те, як зберегти духовне і фізичне здоров'я, допоможе убездпечити від негативних впливів своє приватне життя, виховати здоровими і розумними дітей, нащичати готовувати смачні українські страви. Вам відкриються секрети рукоділля та інші нехитрі таємниці наших предків, які зроблять Ваш дім затишним, життя – гармонійним.

Будьте здорові та щасливі!

З повагою,

Редакція журналу «Дім і Сім'я»

Передплата здійснюється через усі відділення Укрпошти –

індекс 91640

або в редакції, тел.: (044) 501-48-22, 565-75-91

Запрошуємо до співпраці авторів і розповсюджувачів.

З питань покращення та підтримки видання просимо звертатися до редакції,
 тел.: (044) 565-75-91, www.dds.com.ua, e-mail: mail@dds.com.ua

НАРОДНІ СКАРБИ КУЛИКІВСЬКОГО КРАЮ

Сьогодні, в епоху інформаційного бума, аж надто стрімких і агресивних глобалізаційних процесів і культурницьких впливів, тривога за збереження своєї національної ідентичності залишається одним з найактуальніших викликів як для кожного українця, так і для всього українського суспільства. І що цікаво: у цій тривожній ситуації, як правило, покладаються надії не тільки на професійне мистецтво, а передовсім на самодільну творчість народу. Врешті, на невичерпність народних талантів, яких не втомлюється плекати нам наше українське село.

Куликівка – мальовниче село на Чернігівщині – одне з таких самоцвітних фольклорних роздвищ, «розробка» яких покладена на місцевих працівників культури, чи точніше: подвижників культури, які працюють не «задля грошей», а завдяки невичерпному ентузіазму та істинній любові до народної творчості – основі усіх високих мистецтв.

Отож відповідно і робота Куликівського будинку культури проводиться за трьома основними напрямками: культурно-просвітницький, організація дозвілля та розваг і... госпрозрахункова діяльність.

Шодо двох перших напрямків, то сьогодні у стінах цього закладу працює 12 клубних формувань, до складу яких входить 10 творчих колективів, три з яких носять звання «народний аматорський», а також люби-

тельське об'єднання «Світ здоров'я та краси» і дискотека.

Шо ж до госпрозрахункової діяльності, то працівниками РБК надається населенню 12 видів платних послуг. Це оренда глядацького залу та кабінетів, амортизація звукопідсилювальної техніки, оренда костюмів, платні концертні програми, соціально-культурні замовлення до професійних свят та інше. Одно слово, жерці культури вчаться не тільки виживати у складних умовах, а й цінувати свою працю.

Оскільки Куликівський БК є ще й районним методичним центром, який тісно співпрацює із сільськими закладами культури, то в його обов'язки і функції також входить: інформаційно-методичне забезпечення діяльності клубних установ; сприяння їм у розвитку народної творчості; підвищення професійного та освітнього рівня кадрів тощо.

Світлана Петрівна Масльонка,
директор Куликівського РБК

«Куликівська красуня»

Народний аматорський ансамбль танцю «Ліонок» РБК.

Молодіжний вокальний ансамбль «Вербена» РБК1.

Народний аматорський фольклорний колектив «Оберіг» Смолянського СБК.

Крім того, понад 10-ти років на базі РБК працює районна творча лабораторія нових дозвілевих проектів і технологій, мета якої збагачення ринку культурних послуг у районі, впровадження у дозвілеву практику найбільш цікавих, суспільно-значущих форм і методів культурно-мистецьких заходів для різних верст населення, розвиток та власконалення професійної майстерності працівників галузі, організаторів дозвілевої діяльності.

Та все ж чи не найбільше уваги приділяється вивченню та розвитку фольклорного жанру у районі. З цією метою започатковано фольклорні експедиції у села, де активно працюють фольклорні колективи. На сьогоднішній день зібрано та узагальнено матеріали про творчість фольклорного колективу «Горлиця» Грабівського будинку фольклору, фольклорного колективу «Надвечір'я» Кладськівського будинку культури та народного аматорського фольклорного колективу «Оберіг» Смолянського будинку культури.

Гарною мистецькою традицією в районі стало проведення щорічного мандрівного відкритого районного фольклорного фестивалю «Народні скарби Куликівського краю», який зазвичай відбувається в останню неділю травня у заздалегідь визначеному селі району і збирає всі вокальні та фольклорні колективи краю, а також гостей з інших

Інноваційна програма «Мій зможе».

Народний аматорський хор «Льонок» РБК.

Гурток естрадної пісні РБК.

областей України. Оскільки фестиваль проводиться з метою відродження і збереження пісенної та музичної спадщини Куликівщини, то кожного разу його учасники намагаються подарувати один

одному якусь нову пісенну перлинку, віднайдену в народній пам'яті. Тому й не дивно, що на це свято охоче з'їжджаються поважні та відомі знавці і дослідники фольклору чи не з усієї України.

Також самодіяльні колективи та майстри народної творчості беруть участь у районному святі «Вернісаж талантів «Куликівські обжинки», конкурсі ім. Василя Полевика (м. Щорс), міжнародному фольклорному фестивалі національних культур «Поліське коло» у Чернігові, святі різьблярів та майстрів лозоплетіння, що відбувається щорічно у Національному музеї архітектури і побуту України в Києві.

Крім того, члени гуртка естрадної пісні вибирають призові місця на Міжнародному фестивалі «Сівертон», Всеукраїнському фестивалі «Червона рута» та обласному фестивалі «Твої таланти, Деснянський краю».

В загалі, жодне професійне свято чи вшанування заслужених людей краю не відбувається без участі працівників культури.

Останніми роками творчий колектив РБК все більше поширює практику проведення інноваційних масових заходів, як, наприклад, «Дочки-матері», «Дві крапельки води і дві окремі долі», «25 срібних весен», «Материнської долі стежки», «А чим ми горіші за міських», «Зірковий дует по-куликівськи», «У чаraph пісенних хітів 90-тих», «Куликівська красуня», «Улюблені мелодії радянського кіно», «Мій зможе», «Пісенна дуель двох поколінь» та ін.

Як бачимо, Куликівський будинок культури на сьогодні є воистину центром культурно-довгіліової роботи району, головною дійовою особою у збереженні та розвитку народної творчості, прадідівських звичаїв та обрядів, а також натхненником впровадження у життя інноваційних форм роботи.

Все, над чим працює і що втілює у життя невеликий колектив будинку культури зі своїми партнерами, об'єднаний простим месседжем «З любов'ю до людей». Тож із подвійною силою хочеться творити, втілювати у життя інновації, адже відчувається всебічна підтримка керівництва району, друзів та партнерів по сцені, а особливо постійна зашківленість глядачів, які здебільшого створюють аншлаг у глядацькому залі та чекають на нові проекти. А вони ще попереду: шоу краси та гармонії «Намистинка-українка», «Пісенна дуель. Сезон навпаки», молодіжний інтерактив «Хто зверху?» та інші. Запрошуємо на гостину до куликівських креативників.

Масльонка С. П.
директор Куликівського РБК

I ПІСНЯ, I СЛОВО, I ПОДЗВІН СТРУНИ – НА ВІВТАР УКРАЇНИ

На півночі України, на берегах мальовничої річки Есмань, розташований Глухів – одне з найдревніших міст Сіверщини, колиска української історії, столиця Гетьманщини, культурно-мистецький центр «золотого XVIII століття», місто, овіянє славою предків, освячене іменами геніїв світового мистецтва – Максима Березовського і Дмитра Бортнянського, Тараса Шевченка і Олександра Довженка. Тут зародилися традиції меценатства, тут черпали творче натхнення видатні поети, композитори і художники.

Відродно, що славні мистецькі традиції Глухова не перериваються, що сьогодні їх продовжують і розвивають наші сучасники, зокрема, працівники культури та учасники художньої самодіяльності. Їхня щедра творчість, залюбленість у рідну пісню не тільки дарують людям гарний настрій, а й стверджують незнищенність української культури, її багатство і перспективу розвитку на майбутнє.

Епіцентром відродження народного мистецтва та організації дозвілля населення міста був і зостається Глухівський міський палац культури, який очолює великий ентузіаст своєї справи Тетяна Тришина. Нині на базі закладу успішно працюють численні гуртки, аматорські об'єднання, колективи художньої самодіяльності та клубні формування, у яких займається близько 300 осіб.

Заслуженою популярністю у глухівчан (і не тільки) користується народний камерний хор міського палацу культури, який творчо збагачує набутки національного духовного хорового співу. Сьогодні важко повірити, що починався цей унікальний високопрофесійний нині колектив у 1990 році... з невеличкого гурту шанувальників хорового співу. Але любов до пісні, яка

Фото 1. Народний аматорський камерний хор духовної музики міського палацу культури. Керівник Катерина Кобзар.

живе в крові наших земляків, та величезна праця його засновниці, незмінного художнього керівника і диригента хору Катерини Кобзар, принесла свої плоди: в 2000 році колектив одержав високе звання «народного», а слава про нього перелетіла межі району.

Окрасою древнього Глухова є народний аматорський ансамбль танцю

«Полісяночка», яким не перший рік керує талановита і харизматична Ірина Ігнатенко.

Як і личить завжди юному колективу, «Полісяночка» перебуває в постійному розвитку, в пошуку нового, оригінального самовираження, дивуючи глядачів хореографічними знахідками, віртуозністю виконання і багатством репертуа-

Фото 2. Народний аматорський ансамбль танцю «Полісяночка» міського палацу культури. Керівник Ірина Ігнатенко.

Фото 3.

**Фото 3 та 4. Дитяча зразкова естрадна студія «Добрий вечір».
Керівники Тетяна Карпенко та Євген Станкевич.**

ру. Тож чого дивуватися, що з року в рік ансамбль перемагає не тільки на обласному конкурсі з хореографії «Поліські візерунки», а й на Всеукраїнському фестивалі-конкурсі народного танцю ім. Павла Вірського та Всеукраїнському конкурсі «Візаві». За вагомі досягнення та внесок у розвиток хореографії народ-

ний ансамбль танцю «Полісяночка» занесений до «Книги пошани» міста Глухова, його визнано переможцем в номінації «Кращий творчий колектив» міського конкурсу «Професіонал року».

Також надзвичайно популярна в нашому місті зразкова дитяча естрадна студія «Добрий вечір», якою опікуються

прекрасні спеціалісти Тетяна Карпенко та Євген Станкевич. Саме дякуючи своїм керівникам юні артисти віком від 5 до 15 років зачаровують глядачів виконавчою майстерністю, невичерпною енергією та позитивною енергетикою, завжди викликаючи заслужені оплески у глядачів. Студія успішно працює за двома напрямками: вокал і драматургія, і в обох цих жанрах здобуває перші місця на численних конкурсах і фестивалях обласного та міського рівня.

Хочеться добрим словом згадати і народний аматорський чоловічий ансамбль, який з липня 2012 р. очолює Сергій Іванченко. За роки свого існування колектив зажив великої популярності завдяки постійній цілеспрямованості роботі над удосконаленням виконавської майстерності та різноманітному і змістовному репертуару. Чоловічий ансамбль – незамінний учасник усіх загальноміських, обласних культурно-мистецьких заходів.

Гармонійно доповнює різnobарвну співочу паліtru Глухівщини ще один непересічний колектив – народний аматорський жіночий вокальний ансамбль. Створений у вересні 2002 року, цей оригінальний гурт ось уже 13 років продовжує дивувати шанувальників своїм чистим і злагодженим жіночим багатоголоссям, віртуозним виконанням старовинних українських побутових та козацьких пісень, сучасних естрадних творів, а також авторських пісень нинішнього керівника ансамблю Сергія Новобранного. Насичена концертна діяльність, дружність та спільна мета допомогли співачкам створити в колективі атмосферу творчого піднесення, сприяли його популярності серед земляків.

Прославляють наше місто і самодіяльні поети та композитори, члени літературно-мистецького об'єднання «Звенигора» на чолі з її керівником Анатолієм Мироненком.

Значне місце в розвитку культури і духовності древнього Глухова займає міський краєзнавчий музей (директор Олександра Афанас'єва), де зберігається в експозиціях і фондах понад тисячу речових пам'яток, багато з яких – унікальні. Культурно-дослідна та науково-освітня робота закладу охоплює широкий спектр важливих історико-культурних чинників. Його колектив спрямовує свої зусилля на висвітлення маловідомих сторінок вітчизняної історії, сприяє збереженню та відродженню духовних цінностей. У залах

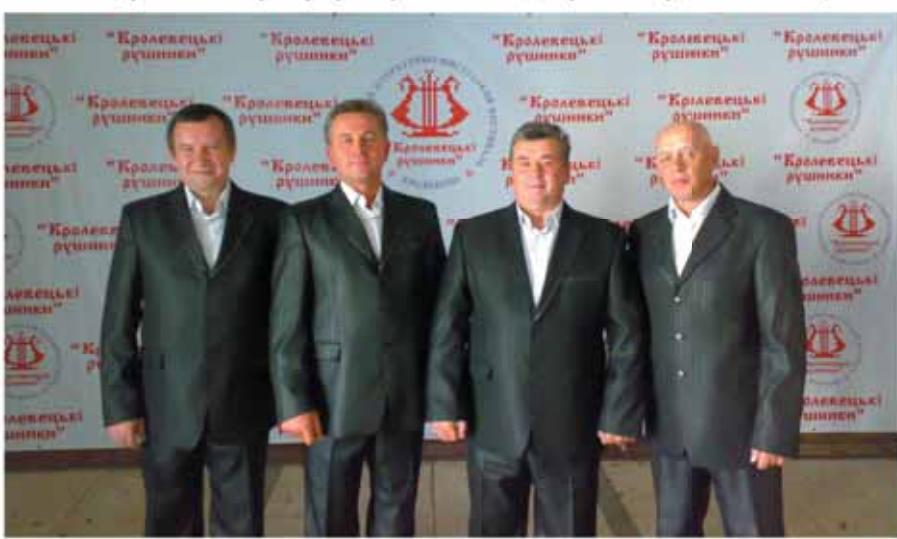

Фото 5. Народний аматорський чоловічий ансамбль. Керівник Сергій Іванченко.

музею проходять цікаві і змістовні краєзнавчі конференції, історичні години, авторські виставки, засідання у форматі круглого столу, заняття з народознавства та безліч інших заходів.

Центром виховання юних талантів стала школа мистецтв ім. Максима Березовського – одного з найстаріших музичних закладів на Україні, який очолює Олена Сакун. Завдяки кропіткій високопрофесійній роботі викладачів, 90 відсотків яких самі є випускниками легендарної школи, теперішні обдаровані вихованці продовжують навчання у вищих мистецьких закладах, приймаючи згодом естафету викладацької діяльності, або ж поповнюють ряди знаменитих виконавців. Гордістю школи є оркестр народних інструментів (керівник Михайло Смоленський), ансамбль бандуристів (керівник Валентина Великосвят), хор викладачів та учнів, вокальні та інструментальні тріо, дуети.

Візитівкою культурного життя міста є щорічний обласний фестиваль духовної музики «Глинські дзвони», участь в якому беруть академічні та духовні хори з усієї України. Цього року Глухів уже вдесяте гостинно прийматиме учасників цього важливого культурного заходу.

У червні 2014 року започатковано творчий проект «Музичні зустрічі в Глухові». Головним ініціатором події став нащадок відомого глухівського мецената Миколи Терещенка – Мішель Терещенко. До нас завітали виконавці стольчого національного камерного ансамблю «Київські солісти», артисти Національної музичної академії України ім. П.І.Чайковського та Національної опери України ім. Т.Шевченка.

Хочеться зазначити, що в цей складний для країни і для кожного з нас час на працівників культури покладено дуже важливе та складне завдання: за допомогою художнього слова, музики, народної пісні, творів образотворчого мистецтва не тільки виховувати патріотизм, але й підтримувати непереможний дух нашого народу.

Тому пріоритетним напрямком в роботі працівників галузі культури є виховання підростаючого покоління в дусі любові та поваги до своєї держави, історії, традицій, культури українського народу. З метою інформування населення міста про геройчні вчинки земляків, які боролися і зараз борються за незалежність та територіальну цілісність України, в закладах культури міста проводяться виховні уроки та історичні годи-

Фото 6. Святкування Дня Державного Прапора в місті Глухів.

ни, вечори вшанування героїв-земляків, культурно-мистецькі акції, благодійні концерти, презентації виставок, що висвітлюють подвиги земляків – учасників АТО, та інші заходи.

Зокрема, у 2014 році за ініціативи Катерини Кобзар, керівника народного камерного хору духовної музики, був започаткований культурно-мистецький проект, у рамках якого відбулись благодійні акції-концерти «Зігрій солдата» та «Теплі колядки».

У ході творчої програми звучали хорої твори духовної музики, патріотичні пісні у виконанні аматорів глухівської сцени. Хвилюючим моментом стала телефонна розмова, що відбулася в режимі оп-line із завідувачем науково-дослідного відділу Національного заповідника «Глухів» Юрієм Коваленком, який нині перебуває у складі гуманітарної місії «Чорний тюльпан», організованої з метою пошуку загиблих у зоні АТО українських військовослужбовців.

Минулоріч День Незалежності ми відзначали з молитвами за мир та спокій в Україні. Після завершення богослужінь у храмах міста сотні глухівчан зібралися на площі Рудченка, аби разом помолитися за Україну.

Естафетну ходу «Єднаймося під прапором миру» Глухів прийняв від Путівльського району, щоб у День Державного Прапора розгорнути його і пронести вулицями славного рідного міста.

Ще з самого ранку на площі Рудченка та прилеглій території зібралися сотні городян та гостей міста, щоб стати безпосередніми учасниками святкового дійства.

Стометровий прапор нашої Держави учасники акції, одягнені у вишиван-

ки, урочисто пронесли вулицями Глухова від центральної площа до пам'ятника Тарасу Григоровичу Шевченку. Ця хода була настільки грандіозною, що жителі міста мимоволі шикувались уздовж дороги у почесну варту.

24 серпня у Глухові приходила обласна культурно-просвітницька акція «Ми – українці!», присвячена 23-річниці Незалежності України. Найкращі митці Сумської області завітали до нашого міста, щоб разом із глухівчанами відзначити національне свято. Концертна програма вечора була виключно україномовною та патріотично спрямованою, що створювало особливу атмосферу урочистості. Родзинкою Дня Незалежності в місті став парад вишиванок за участю маленьких глухівчан. Хлопчики і дівчатка з дитячих садків пройшлися містом до площи Рудченка, рекламиючи вірші та виконуючи пісні про Україну.

Зроблено багато, та попереду – нові творчі задуми. Але одержимим націтвторчими ідеями, талановитим, креативним працівникам культури Глухова всі завдання під силу. І ми докладемо всіх зусиль, щоб життя громадян нашого міста стало ще змістовнішим, а дозвілля – різноманітнішим і цікавішим. Зробимо все для процвітання єдиної, незалежної, самостійної та щасливої України, і хай нам у цьому допоможе Господь.

**М.І.Васильєва,
начальник відділу культури
Глухівської міської ради,
Г.Т.Тарасюк, письменниця**

ProMaisonShow

МІЖНАРОДНА ВИСТАВКА
ПОДАРУНКІВ ТА ТОВАРІВ ДЛЯ ДОМУ

09-12
вересня
2015

За підтримки:

messe frankfurt

Організатор:

PARUS ExpoMedia

Тел.: +38 (044) 484-68-91

www.pem.com.ua

Генеральний
інформаційний спонсор:

Ідеальний Дом
Журнал для влюблених в свій дім

Генеральний
інформаційний партнер:

MAISON

Інформаційна підтримка:

Дім і Сім'я

le Classique

lafemme

PRIMA

Ательє

**ID.
INTERIOR DESIGN**

GIFT REVIEW

DIM IDEЙ

HOME

**КЕРАМИКА:
Стиль Мода**

ХОЧ СЛОВО, ХОЧ КРИХТУ ДУШІ

(Роздуми над щоденниками Олеся Гончара)

Кожна постать постає з відстані часу виразніше. Вгамовуються хвилі побутових сует, відступає за обрій туман буднів і над велелюдним океаном буття просіюється першообраз світу. Він то віддаляється, то ближчає, залежно від глибини ностальгії та холодності аналітичного розуму; час від часу торкається найпотаємніших порухів позасвідомості й зрештою стає усталеною уявою. А отже – взірцем і здорововою деонтологічною підпоровою для людини. Інколи навіть міфологізується. Адже людина (а в цілому – народ, нація) для свого ствердження й подальшого поступу завжди потребує духовного опертя. На цьому принципі ґрунтуються вся система народного виховання. Вона містить в собі не лише повагу до предківщини, а ще й взірцеві приклади та принципи поведінки їх. І ці приклади та принципи є не якимось загальніком, а такими, що відповідають родовим особливостям людини. «Виховний ідеал, – зазначає Григорій Вашенко, – відповідає інтересам і психології народу» (Григорій Вашенко. Виховний ідеал. – Полтава, 1994. – С. 102). Тому десакралізація чи деміфологізація видатних національних постатей минулого і сучасного неминуче обертається суттєвими духовними втратами. Не кажучи вже про їхне приниження та опоганення, яке фактично отрює кров нації, руйнує фундамент морального буття народу. А нерідко на тривалий час змінює навіть ментальність людей. І тоді на вісімнадцятому році незалежної української держави колишній Міністр збройних сил України, а нинішній депутат, що йменує себе як націонал-демократ, на одному з телеканалів заявляє про те, що він за свого керівництва не допустив присвоєння окремим військовим частинам імен Петлюри, Бандери та інших українських полководців періоду визвольних змагань. Бо, мовляв, як же воно звучатиме: «Вітаю вас, товариши петлюровці!» Питань, як кажуть, немає. Для отруеної свідомості милозвучнішим є: товарищи суворовці, нахімовці чи будьонівці, ворошиловці а то й – ленінці, сталінці.

Разом з тим сакральність тоЯ чи іншої видатної постаті поглибується в народі не лише засобом піднесення її духовної (моральної) величі та могутнос-

ті, а й ще й розкриттям складності тих передумов, за яких вона жила й діяла. А також глибоких душевних переживань та болів її. І тоді такі постаті стають своєрідними маяками певного періоду, епохи, а то цілої історії народу, як, наприклад, Тарас Шевченко для нас українців. Вони допомагають у ствердженні національних цінностей, гарнують дух кожного окремого представника народу. Опираючись на ту чи іншу взірцеву постать, людина звіряє свій крок, відчуваючи певність у своїх діях і вчинках. І стає одержимою. «Наша доба, – занотовує у своєму щоденнику 07.10.1973 року Олесь Гончар, – доба нечуваних катастроф, розплачливих шукань, доба нового світорозуміння, вимагає й шукає в письменстві постаті, обличчя, шукає духовного провідника, рушій...» Думаю, що ця думка не втратила своєї актуальності за збіглих більш як 35 років. А навпаки – стала ще гострішою.

За життя такі постаті бачаться як високі моральні авторитети чи провідники нації. На їхне слово і їхні дії свідомі представники народу твердо покладаються й довіряють їм. Своєю чесністю, свою відданістю, своюю принциповістю, своюю послідовністю й твердістю у відстоюванні прав і свобод, вони згуртовують, цементують і змішнюють народ. Спонукають кожного до пробудження гідності в собі. Слід зазначити, що свої духовні провідники існують і в окремих соціальних групах та громадах. Ми їх знаємо й часто рівняємося на них. Одні з них, за своїм характером, діяльно активні й своєю громадською активністю запалюють нас. Інші – заховані в собі, але часто мають не менш потужний вплив на громаду, ніж перші. Відсутність таких постатей в громаді або їхня слабкість і непослідовність спричинює розшарування, непевність та внутрішню недовіру; часто обертається чварами. В кінцевому рахунку – послаблює діяльність і авторитет громади, гранично знижує інтерес та активність усіх її ланок і членів загалом. В гіршому випадку – призводить до цілковитого занепаду й розпаду громади. А відсутність таких постатей в середовищі народу – нерідко розмиває епоху буття, а сам народ робить безликим і розгубленим.

В українській літературі другої половини ХХ століття єднією з таких пос-

О. Гончар

татей був і сам Олесь Гончар. Сьогодні на сторінках періодики чимало говориться про явище шестидесятників – їх позитиви й негативи. Аналізуються причини й наслідки послаблення їх діяльності в перспективі. А проте, варто зауважити, що коли виникло це явище – в українській літературі зокрема, то біля керма Спілки письменників тоді 12 років перебував саме Олесь Гончар. Не хочу сказаним якось применити інші постаті й інші обставини того часу. Можна нагадати і «Клуб творчої молоді» і хор «Гомін» як осередки активного буття пробудженої українського національного духу й думки. Але ці осередки тривали не довгий час. Спілка ж письменників була осередком української свободи впродовж усього гончаревого десятиліття. Сюди приходили не тільки письменники, а й багато з тих, хто просто почувався українцем і шукав можливості почути шире слово і виповісти душу. Щоправда хор «Гомін» пізніше (в кінці 80-х – на початку 90-х) відродиться й стане рушійною силою боротьби за українську незалежність. Спілка ж письменників України, ні до Олеся Гончара, ні після нього, не була такою згуртованою. І пізніше, вже не мала такого авторитету серед народу по сьогодні. Можна щоправда ще говорити про період, коли на чолі письменницького гурту стояв Юрій Мушкетик, коли у стінах Спілки виникло Товариство української мови й Народний рух України й ряд інших громадських організацій, коли кожний

захід у Будинку письменників проходив за вицерть переповненої зали. Але то також був нетривалий період. Зрештою, люби, Боже правду! – Юрій Мушкетик і сьогодні чи не єдиний із свого покоління, хто час від часу на сторінках «ЛУ» б'є у дзвін тривоги.

Треба сказати, що й на ту пору й до кінця життя Олесь Гончар залишався духовним провідником усієї письменницької громади. Ми, письменники старшого й середнього покоління, добре пам'ятаємо, як на тому чи іншому письменницькому зібранні слова Олеся Гончара всі тоді кожного разу чекали з нетерпінням. І як часто те його слово ставало на оборону української культури і мови, зокрема. Причому нерідко те слово давалося Олесю Гончареві нелегко. Особливо тоді, коли доводилося говорити у відповідь на цинічні й нахабні виступи можновладців, що несли загрозу подальшого ниніщення української мови і культури загалом. Можна було помітити, як часом хвилювання переймalo йому дихання, як він часом блід, але зусиллям волі виходив на трибуну і говорив твердо, пerekонливо, з глибокою певністю у своїй правоті. Мабуть кожен із них, хто чув його палкі й глибокі виступи наприкінці 80-х – початку 90-х років на захист української мови, запам'ятав на все життя, як тоді потужно підіймався його негучний, але правдивий голос; як не раз переймав і повнив хвилею залу, і як наснажував ширі серця до дій. А його демонстративний вихід із лав КПРС у відповідь на цинічні заяви комуністичних лідерів щодо голодуючих студентів у 1990 році, фактично спричинив масове покладання партійних квітків в Україні.

На жаль, подібного слова і подібної одержимості й волі ми не бачимо сьогодні практично ні в кого з представників еліти. І це тоді, коли маємо в усіх структурах влади здавалось би свідомих синів і дочок українського народу. Так званих, націонал-демократів. Але, скажіть мені, може хоч хтось із них заблокував трибуну, чи зробив інший достойний вчинок у відповідь на цинічне потоптання деятої статті Конституції та на публічне глуміння й приниження гідності кожного українця?! Можна почути хіба мишачий писк із зали. Де ж вони ті достойники? Немає їх. Бо якби вони були, то маючи сьогодні від українського народу 228 депутатських мандатів і Президента, вони б давно прийняли всі необхідні

закони. І давно примусили б чиновників виконувати їх. Адже на те і є держава. Згадаймо, що до першої демократично обраної Ради увійшло національно настроєні лише 120 народних обранців. Вони склали «Народну раду». І та «Народна рада» в кількості 120 депутатів діяла на багато потужніше й продуктивніше, аніж сьогоднішні «демократичні коаліції» зі своєю більшістю. І це гірка правда.

То навіщо ж вони йдуть у владу? Ще 4 жовтня 1970 року, ще за тої тоталітарної системи, Олесь Гончар записує у своєму щоденнику: «Не знаю, як щодо інших, а письменника сила влади може приваблювати лише тим, що дає змогу захистити чи зробити комусь добро. Тільки цим бо часом відчай бере, коли тебе просять, шукають у тебе захисту, оборони від кривд, а ти, безвладний, не маєш змоги чимось допомогти».

Відчуття власної провини і відчаю із-за непоодиноких випадків неможливості допомогти людині, очевидно, переймало його все життя. Бо й через одинадцять років після наведеного запису, 12. 07. 1981 року він знову зауважить для себе в час сумних роздумів (М. Бажан у лікарні, О. Коломієць брата поховав): «Ждуть від тебе люди підтримки, а сили тануть... Рядок написати – і той дается нелегко. Але якщо вже тобі дано, якщо від тебе ждуть, то мусиш давати підтримку, маєш нести іншим себе – до останнього. Хоч слово, хоч крихту душі – роздай усе, в цьому смисл...» Хотілось би знати: чи хоч одного з наших нинішніх письменників-депутатів – представників влади брав коли-небудь подібний відчай?! Олесь Гончар такий відчай переймав не раз. Про що й свідчать його щоденникові записи. А може хтось із сучасних націонал-демократів наважився публічно заступитися за всенародно обраного українського Президента, коли його привселюдно принижують і ганьблять ненависники України?! Може, володіючи мандатом народної довіри, зажадав публічного вибачення від когось із «недоторканних» за образу особи Президента?! А отже – і всіх українців. Ні – навпаки. Вони часто, прикриваючись партійною парасолькою, разом з недругами закидають Президенту його, бачте, «надмірне» захоплення питанням голодоморів. Хоч при цьому й визнають, що і в їхніх родинах є також предки замордовані голодом. Дорікають Прези-

дентові України за будівництво національних комплексів «Гетьманська столиця» в Батурині та Мистецького арсеналу в Києві. Дозволяють собі навіть висловлювати негативне ставлення до особистих захоплень Президента українськими старожитностями та бджільництвом. А проте не вагаються вимагати вибачення за умовну образу інших «поважних» державних персон. Не думаю, що в них такий куцій розум, щоб не розуміти, що питання історичної пам'яті, ідентичності, культури, моралі та духовності є першочерговими для відродження української нації. А втім і до них прикладаються слова Олеся Гончара з одного з його записів у щоденнику: «Ах, сліпці! Невже ви не бачите, що чиясь досвідчена рука це спрямовує, бо ж мішенями обираються прапірні постаті нашої культури...» (17.12.1992).

Не ідеалізуючи у всьому дії нинішнього Президента України Віктора Ющенка, все ж маємо писати, що є такий Президент в Україні, який з підністю одягає вишиванку, подаючи приклад для інших. Пам'ятається, якось було президент Л. Д. Кучма відвідував Музей Івана Гончара. У переддень його відвідин чиновником згори була дана вказівка, щоб співробітники були одягнені «по європейському» й не одягали вишиванок. Мовляв, ідемо ж в Європу! І лише одна співробітниця того дня була в українському національному вбранні – вона піднесла коровай Президентові. Бачите – все, як годиться за ритуалом... А виявляється, що Європа (зокрема – Париж) з тріумфом сприймає українські вечорниці Олега Скрипки з широким розмаїттям народних забав. І не бачить виявляється у тих вишиванках якогось хуторянства. Звичайно, що матеріальні набутки це добре. Але вони минули й нічого не варти без національного підґрунтя. Пам'ятаєте, як у «Фата моргані» Михайла Коцюбинського Гафійка звертається словами Марка Гуші до курей, кажучи, що вони, кури, дурні, бо їм дають жменьку пшона, а забирають яйця. Не хотілось би, ой як не хотілось би, щоби ми вкотре виглядали такими ж курми. А то й гірше. Бо часом нам не дають, а всього лише обіцяють ту жменьку пшона чи гречки.

Щодо голодоморів, то про таких мудрагелів, як нинішні (вони ж і вчораши) Олесь Гончар записує у щоденнику ще 27.03.1975 року. «Один із творів, – зазначає він, – де були згадки

про голод 1933-го року, з видавництва потрапив у цензуру. Довго лежить. Потім хтось вирішив-таки довідатись: чому без руху?

Цензор-мудрець пояснив так:

— У мене самого померли з голоду брат і сестра. Але голоду... не було!

Отож, як бачимо, у тих заявах політиків поки що нічого нового немає. І ось уже запис Олеся Гончара 14.09.1993: «Як грізна осторога, як вічний реквієм по незліченіх жертвах має оживатися горе України в душах нинішніх і прийдешніх поколінь!»

Та й любов до бджільництва (одне з найдавніших занять українців) і до окремої бджоли, зокрема, цього дивовижного створіння природи Олесеві Гончару, як широму українцю, також була не чужа: «Садочок молоденький, бджола в малині бринить — і тихо-тихо... Мені теж не хочеться повернутися звідси в пекло урбаністики» (28.05.1977). Я певен, що Олесь Терентійович і сьогодні сказав би своє тверде і гаряче слово щодо українського Президента й багатьох інших обставин життя. А, дивлячись на нових політиків та на їхню моральну поведінку, він ще 03.11.1993 року зазначає таке: «Політики, державні діячі — яка це порань!.. Зовні демократ, такий ширій українець, а колупні його — а там ха-пуга! Рвач, стяжатель, до всього, крім себе, байдужий...»

Справжній творець, як і Бог-Творець, завжди одержимий. А проте в переважній більшості людей мало хто знає, якими зусиллями й душевними мукаами даеться провідникам нації та одержимість і та їхня чесність, принциповість та послідовність. Загальна маса часом і взагалі не цікавиться тим. Однак маємо знати, що все те, що ми бачимо в людині як достойне, богоподібне: її чесність, її одержимість, її готовність до самопожертви, не постає само по собі. Воно виброджує й фокусується у повсякденних роздумах, душевних муках, у болях і стражданнях за власну гідність, за свій рід і народ. «Що поробилося з людьми? — зазначає Олесь Гончар 21.02.1968 року. — Я давно вже не бачив мужніх людей». А ось трохи далі, вже 27.02.1968: «Протестує душа. Таки не підходить нам ця дивна цивілізація, на татарщині замішана, на крові та вбивствах...» Того ж року запис від 26.08., пов'язаний з окупациєю Чехословаччини радянськими військами: «Душать слези за всіх. Наче сам лечу у прірву». Кажуть, що чужого

горя не буває. Особливо — сирітства. Він сам зазнав його, тож і болить. І скапує той біль на чистий папір: «Як страшно звучить фраза:

— Тата нема, він маму кинув — знайшов іншу тютю в Одесі.

Боляче чути» (22.04.1971).

Болить не лише своє, не лише однієї людини, а й загальне, людське, болить за побратимів по геру: «Розглядали на парткомі справу Некрасова [Віктора]. Тяжка була розмова. В усіх розуміннях тяжка.

Цілу ніч після того не спав. Як нам жити далі? Коли сьогодні вже гуманізм стає лайкою... Чи не наступає знову затемнення умів?» (15.11.1968).

А як актуально звучать слова Олеся Гончара, записані ще 14.12.1970 року: «...єдине, що турбує, коли думаю про майбутнє Спілки. Щоб не допались до влади люди порожні, безпринципні, дрібні, галасливі демагоги».

Особливо багато болю на сторінках щоденника за стан української культури, за українську інову. «Суду нема на тих, хто сьогодні цькує українську культуру, хто тебе ображає, оббріхує... По суті ми беззахисні, ніякий закон нас не захищає. Ти «винен» уже тим, що ти письменник і що мова творів твоїх — українська...» (17.12.1973). Цим болем перев'язане все свідоме життя й творчість письменника. «Знов підпал. На цей раз пожежа у Видубецькому монастирі. Там був склад старовинних книг і нібито художньої роботи іконостас. Все, кажуть, вигоріло всередині, лишилися обвуглені стіни... Жахливо все це, соромно перед собою, і перед дітьми, і перед світом. Настрій — жити не хочеться» (27.11.1968).

Друга половина ХХ століття в Україні охарактеризувалась інтенсивною міграцією сільського населення до міст. У той же час комуністичний режим проголошує ідею злиття націй та витворення нової «радянської» людини. Українська мова проголошується непрестіжною, без перспективи, без майбутнього. Починається масове перетворення українських шкіл на російські. Батькам лицемірно надається вільний вибір навчання дітей та можливість повної відмови від вивчення рідної мови. І цей процес також гострим болем відгукується в письменницькому серці. Читаєш рядки щоденників і чуєш його тривожний голос: «Вчора, — записує Олесь Гончар 18.04.1971 року, — опубліковано дані перепису, за одне десятиріччя два від-

сотки українського населення відмовились від своєї рідної мови... Тисяч вісімсот... А в білорусів ще більше: чотири відсотки зrekлось... Для кого ж пишемо? Хто читатиме ці історії? Збираємо по словечку, по синоніму, кожному зернятку мовному радію, плакаємо його, для кого?»

Цей біль не покидатиме його до кінця днів. Його щоденників записи звучать сьогодні як викриття злочину, як звинувачувальні акти, як документи історії: «Палац «Україна». Вручення республіці ордена Дружби народів. На всіх урочистостях жодного українського слова! Нічого собі дружба. Зате змагання в холопстві, де, здається, лаври першості здобув одеський Козир. Такою вже патокою обливав високого гостя, що не зручно було слухати. А мова — наче заборонена, наче валуєвський указ воскрес» (26.07.1973).

І далі — цілий ряд прикладів ігнорування мови народу: «Пленум ЦК. Навіть ті окремі, хто на минулому Пленумі виступали українською мовою (Кобильчак, Андреєв), на цей раз пішли «в руслі»... Очевидно, вказівка» (10.01.1974); «Ідеологічна нарада відбулась в Києві. Відкривав В. В. За всю нараду слова не було мовлено по-українському. Це ж саме відбувається і при інших офіційних дійсностях» (11.10.1974); «Був Пленум. Всі секретарі обкомів, які раніше виступали українською, зараз відмовилися від неї» (19.01.1975). А ось враження від ХХ з'їзду КПУ: «Жодного українського слова в мікрофон із-за столу президії. З 50-ти промовців (по звітній доповіді) лише кілька зважились — чи були зорієнтовані виступати по-українському» (12.02.1976). Слідом за партійними, від рідної мови відмовляються й державні чиновники: «Почастішили факти зневажання української мови. Дійшло до того, що віце-президент республіки Валентина Семенівна Шевченко, вручаючи почесну грамоту Комітетові захисту миру, на велелодих урочистих зборах не зважилась виголосити довжелезну свою промову українською мовою.

— Чого? — звернувся я з запитанням до Сологуба, члена ПБ. Він лише знявковів.

А на останньому Пленумі ЦК українською мовою виступав лише один тернопільський секретар. Решта гнали суржик» (28.10.1976); «З певного часу по Українському радіо уперто культивують двомовність. З неодмінним еле-

ментом приниження «діалекту» (27.12.1977); «Ось святкуємо 325-річчя «возз'єднання», Урочисте засідання. Під час 300-річчя, пригадується, все велось українською мовою, зараз – жодного слова українського!.. Навіть ланкову відповідно «зорієнтували». Чверть століття всього, а такі «успіхи»... Успіхи ганьби і відступництва» (03.02.1979); «Телевізія передає ще одне свято – ювілей комсомолу України. І знов ані слова українського... Враження, що живеш в завойованій країні» (23.06.1979).

Інколи ці спостереження й ці болі для Олеся Терентійовича навіюють роздуми: «Не так страшне було зруйнування Січі, як руйнування душі» (03.09.1969); «Принижувати, зневажати українську мову зараз стало модним, це – як паспорт благодійності. Още «ленинці», още «патріоти». Відчувається рідною мови, потопчи її, зневаж, зрада – отоді будеш для нас підходящий» (11.10.1974); «Невже в ряду зниклих цивілізацій, самобутніх культур опиниться ще одна цивілізація – українська?» (11.11.1977); Людина, яка зреяла мови і вірувань батьків, у принципі готова на все» (25.12.1978);

Питання мови постає перед Олесем Гончарем як основна передумова існування народу. «Є термін с т н о ц и д. – Зазначає він у щоденнику. – На відміну від геноциду він означає ліквідацію певної нашії не шляхом винищення, а поступовим руйнуванням її укладу життя, історичної і культурної спадщини. Хіба не актуально?» (10.11.1979); Руйнування укладу життя та історичної і культурної спадщини обертається руйнуванням духовності й народної моралі: «Найжахливіше, що зруйновано народну мораль. Серед молоді – ледарство, цинізм, зневага до праці, розпуста...» (21.11.1992).

Інколи болючі спостереження переходят для Олеся Гончара у відчай: «Невже нас хочуть справді лишити безмовними? Відібрати мову в очах гуцулів? І до кого оскаржитись? Боже, хоч ти заступись! Бо не стає вже сили боротись...» (11.05.1971); «Така нестерпна мука бачити, як щодень принижується й гине мова твого народу. Наши відчайдушні зусилля, чи вони щось дадуть?» (27.02.1987); «О, Боже, чим цей народ завинив? Чому стільки глуму?» (03.02.1979).

Але, попри все, у глибинах душі письменника вирувало життєствердне і непохитне переконання в тому що:

«Україна – це те, що є. Україна – це те, що буде! Як би ви там собі не хотіли, що б ви собі, нищителі, не замишляли...» (03.11.1974).

Переймаючись життям рідного народу, гартуючи власну честь і гідність, Олесь Гончар наражається на жорстоку реакцію з боку окупантійної влади. Випровож 25 років чиновництво та їх прислужники намагаються його зламати, принизити авторитет в народі, знищити як особистість. Вони постійно цькують письменника. Особливо дісталося Олесю Терентійовичу за роман «Собор». Його схиляють до зрешчення, до каяття. Іс же, як зазначає він сам для себе: «...партий письменник потрібен в ролі хотуя, а не бійця. І дехто звикає...» (12.06.1972). І Олесь Гончар робить для себе неспростовний висновок, що: «Ніколи ще, мабуть, нація не плодила стільки холуй і відступників, як у наш час» (28.07.1972).

Але жодним натяком, жодним словом Олесь Гончар не відступається від сказаної в романі «Собор» правди. Чого вартувала така непоступливість, теж можна простежити на сторінках щоденника. Ось запис від 25.01.1968 року. Шойно побачив світ роман «Собор» і навколо нього залишося чорне вороння: «Почуваю довкола себе зграю літературного вороння (серед них і ті, хто вважався друзями). Не каркають ще, але жадібно вичікують: коли ж буде сигнал? Коли буде команда виключувати йому очі?» Не минає й трохи місяців і знову запис: «Цькують. Буквально на другий день після ювілею оскаженіли знов» (12.04.1968). Після низки моральних тортур у письменника настає відчуття самотності: «Біль самотності – найстрашніший біль. Весна, зелено, гарний день, а Сонце в небі таке самотнє!..» І далі тут же: «Цькування наростиє. Газети відхрещуються від вчораших позитивних оцінок» (03.05.1968). А вже за місяць після цього: «Сумно дивитись на згвалтованих друзів. Зрікаються самі себе» (04.06.1968); «Часом стає дуже марудно. Душать оті вангогівські чорні птахи, галич ота, що назавалась на нього в кошмарах...» (07.06.1968); «Цькування продовжується. З'явилось чергове дадзибо в «Ізвестіях» (17.06.1968).

Ця навала згодом стає нестерпно тяжкою: «Мордують знову. Цього разу – Ляшко. За промову на ювілейному вечорі... А головне: кайся в помилках допущених у «Соборі». ...Чотири годи-

ни тривали тортури. Федір Данилович (секретар ЦК Овчаренко. – М. Т.) в міру сил допомагав. Жити не хочеться» (20.08.1968). І це не один рік: «Цькування триває. Іноді таке настає, що не хочеться жити» (04.03.1973); «Живеш у постійній напрузі. І коли це кінчиться» (03.11.1974).

А система вперто й послідовно намагається все таки зламати дух найавторитетнішого в народі письменника. І тим показати свою силу для інших. «Десь Перший, – записує Олесь Гончар 02.09.1968 року, – нібито сказав на мою адресу: «Зламаєм! Я бачив як він під час розмови поблід...» На щастя, партійні психологи помилились. Олесь Терентійович справді ще не раз буде бліднути, кидаючи в обличчя можновладцям своє правдиве і мужне слово. Але таки залишиться незламним до кінця днів. У тій незламності ще не раз терпітиме він тяжкі душевні муки. Часом покладаючись хіба що на самого Бога: «Боже, дай мені сили на все, що мене жде» (02.09.1968); «Сило небесна, допоможи усе перебути, дай міць. Дай не зарініти серед літературних чиновників, серед чвар» (22.05.1971); «Господи, дай мені сили, щоб міг змиритися з тим, що я не можу змінити. Дай мені мужності, щоб я міг боротися з тим, що я можу і мушу змінити. І дай мені мудрості, щоб я міг відрізити одне від одного» (01.04.1973). Та ще покладатиметься на сповіль пера: «І знов мордування. І все важче жити. Таке враження, що якісь чорні сили вирішили заціквати до – планомірно, методично» (20.12.1968).

У цих ненастаних терзаннях письменник тягнеться душою до природи, до простоти і широти в людині: «Стую зачарований перед тобою, Мати Природо. І хто пояснить мені сутність цієї гармонії, що єднає в єдність краплину роси, й промінчик сонця, і сувіття вишиневе... І душу мою!» (24.04.1975); «Душа, – зізнається він сам собі, – часом сумує за людьми в білих сорочках. За людьми великолініми. Дідусями, бабусями...» (20.12.1969). І врешті доходить думки, що «іноді жити для нашій – річ більш геройчна, ніж умерти за неї» (18.01.1882). Це говорить людина, що пройшла фронти Другої світової війни. І не раз дивилася смерті у вічі.

Помине майже 15 років після виходу в світ «Собору», але ті, хто ще тоді упізнав себе в «героях», персонажах та образних асоціаціях роману, разом з усіма українофобами «п'ятої колоні», за-

ходяться організовувати нове цькування письменника. Вони намагатимуться знівелювати, знецінити його творчі надбання, його пристрасне слово на захист української мови, культури та моралі, що зазвучало на ту пору з новою силою. Тепер вони звинувачуватимуть Олеся Гончара уже в інших «гріхах». І знову вимагатимуть від нього каєття. Але, як і першого разу — не діждуться! Лише вкоротять, на жаль, віку письменнику. І хтозна — коли було важче Олесеві Гончару: тоді у «соборні» дні 1968, коли кровожерний анонім пропонував йому «піти, за прикладом Хвильового» (21.11.1975) чи тепер, коли здавалось би прийшла жадана свобода? Адже тоді на його підтримку ставала величезна маса людей і особливо студентської молоді. Письменник отримував сотні листів. Тепер же цих листів було значно менше. Це помітно й на сторінках щоденника: «...всюди сіріє море самотності» (08.08.1991); «Ами такі роз'єднані, самотні»; «На всі чотири сторони світу — самотність. Якби тільки втриматись на цих висотах, не впадати у морок відчаю. Молитись» (27.01.1992); «...як мало надійних людей, тих кому можна виповісти душу!» (09.12.1993). Це також видно і з

його листа-відповіді на мій лист наприкінці 1992 року.

«Дорогий Миколо! — пише Олесь Терентійович. — Дякую Вам за слово підтримки. Дуже вчасно воно і тим дорожче для мене. Адже квилини відчаю, ма-бути, знайомі кожей людині... Та й чути доводилось: що ж ви хочете, всі вони теперішні такі, бо це ж поріддя епохи найжорстокішої, безморальнії, епохи сатанізму... Аж ні! Не всі, виявляється, такі, є на світі й інша — не рекетирська! — молода Україна. [коли я читаю лист в «Літературній Укр[айні]» тієї дніпропетровської Марії (10 грудня ц. р.), коли читаю таке розумне й таке проникливе Ваше послання, количу ѹ й ще звідусель голоси чесні, сповнені солідарності, то й для мене і для всіх старших поколінь письменників (навіть і тих, що вже пішли від нас!) — це голоси тієї України, якої ми жадали, яку наблизили і яка й сьогодні постає в живій своїй чистоті, збергаючи весь генетичний ряд своєї святої духовності».

Але яку то треба мати любов у серці і яку силу духу, щоби після всіх пережитих відчайів і розчарувань, на новому етапі історичного буття народу, наприкінці свого життя, осягаючи весь пройдений шлях, сказати: «Дякую БО-

гові, що дав мені народитися українцем» (04.07.1995).

По різному можна оцінювати кожний твір і всю творчість Олеся Гончара: можна відшукувати сильні й слабші місця, можна захоплюватись і тверезо аналізувати, можна навіть критикувати, але сьогодні в час відкритого лицемірства, підступів, брехні й нахабного та шокуючого цинізму; в час, як сказав би Олесь Терентійович, «суцільної скабрезності й мерзоти», нам не вистачає самого письменника. Не вистачає його теплої і лагідної усмішки, його оксамитового голосу, його мужнього, правдивого й пристрасно слова на захист українського національного буття. В цьому — істина. А істина, за словами Олеся Гончара — «це такий птах, що його зловити не так-то просто» (16.01.1993).

Микола Ткач

ЗУСТРІЧАЙ ЛІТО З МЕДВІН!

НА ТЕРИТОРІЇ
стадіону НСК «Олімпійський»
«Олімпійська» «Палац Спорту»

ВИСТАВКИ-ЯРМАРКИ

**РУКОДІЛЬНІ
ВІТІВКИ**

**5 - 7
червня**

**КНИЖКОВИЙ
СВІТ**

- Товари для рукоділля
- Авторські роботи

Куратори програми
Брати Капранови!

НСК «Олімпійський», вул. В. Васильківська, 55 (зал №2 на території стадіону)

6 червня - ДІТЯЧИЙ ДЕНЬ

ВИСТАВКА ПРАЦЮЄ: з 11.00 до 19.00 (вхід вільний)

Упорядник - виставкова
компанія «МЕДВІН»
(044) 501-03-42, моб. (050) 358-75-92;
E-mail: mail@medvin.kiev.ua;
www.medvin.kiev.ua

ВИСТАВКИ
МЕДВІН

16-17 травня 2015
ФЕСТИВАЛЬ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ

- Ярмарок товарів для дітей та сім'ї
- Семінари для вагітних
- Школа молодих батьків
- Творча майстерня
- Активний відпочинок та розваги

Місце проведення:

Київ, ВЦ «АККО Інтернешнл»
пр-т Перемоги, 40-Б
Шулявська, парк ім. Пушкіна

Організатор:

ESCO
International
(044) 456 38 04

www.babyactive.com.ua

Інформаційні партнери:

Інтернет-магазин товарів для фелтінгу (валяння)

www.magic-wool.com

«Magic-wool» запрошує

Вас за покупками

**magic
WOOL**

Більше 3000 найменувань для вашої творчості:

- найніжніша вовна для валяння багатьох відтінків від кращих європейських виробників;
- голки та різні приладдя для валяння;
- фетр, префельт;
- фурнітура для іграшок;
- сумочна фурнітура;
- натуральні шовкові тканини та багато що інше;

Інтернет-магазин «Magic-wool», це:

- миттєва обробка замовень;
- безкоштовна доставка від 700 грн по всій Україні;
- система накопичувальних знижок;

+38 (050) 689-21-73

+38 (095) 394-09-53

+38 (068) 718-24-15

www.magic-wool.com

До 80-ліття від Дня народження видатного філолога-санскритолога

У дослідженнях В. Кобилюха постає невідома Україна – колиска культури людства, яка започаткувала світову цивілізацію...

Великою жагою до знань і палкою любов'ю до України пронизана вся життєва лінія Василя Олексійовича Кобилюха.

Видатний філолог-санскритолог народився 12 червня 1935 року в селі Журавники Пустомитівського району Львівської області. Навчався у Львівському медичному інституті, а також на філологічному факультеті Львівського державного університету імені І.Франка, але в 1960-х роках, перед самим захистом дипломної роботи, його виключили з цього закладу як такого, «що одночасно навчається у двох вузах». І тільки через 36 років, 12 червня 1997 року, В.Кобилюху дозволили захистити дипломну роботу на тему «Українська мова і санскрит».

Брав участь у створенні «Орфографічного словника українських медичних термінів» (Львів, 1993 рік, 29000 слів), двотомного українсько-латинсько-англійського медичного тлумачного словника (Львів, 1995 рік, 33000 слів) та українсько-латинсько-англійського медичного енциклопедичного словника в 4-х томах.

Крім того, на медичну тематику у Василя Кобилюха налічується 76 праць. На тему праісторії України і дослідження Санскриту – 63 публікації.

Автор наукової праці «Українські козацькі назви у санскриті» (2003 рік), численних публікацій, як в українських («Дзвін», «Мандрівець», «Грегіт», «Український світ» та ін.), так і в зарубіж-

них журналах, а також у періодичній пресі. У 2007 році видав поетичну збірку «Прийшла до мене Україна», у 2009 році – монографію «167 синонімічних назв землі у санскриті».

З 30 січня 2000 р. – член Української асоціації письменників Західного регіону.

Про автора читаємо у книзі «Українські лікарі» (Львів, 2008, т. 3). Із червня 2010 року – дійсний член Міжнародної Української академії оригінальних ідей. З листопада 2013 року – доцент кафедри українознавства університету «ЛЬВІВСЬКИЙ СТАВРОПІГІОН».

Дослідження В. Кобилюха дозволяють зробити надзвичайно цікаві висновки щодо ролі української нації в розвитку всієї земної цивілізації. Вчені всього світу намагалися знайти відповідь на питання про походження найдавніших книг світової мудрості: «Ріг-Веда», «Сама-Веда», «Адгара-Веда», «Яюр-Веда», «Данур-Веда», «Чапа-Веда», «Брахма-Веда». Зіставляючи незаперечні факти, вчений доводить: їхні автори – праукраїнці. Арійські держави Кушанія, Бактрія, Хорезм в Середній Азії ще з 5 тис. до н.е., ера киянідів в Ірані засвідчують єдиної могутності країни, країни наших предків – Праукраїни. Досліджаючи праісторію української символіки та інших астральних знаків він стверджує, що Тризуб, Трипільська культура, Черняхівська культура так само, як і культура кіммерійців, сарматів, скіфів, агафірсів (люди світлої землі), кушанів, гунів, антів, полян, волинян, бойків, лемків, гуцулів та ряду інших народів є історичними називами єдиного, найбільшого і найдавнішого у світі народу – українців.

Назва Україна була відома ще у 5508 році до н.е., коли у місті Звягель (тепер м. Новгород-Волинський на Житомирщині) був визнаний календар за Сонячним циклом і Сонцепоклонниця Віра, яка обійшла світ. За Україною пішли Візантія, Єгипет, Рим, Вавилон, Іран, Шумери, Імперія Кушанів, Індія і навіть Японія. Айни до сьогодні – 100 % сонцепоклонники, тому Папа Римський Іван Павло II назвав Україну ЛАБОРАТОРІЮ ВІРИ.

Англійський учений, професор Р. Вілсон про походження європей-

ських мов, у тому числі англійської, пише: «Англійська мова та більшість європейських мов походять з прамови, що нею розмовляли десь 5000 років тому в Південній Русі». Інший англійський учений-філолог та історик Л. Веделл у своєму порівняльному «шумерсько-арійському словнику» доводить спорідненість між мовою шумерів і мовою трипільців, тобто давніх українців.

В книзі «ДУША ЯПОНІЇ: АЙНИ ОЧИМА УКРАЇНЦЯ І САНСКРИТУ» він вперше проводить аналогії між айнами і українцями.

Книга В. Кобилюха доводить, що айни вихідці з правобережної Праукраїни, а лінгвістичний порівняльний аналіз мов айнів, сучасних японців, санскриту та праукраїнської мови доводить, що мова айнів і сучасних японців свою духовністю і звуковою оболонкою, майже кожного слова, тримається генетичного коду своєї праматері – Праукраїнської мови ще досанскритської Мізинської епохи. О.О. Потебня давав тій епосі 40000 років. О.П. Черниш у своїх розкопках конкретизував цю епоху досяжністю 44600 років до н.е. Тоді і тризуб виявив, і знаряддя обробітку землі, та застосування законів геометрії, фізики в забудові будинків у с. Молодове на Буковині.

Тоді ж виявлено найдавнішу гуцульську сопілку, якій 150 тис. років. Тож дослідження В. Кобилюха було зорієнтовано на високу цивілізацію. Тільки за допомогою Санскриту В. Кобилюх, також вперше, пояснює істинне значення святих для кожного українця слів – Україна і Київ. У Санскриті «Україна» означає «МОГУТНЯ ВОЛОДАРКА СОНЦЯ», а «Київ» – «ЖИТЯ БОГА».

У 1921 році у північному Китаї, у провінції Кіндуз, шведський археолог Андерсон виявив зразки Трипільської кераміки. З провінції Кіндуз дослідники переїхали на розкопки до Японії, де було виявлено понад 40 місць із трипільською керамікою. Також були знайдені притаманні аріям-трипільцям жіночі фігури «Матері-Землі», а в кожному похованні, на дні, виявлено червону вохру, що властиво похованням тільки на теренах материкової Праукраїни, або аріям-переселенцям з її теренів.

Провідні археологи світу, а також сам Емануель Аннаті з Нью-Йорка встановили, що та кераміка походить з України.

Згідно з біолого-генетичними аналізами французьких учених П'яцца, Меноцці та Ковалі-Сфорца далекий схід був заселений народом з материкової України, який пройшов через весь азійський континент ще в XV-X тисячоліттях до н.е.

Праця Василя Кобилюха «167 синонімічних назв Землі у Санскриті» розробляє свою концепцію на основі мовної культури та духовності українців, яка утверджувалася впродовж тисячоліть в історії українського народу. Тому дослідник кристалізує нову, досі не вивчену тему, опрацьовує джерела для вивчення неосяжного називництва до лексеми Земля, на основі чого висвітлює нові теми та ідеї подальших мовних наукових пошуків.

В історії України багато славетних подій і дат. Неможливо її уявити без звитяжних і мужніх козаків, які боронили рідну землю від ворогів, створивши грізну Запорізьку Січ. Вичитуючи козацькі назви крізь призму санскриту, автор вперше доводить, що слова козацького лексикону – не турецького походження, вони є праукраїнськими. Отже, це ще один доказ сили і давності української мови.

У книзі «Праукраїна і Санскрит» постає невідома Україна – колиска КУЛЬТУРИ ЛЮДСТВА, яка започаткувала світову цивілізацію, більшість мов світу, музичні інструменти (більше ста), медицину, найдавніші книги світової мудрості: «Ріг-Веда», «Сама-Веда», «Адгара-Веда», «Яюр-Веда», «Данур-Веда», «Чапа-Веда», «Брахма-Веда», а також є ще й розумовою інстанцією планети.

Важливість доробку В. Кобилюха високо оцінюють вітчизняні і зарубіжні вчені. Зокрема, це доктори наук, професор А. Шевченко, професор В. Мулява та багато інших.

Сам автор і його світового значення наукові праці – це дарунок Бога українському народу. Про цю свою славетну історію повинні знати всі українці – від учня до Президента і прагнути бути достойними своїх предків, сучасників і нащадків.

Становський А. П.

Пошук заради майбутнього

Ім'я Кобилюха Василя Олексійовича занесене до Золотого фонду нації, визнано Національним лідером. Писати про пана Василя одночасно і легко, і складно. Легко – оскільки його феноменальні праці занурюють у глибоку давнину нашої допоки що неправдивої історії. Складно – оскільки ця «неправдива історія» тисне на всіх нас і наше життя, в якому неймовірно вистояти високоморальним особистостям.

В.О. Кобилюх належить до тієї еліти нації, яка десятки років відстоює й виборює правдину історію існування цілого народу. Для багатьох сучасних учених результати його пошуків видаються фантастичними. Навіть здається, що ця праця великого колективу, в якому співпрацюють фахівці різних напрямків знань. А виявляється, працює самотужки, без «планіз» і «настанов» керівництва одна людина, віддана справі свого життя. Без «бюджетів», помічників, обмежена ресурсом ... сім'ї.

Після Майдану ми стали звикати до руху волонтерів. Ці звитяжні особистості не шкодують заради своєї Батьківщини, її майбутнього ані власних коштів, ані здоров'я. Василя Олексійовича можна вважати справжнім волонтером зі стажем у півстоліття. Яка сила змушує виконувати роботу, за яку він не отримує платні? Що змушує шукати можливості для видання книг, забуваючи заради них про творчість і переживати при цьому нестерпність принижень у цих пошуках?

Сумно від того, що за життя таким талановитим особистостям суспільство не надає самого простого – дозіри, підкріпленої ресурсом громади. Доводиться говорити: «Набути наукові відкриття сталися всупереч, а не завдяки». Читаєш іноді товсті, гарно видані, але пусті «фоліанті». Чи настане колись час для глибоких і мудрих особистостей, яким я сприймаю В.О. Кобилюха?

Суспільство потребує мудрості, глибоких знань, які зберігають душа і серце сина свого народу. Бурене ХХ століття понівечило еліту, знищило найкращих синів і дочок України, а разом із ними став занепадати національний дух і обірвалася частка живої пам'яті, що поєднувало покоління українців. В.О. Кобилюх належить до шляхетної когорти сучасних українців, для яких сенсом життя стає плекання українського духу.

Всі праці Василя Олексійовича («Українські козацькі назви у санскриті» (2003); «167 синонімічних назв Землі у санскриті» (2009); «Душа Японії: айни очима українця і санскриту» (2010); «Праукраїна і Санскрит» (2011) та ін.) сповнені генетичними за природою «спогадами»: пригадує душа (кров і кістки) те, що колись сталося. Коли? Може і

тисячі років тому... Не кожний здатен почутити цей поклик за життя. Це важко – згадувати те, що «записувалося» життями сотень поколінь у його душі!

Для мене не дивина, що забута мова – санскрит стає для Кобилюха інструментом занурення у міфічну для всіх давнину України. Маючи незліченні артефакти історії, ще живої культурної традиції, мови, Україна так і не наважилася вибудовувати власний гуманітарний простір. Здається, що вичікування затяглося на всі роки нашої Незалежності.

І цо роботу за покликом душі виконувала сучасна українська шляхта, до якої належить Кобилюх В.О. Неймовірно перекрученя, «обрізана» численними циркулярами й настановами історія, вилучені й знищені історичні джерела, тривале вичікування: «А може ще все повернеться?», зашкодило створенню сучасних праць з історії України, генези культури й традицій. І на цьому тлі фундаментальні пошуки істини Василя Олексійовича стають подвигом заради майбутнього.

Його праці вирізняє небайдужість до того явища, яке він досліджує і шукає його природне обґрунтування. І чому іноді, як я писала вище, «результати його пошуків видаються фантастичними»? В Україні не створено національного простору для змін у гуманітарній сфері знань. Роботи Кобилюха випереджають на десятиліття офіційні історичні й мовознавчі дослідження, які на тлі агресивності нашого «старшого брата» до всього українського, стають не затребуваними. Але ми мусимо «докопатися» до наших коренів і джерел! Ми мусимо впорядкувати знання про український родовід, поважаючи інші народи.

Чомусь виникло питання написати про айнів! Чому? Сьогодні виявлено чимало і дошумерських спорідненностей серед виявів культури. Пошукові студії В.О. Кобилюха можуть стати взірцем самовідданої праці для багатьох молодих учених, яким випаде честь поєднати розрізнені ланки тисячолітньої історії нашого народу.

Л. Сяннікова, культуролог
6 квітня 2015 р. Київ

ГОЛОС ПРЕДКІВ

(початок в попередніх числах)

За болгарами прийшли з Азії авари, яких Нестор і Влес Книга називає «обрами». Вони не були кращими від гунів. Вони бились з антами, болгарами й візантійцями й осіли в Панонії, аж розгромив їх імператор Гераклій, а осітально розбив їх імператор Карло 793 р. Й вони зникли, як готи й гуни. Нова інвазія аварів захитала рівнотулу антської держави. Дощечка 32 каже: «І йдуть руси геть од греків й осідають на Дону і Дінці, а пізніше йдуть до Дніпра й Дунаю і там мирно живуть. А тим разом вороги обри налізли на них»... Авари, або обри, це алтайський народ, який ішов під проводом хана Баяна 558 р.

Візантія ввійшла в контакт з аварами, щоби вжити їх проти болгар. Авари втікали з Азії перед турками й по дорозі розбили гунські племена сабірів і ут-рігурів. Про боротьбу антів з аварами згадують візантійські автори Менандер, Феофан і Феофілакт.

Пишеться про них теж у «Повісті Временних Літ» в «Хроніці» Фредігара. Антський князь Мезамир пішов до аварів зговорюватись про видачу полонених і вони його вбили. В. Ключевський пишучи про війну з аварами, мильно називає Антський Союз «Союзом Дулібів». В Ключевського таких «коників» багато.

Анти боронились завзято, але авари, проломившись через антські когорти, частина пішла на Карпати, а інші на південь до Чорного Моря, до Добруджі і в сторону Візантії. Дощечка 4 каже: «А потім прийшли обри й Сине Море відійшло від Русі». Дощечка 32 каже: «Обри змусили нас іти з ними на греків, звідки наші воїни не вернулись». «Волинь закликала до єдності і наші батьки були проти обрів». «І обрам противставимось і боремось». Пробившись через Русь і болгарські посіlostі на Дунаем, обри осіли в Панонії, розбивши там готських гепідів. Тимчасом турки взяли Босфор 576 р. і облягли Херсон, але анти дали їм добру відсіч і вони втікають до Туркестану. Авари взяли Сірмію 551 р., колишню столицю Аттілі й вимагають грошей від Візантії. Анти ведуть війну з Візантією, яка в союзі з аварами нищить південь антської землі. Араб Масуді згадує Маяка, князя «Валіана» /волиняків/, який попав у візантійський полон.

Панонські слов'яни були комплетно погромлені й підчинені аварам, але анти були в кращому положенні, бо не визнавали зверхності аварів. 626 р. авари вже з болгарами проти Візантії, зайдши аж під Царгород. Але імператор Гераклій їх розбиває, сам найбільше потерпівши. Тоді постає Велика Болгарія. Моравське князівство вело війну з германами і князь Ростислав увійшов в союз з Візантією і прийняв християнство. В консеквенції імператор Михаїл послав туди Кирила й Методія. В той час підняли повстання проти аварів всі балканські слов'яни, чехи, моравці, серби, хорвати, словінці і країнці. І хоч авари заключили союз із германськими льомбардами, це їм нішо не помогло, бо і з півдня вдалили болгари з Візантією. Авари потерпіли вирішальну поразку. З того часу починається історія Богемії, Моравії, Сербії і Хорватії, як незалежних країн. Про ті підїї пише хронікар Фредегарій, Павло Діякон, а в новітніх часах Л. Нідерле.

В 7 в. прийшли зі сходу хозари й утворили державу між Волгою і Кримом. Столиця їхня була Ітіль у гирлі Волги. Хозари, або кацари, були тюркського походження, до антів відносились доволі мирно. Русичам вдалось не тільки відібрати кріпость Тымуторокань у гирлі ріки Кубані, але навіть вступити в союз із хозарами. Тільки кавказькі племена, включно з аланами й осетинами, були васалами хозар. Тымутороканське князівство було незалежне від Києва. Однак довгої згоди з хозарами не було, бо Влес Книга говорить про війну. Дощечка 4 каже: «Але тут хозари вирушили проти нас»... «хозари бо втікали до Волги від Дону й Дінця». Хозари разом із візантійським імператором Гераклієм воювали проти Персії, арабів, Вірменії й Азербайджану, а перси надіслали кінноту на поміч антові Скотеню проти хозар. Та ж сама дощечка 4 каже: «Був у степу боярин Скотень»... «ті ж русичі, які не хотіли бути під хозарами, ішли до Скотеня»... 787 р. анти-русичі прогнали хозар з Криму і взяли Сурож. Хозар постійно підбунтовувала Візантія. За піддережкою Візантії вони збудували на Дону кріпость Саркель, яку русичі називали Біла Вежа. Під ударами малярів і печенигів хозарська держава послабла. Найбільшого удару завдала Хозарам Ки-

ївська Русь, головно нищівний похід Святослава Ігоревича 965 р.

Більше клопотів мала антська держава від Візантії, яка постійно підмовляла хозарів проти Русі. Хозари були релігійно розгублені, бо були в них три релігії, мусулманська, жидівська і християнська й тому не знали, в яку сторону повернутися. Але анти вирушили проти Царгороду і всі придунайські слов'яни були з ними. Південний антський князь Хильбудій був у союзі з Царгородом, але його і візантійське військо анти розбили 534 р., а 559 р. віднесли другу велику побіду під Адріянополем і підійшли під Царгород. Візантія мусила пообіцяти, що покине Крим, перестане підбурювати хозарів і пхатися зі своєю християнською вірою.

В 602 р. збунтувались анти, які служили в візантійському війську, що викликало революцію в усій імперії. Революція була здавлена й Візантія обіянок не додержала. Війна продовжувалася далі. Анти зайняли Тракію, Тесалію і Грецію аж по Атени й облягли Царгород 626 р. Грузинський рукопис із 1042 р., в грецькому перекладі Георгія, говорить: «Облога і штурм великого і святого міста Константинополя скитами, які є русичі». Анти вимагали тим разом, щоб ромеї «покинули хибну віру в Христа». Патріярх Сергій дав антам великі гроші й вони відступили.

Найбільше клопотів мали анти з Візантією із-за Криму. Для Візанії це вихідна брама на Русь і далі. Таврійські гори були заселені готами, а готи були союзниками Візантії й посередніми до хозар. Дощечка 23 каже: «І ось князь Бравлен казав їм держатися, помагаючи городів городові». Дощечка 28: «Жмудь /литовці/ говорить до нас, що вони прийдуть нам на поміч». В війні з Візантією Сурож в Криму часто переходив з рук до рук. Візантійські документи підтверджують слова Влес Книги про князя Бравлена. Вони говорять, що «Руський князь Бравлен взяв Сурож». А «якийсь руський князь взяв Амастриду в Малій Азії» бо анти були в союзі з Персією проти Візантії. Візантія цікувала арабів проти Персії. Візантійські документи кажуть, що арабський Генерал Марван, який пробрався до північного Кавказу, захопив у полон 2 000 русичів і забрав їх до Сирії. А в 860 р. русичі були знову під Царгородом, вимагаючи звороту полонених і відшкодування за воєнну руйну.

В 9 в. прийшли з Азії мадяри, походження фінсько-угрського, зближені до остяків і вогулів Сибіру. Вони були дуже подібні до гунів і аварів, бо в своїх мандрах на захід жили тільки з грабежу і розбою. Не мали однака таких великих амбіцій, як гун Аттіла, або пізніше монгол Джингіс Хан. Їх витиснули з Азії печеніги. В їхній мові багато слів руських і чувашських з-над Волги, також слов'янських слів з-над Дунаю, де вони поселились.

На русі вони були тільки короткий час, бо пройшли доволі швидко, будучи під протекторатом хозарів і Візантії. Поселившись на Дунаї пробували завоювати Італію, але невдачно. Врешті застригли в Панонії 900 р. і там постало пізніше угорське королівство. На мадярах не закінчилось, прийшли печеніги, половці, варяги, монголи й татари, але це вже належить до історії Київської Русі. Знеможена постійними війнами з наїздниками Антська Держава розпалася, але не розпалася суцільність народу.

4. Часи бурунних мандрів і переселень несли на своїй шкірі анти. Готи, гуни, хозари, авари й інші розвіялися з вітрами історії, або втопились у руському морі. Але анти перенесли всі лиха й бурі. І як видно з текстів Влес Книги, перейшли пристрасну й незнищиму консолідацію русько-слов'янських племен в одну націю. Візантійські автори називають їх «єтне» – це вже народ, а не племена, тоді коли з великих імперій Риму й Візантії в кипучому котлі неймовірної збиранини нічого путнього не вийшло. Не вийшло і з інших імперій, не вийде і з московсько-більшевицької імперії. Про оборону своєї землі й народу так проречисто говорить Влес Книга, висуваючи на перше місце як провідну силу героїзм, шляхетність і славу в символічній формі птиці. Дощечка 8 каже: «Гляди всюди, щоб мати що Птицю перед собою й вона поведе тебе до побіди».

Ворожі сили пхалися до багатої України й не встояла антська держава, яка була тільки відновленням скитської, але вже за участю селянства. Своїм хлібом Україна завжди годувала сусідів і тому вони до неї так перлися. Інші арійські народи, що багато часу проминуло, зокрема зформувались в окремі нації, а деякі зовсім зникли. Не зникли ніколи русичі, хоч і не встояла їхня держава-союз. Їхня довгими віками надбана культура, яка носить назву черняхівської в антський період,

була теж притягаючою силою для сусідів. А слово «ант» було поняттям лицаря, яке від антів перебрав далекозорий князь Київської Русі Святослав, а від нього славні запорожці. Черняхівська культура, яку відкрив археолог В. Хвойка і якої дух панує в Влес Книзі, назвою походить від Черняхова біля Києва, який на завжди став центром і душою українського народу.

Племена черняхівської культури це в основному анти і близькі антиам слов'яни, розселені по всій східній і середній Європі. Є це пам'ятки 2-8 в., зараз відомі понад 3 000 пам'яток, які зовсім недвозначно створюють суцільну і своєрідну картину. Це найперше нашадки Трипілля, Кімерії і Скитії. Черняхівська група племен, в центрі з антиами, являє собою надзвичайно інтенсивну, як на ті часи, спільно-історичну формацию. Досі археологія знайшла понад 2 000 поселень над Дніпром, Доном, Дністроем і Дунаєм. Також кругом Карпат. Сюди належить Жуківець, Привільне, Микільське, Леськів, Іванківці і багато інших місцевостей.

Черняхівська культура позначається могутнім ростом населення, не дивлячись на воєнні втрати, солідними домами з кількох кімнат, стаєнь, стоділ, масовим виробом кераміки й заліза. Городи й замки князів, великі округлі фортеці на горбах, оселі над річками, залізний струмент і зброя. Поховання були різні, кургани, могильники, ями, урни, трупоспалення й тілесні. Безкурганні поховання із трупоспаленням були характерні в половині тисячоліття, але палених поховань все менше. Зброя до могил уже не давали, бо Боже по-тойбіччя, або Нав'я, зброй не вимагало. Зброя була річчю земною і компетенцією не тільки одиниць, але народу.

Черняхівська культура, як продовження зарубинецької, говорить, що культура Ля Тен на Заході Едрапи це тільки своєрідне відгалуження черняхівської культури. Черняхівська культура була далеко вища, ніж та, яку принесли готи й гепіди. І не міграції створили черняхівську культуру і вищий ступінь матеріального розвитку. На півночі держатьяще якийсь час зарубинецькі форми, коли в центрі й на півдні вони вже зникли. Також відмірає великоstadtne скотарство й вершиництво скитських часів. М. Брайчевський думає, що число населення було 4 мільйони, але приходиться припускати

ти, що було значно більше. В основному країна мала хліборобський характер, за незначними війнятками, коли врахувати міста й металургійні центри. Залізний плуг і серп існували уже на переломі ер. Крім хліборобства і скотарства існувало мисливство, рибальство, промисли й торгівля. Чудові мистецькі вироби з металів, різні прикраси і тканині, обробка скла й кераміка на доволі високому рівні. Посуд роблений на колесі, а не ліплений, як колись.

Археологи знайшли багато римських, арабських, візантійських та інших монет, що говорить про живу міжнародну торгівлю. Перещепинський скарб з візантійськими золотими виробами й монетами, сковища біля Золочева й Києва з римськими срібними грішми говорять власною мовою. Знайдені скарби й об'єкти культури говорять про відомін скитського мистецтва, яке було єдине в світі. В похованнях антивідомі статуетки в шараварах і вишитій сорочці. Виявляється, що Байда, такий популярний в українських народних піснях, жив не тільки в часах Січі Запорожської, але ще й далеко раніше, бо в антські часи. Археологія розкриває світ наших предків, про який ми нічого не знали. Піста, оселі, кріпості й городища говорять про заможне, культурне й одуховлене життя. Складність того життя говорить про добру організацію влади й авторитету. Оселі були переважно в лісистих і гірських околицях, бо рівній і відкритий степ був небезпечний.

Міста були окруженні високими валами і глибокими ровами, як Миколаївка, Пастирське, Березняки, Ромни, Боршів на Дону, Тірас у гирлі Дніпра, Сурож в Криму, Кімерик біля Керчі, руська Троя на Дону, чи Галич в Галичині. Сотні кілометрів оборонних валів, часто до 10 метрів висоти. Пастирське на Дніпрі можна брати як взір укріплень. В Пастирську знайдено теж срібний скарб і антську золотарню. Зміні Вали кругом Києва, в районі Радомишля і над Росю вказують на високо організований захист перед наїздниками зі сходу. Виробничі металургійні центри були в Кам'янську біля Нікополя, в селі Зимнє і місті Гайворон на південному Бузі. Викопані численні об'єкти говорять про заавансоване економічне життя антського періоду, але і про давні контакти старої ери з Троєю, Мікенами, кельтами й Закавказзям.

Римські ідеали про світову імперію, які перейняло християнство, ніколи не дійшли до Русі, хоч за Траяна в 106 р. границя римської Дакії сягала вже майже до Дністра. Ще в 248 р. гарнізон римський знаходився в Ольвії. Також Візантія мала впливи на грецькі міста над Чорним Морем. Історики давнього світу не бачуть поза Римом і Царгородом іншої історії. Рим і Візантія, знюючи здібність і хоробрість скито-русьичів, наймала до свого війська всіх. На дворі Юстиніяна в Царгороді був заслужений ант Хільбуд, іменований головно-командуючим візантійського війська. Русич Одоакер був римським імператором 476–93 р. Плита в Зальцбургу з іменем «Одоакра, короля русичів» нагадує про історичну подію 477 р., коли русичі Прикарпаття напали на місто Юваву /Зальцбург/ і знишили його, бо там по нелюдськи трактували полонених русичів. Б. Хмельницький закликав український нарід піти в сліди Одоакра, який 17 років володів Римом. Самійло Кішка, звертаючись до покійного Хмельницького, говорив: «О, ти наш Одоакре!» Дощечка 28 називає Одоакра «Одокрех». Інший русич Столиха був головно-командуючим римського війська.

Римляни і греки називали русичів «варварами», але самі були гірші, бо завжди зазіхали на чужі краї. Україна своїм хлібом викормила грецьку цивілізацію. Але в грецьких колоніях греки не позволяли вчити руського письма й учитель мусів окриватися. Про це пише Влес Книга. Культура Русі не є продуктом римських чи візантійських впливів. Вона має свої власні дуже давні традиції. А християнські діячі й агенти, якщо такі були на Русі, були тільки пустоззвонами й вислужниками.

Патріарх Фотій писав, що причиною нападу русичів на Царгород був гнів, а не грабіж. Християнським релігійним фанатикам і інтригантам Візантії Русь завжди протиставилась всіми силами. Наші предки у Влес Кнізі кличуть своїх воїнів, щоб відібрали в греків наш старинний город Сурож, сьогодні Судак, загарбаний греками. Сурож у напій давній мові називався «Містом Сонця», але Царгород зробив з нього місто інтриг, лукавства й експансії.

В добу великих переселень народів антияявляються особливим явищем. І хоч Антський Союз розпався під ударами історії, але його традиція ожива на ще вищому рівні в Київській Русі. М. Котляр в журналі «Народна Твор-

чість та Етнографія», ч. 1, Київ 1975 обурюється на В. Чапленка, який доказував, що «черкеси-анти слов'янізувалися під впливом українських хліборобських племен, що жили поруч з ними». Не знав Чапленко, що анти це слов'яни-русьичі. Йому та й іншим треба би прочитати Елес Книгу. Держава антів розвалилась у боротьбі з наїздниками, та не згинув народ, а ще більше закріпив свою ідентичність. Слова князя Бравлена з дощечки 28 звуча ли тоді, як і сьогодні, проречисто: «Бережіть силу Русі в обєднанні».

УПІ. Релігія.

І. Дуже багато дає Влес Книга до розуміння релігії наших давніх предків. Ми можемо бути горді, що наші предки мали таку прекрасну, як на ті часи, релігію, яка відрізнялась успішно своєю особливістю поміж іншими народами. Її космічність, філософія життя, поетичність і моральність єдині в своїм роді і глибину традицій показують недвозначно, що дійсно, як багато науковців щойно недавно відкрили, Україна це колиска всієї арійської раси. Із пребагатих вірувань наших давніх предків золоті нитки тягнуться до всіх арійських, або індо-європейських, народів. Русь була джерелом тепла, шляхетності й молитевного подиву перед містерією космосу природи й життя.

Нас учили в школі про всі божества Греції й Риму, але ми нічого не довідалися про віру наших предків, тільки лайки і зогиджування. Ігнорувати духові надбання минулого це те саме, що плювати собі самому в душу. Ми вчимось про героїзм і чесноти чужинців, так якби в нас тою не було, так якби ми були виродки й недотепи. Багато чого розкриває нам Влес Книга, але релігія наших предків жде ще на своїх дослідників. Вона не зникла, її масові сліди в фольклорі і в культурі народу.

Але коли ми студіюємо Влес Книгу, то почінімо від Влеса, бо він дав їй свою назву. Вже сам початок Влес Книги каже: «Влес Книгу оцю присвячуємо богові нашему, який є прибіжищем сил». Влес, бог життя, достатку й хазяйства, носив теж назву Волос, Велес і Влас, залежно від епохи й місцевості. Дощечка 8 каже: «То Влес учив праотців наших землю орати, зерно сіяти й жати». Зовсім земний, найреальніший бог, пов'язаний з проблемами дня. Дощечка 3 каже: «Мимолимось до Влеса, нашого батька, бо він помагає в хазяйстві». Влес хотів зробити людей талановитими й мудрими, як каже леген-

да, тому давав духові дари з череса. На небі мав своє господарство, де був вірцевим господарем.

На Свят Вечір ставили на покуті два хліби, один для Велеса, другий для Лади. Сніп ставили в куточку «Велесові на борідку» Дощечка 8 каже: Влес іде ввечір до палати своєї в небі спочивати, а на світанку йде до воріт. М. Терох у книжці «Карпати і Слов'яни» розказує, як на Гуцульщині уявляли собі Волоса: Волос це стрункий легінь з довгим волоссям, у кожушку, зі шкіряною торбою й чересом. В торбі матеріальне багатство, а в чересі духові блага. Кого наділяв багатством, сипав із торби, а кого розумом, то із череса. Київ колись називали Волосград. У Києві на Подолі стояла Волосова молільня. В «Повісті Временних Літ» записані клятви Волоса, що їх складали Олег і Святослав при мирних договорів з Візантією. «Слово про Ігорів Полк» згадує про віщого Бояна, внука Велеса. В Італії від етрусків існують назви місцевостей: Велсіні, Вулчі, Волкан і Волтерра. Грецька легенда говорить, що Аполлон прийшов із Гіпербореї /Русь/, дуже подібний до Волоса. Сліди нашої старинної віри знайдемо всюди, від Атлантического по Індію, всюди там, де бували наші славні скити і де поселились ще раніш вихідці з Русі-України. Велш в Англії належать до великої родини Влеса. Кельтські мегаліти й дольмени це той самий культ сонця, який був на Русі в передісторичні часи. Кам'яна Могила біля Мелітополя й херсонські «баби» про це розказують. На кельтських монетах кінь і сонце. Скитські коні всюди бували й навіть в Індію й Іран занесли наше слово «бог», староіндійське «багага», староіранське «бага». Тема ця вимагає окремої студії і Влес Книга дає для цього багато матеріалу. Найближче до віри на предків стоять індуїзм і заратутстріянізм, це однак не значить, що ми звідтам прийшли, як деякі дослідники твердять, а якраз навпаки. Безконечний принцип і бог неба заодно це в Індії Брама, в Ірані Агура Мазда, а в нас Сварог. В санскриті Сварог це «сварга».

Триголовий Вішну в Індії нагадує нашого Триглава, або Трояна, який згадується у Влес Кнізі, який знову ж таки нагадує тризуб, нашу національну відзнаку. Чотироруки божества в Індії нагадують нашого чотироруцього Святовида. Наш Дів, «ой Дів-Ладо Дів», як співає гайка, нагадує індійського бога неба Діявса, латинського

«деуса», грецького Зевеса, англійське «діті», французьке «діє», а Діва нагадує індійську Деву; кельтську й етруську Діяну. В Греції, як каже грецька легенда, це була Артеміда, яка прийшла до Греції з півночі, де її народила мати Лето/Леля/. Культ богині-матері був найдавнішим на Русі. А в гіттітів цар діставав владу від богині-матері, подібно, як у скитів. Прометей був легендарний скитський цар, а Геракл основник скитського роду. І не скити перейняли їх від греків, а греки від скитів.

В «Ріг-Веді» Адіті, мати світу й богів, на Русі Леля, мати земля й родонаочальниця. В Індії Суря, бог сонця в виді птаха або полумінного круга. Цей круг перейняло християнство, щоб до-дати святощі своїм ідолам. У Влес Кнізі це легендарний король і місто Сурож, або «Місто Сонця». Дощечка 33 каже: «Випиймо до Суру, бо він нас боронив». Індра в Індії це борець проти зла й демонів, також бог повітря й дощу, який в дечому нагадує нашого Перуна. Але для Перуна є в Індії Варуна. Дощечка 3 каже: «Послу хасмо, як святиться ім'я його, Інтри, бо ж він є наш бог поміж богами». «А Веди знаючи оспівуємо його могутність»⁷ Дощечка 7: мі Індра йде за нами». «А веди знаючи оспівуємо його могутність. Дощечка 7: І індра йде за нами»...

Зенд-Авеста іранська подібна до Влес Книги тим, що це мова до народу, що це книга життя і книга роду, яка говорить про єдиного Бога й безсмертя душі. Чеснота пов'язана з хліборобством і боротьба добра зі злом. Мова Зенд-Авести подібна до старослов'янської і санскриту. Одно з імен бога-сонця в нас Хорс нагадує північну провінцію Ірану Хорусан, де постала ця книга, і місто Хорсабад. Ось думка з 2-го розділу Зенд-Авести, яку переклав М. Скрипник із Т. Воланьского «Слов'янські Старожитності»:

Нехай горить свята лампада
За тих, що ширять слово Боже!
І вірять, що злочинство гада
Любов і правда переможе.

Таких думок у Влес Кнізі багато. Ось дощечка 6 говорить про Мітру, знаного на Близькому Сході, в Ірані, а в Римі він був божеством війська: «...а тая птиця від Нітра/Мітра/Йде, бо Нітро був і перебуде до віку, той самий Нітро, який дає Перунові всю зброю».

Отже, релігія наших предків, як це бачимо в текстах Влес Книги – це іде-

ологія і філософія боротьби за моральні вартості й за гідність людини. Також, коли хтось каже, що це було много-божжя, то зовнішньо це так ніби виглядає, але в дійсності це було одно-божжя, яке й сьогодні актуальне, очевидно з відмінною інтерпретацією космічної дійсності, бо сьогодні наука так дуже злагодила наше думання. А наші предки замість науки, якої не було, створили многоназивність, або окремі божества для всяких явищ і дій природи, але підчинені найвищій силі, єдиному Богові.

Ось погляньмо, що каже Влес Книга дощечка 30: «І якщо бо є блудень інший, який обличує богів тих, відділяючи від Сварги, викинутий буде з родів, бо не маємо богів окремих». «Вишень і Сварог і інші множества, бо Бог є один і множествен і хай не розділює ніхто того множества й не каже, що маємо богів много». А дощечка 8 каже: «Бо в одності є Хорс і Перун, Купала, Лад і Даж-бог». Прокопій теж писав, що русичі мають одного Бога, але він мав на думці Перуна, який був дуже популярний серед воїнів.

Анти-руські вірили, що їхня віра це правдива віра. Дощечка 7 каже: «Ми маємо правдиву віру, яка не вимагає людських жертв. Але це діється в варягів»... Пошана до людини не дозволяла на приношення людських жертв. В пошані була вся природа, води, ріки, озера, джерела, дерево. Вся природа була своєрідною церквою, все життя було святістю. Дощечка 30 каже: «Бо святість приходить до нас і будемо її гідні». Дощечка 3: «Молимось із тілами омитими водою чистою», а також, обмивши наше тіло їмо і йдемо до праці кожного дня» і «величаемо богів 5 разів денно».

Думаючи про моральність дощечка 11 каже: «...і це маємо відректись від злих діянь наших, а добрі чинити». Бо Білобог завжди в конфлікті з Чорнобогом і Білобог завжди помагає, коли хто про нього пам'ятає. Легенда каже, що навіть при народженні сонця в Великодній світанок, коли «сонечко грас», тоді Білобог відносить побіду над Чорнобогом. У Ведах і в Авесті та сама боротьба добра зі злом. Слов'янський Святovid мав великий меч, символ боротьби, а 300 лицарів на білих конях в святині Святовіда в Анконі. Білі коні це моральність і правда. Гріх це те, що понад міру й не по закону. Так розуміли наші предки.

Руський пантеон чічим не подібний до грецького пантеону пригод і аван-

тор, до чого греки були звичні. Їхній батько богів Зевес краде жінку іншого бога і це називається «весела пригода небесна». У вавилонців усякі мітичні дикунства. Не даром жілівський біблійний бог, який вийшов з Вавилону, такий дикун і жорстокий тиран, окружений своїм християнським пантеоном. Хоч у різні епохи, в різних племен і в різній інтерпретації в руському пантеоні, який є виразником єдиної центральної сили, увидатнюється тісний контакт людини з природою і вічна тура за шляхетністю, правдою і красою. Тому й серед природи вибрані Святі Гаї, Ясні Поляни, Жива Вода, Святі Дуби та інші обрані в природі місця. А те, чого сьогодні атомісти дошукаються в розбитому атомі, невичерпної життєвої сили, в сиву данину було вже висловлене в олені, життєвій силі, хоч олень був ще тільки символом.

Релігійна філософія наших давніх предків каже, що весь світ і вся природа поділені на Яв, Прав і Нав. Дощечка 1 каже: «Яв є текуча і творена в Праві, а потім є Нава». Видимий світ це зміливий Яв, який діє на канві незмінного Права, або закону. Незрушимі закони природи стверджує сьогодні наука, все нові й нові закони відкриваючи. Нав це світ невидний, куди теж відходить ті, що покидають видний світ. Але це не якесь страшне християнське пекло, чистилище, або невловиме й фантастичне небо. Таким небом наші предки не інтересувались, бо неба не треба шукати, воно тут, серед нас, хто хоче його бачити. Яв, Прав і Нав має об'єднуючу силу Прана, уосіблену в богині Пранаяна.

Кожна епоха має свій рівень інтерпретації буття, але слова «ми внуки Дакбожі» говорять про космічність думання й безпосередній зв'язок з Божою дійсністю, зв'язок через розум, або інтелект, бо Дажбог це не тільки сонце, але світло й розум. В мезоліті, коли відійшли льоди, поглибився третій вимір світу, культ сонця й душі. В неоліті увага скупчується на хліборобстві і збирнотному житті, перехід від матріярхату світу, від Лелі до Перуна чоловіка та інших персоніфікацій сил у щоденному житті.

2. В Трипіллі був центральний жертовник «невидимому богові» отжедале Трипілля може служити нам прикладом і сьогодні. В пантеоні, який уявляє собою тільки еманацію від єдиної Бога, бачили наші давні предки три центральні сили – Сварога, Свято-

вида або Світовида і Триглава. Сварог був батьком всіх богів, Дажбог був сонцем, світла й розуму і Триглав, як поєднання Яви, Прави й Нави. А Світовид із чотирма обличчями на всій стороні світу пильнував правду, добро і справедливість на землі. Триглавові були очевидно потрібні, три голови для трьох космічних територій.

Дажбог був сином Сварога, а ми «Дажбожі внуки», як каже Слово про Ігорів Полк і Влес Книга. Сварог над усім світом, Дажбог над людьми, Світовид пильнував чеснот, а Триглав поєднував світ видний і невидний. В санскриті «свар» означає «небо», але не те небо, про яке говорить християнство, а вищий і всеобіймаючий світ. Слово це від мезоліту перейшло різні етапи і зміни. Свар, ствар, гвар, хуар, хор, хоре. Сварог і Хорс це теж боги сонця на окремому етапі життя.

Дощечка 25 Влес Книги каже: «Оце говорить Орію Сварог наш: Я є Іствар і створю все пальцями моїми. І буде говорено, що ви є синами Стварога і станете перед Істваром. І будете як діти мої, Даждь буде отець ваш, йому достоту слухайтесь». Дощечка 11 каже: «Величаймо Сварога, діда наших богів»... А дощечка 22: «Сварог є отець, а інші/боги/є синами, які мають користися йому і ми коримось родцеві, бо він є отець наш». Дощечка 15: «Сварог, який творить світ, є богом світу, Прави, Яви і Нави». Дощечка 26: «Там /у Сварозі/ нема гунів, ані геленів, а тільки Прав, який є правою, Нав відкінений, а тільки Яв існує». Те, що Нав відкінений, не треба розуміти, що він не існує, але що вони ним не інтересуються. Ним ревно інтересується християнство. Для наших розумних предків інтересний тільки Яв і Прав.

Боги кругом Сварога це «Сварогове Коло», або Коляда. Колом будували оселі в Трипіллі і кожна оселя була Коляда, а в ній Сварог зі своєю громадою. Сварог обіймає весь світ богів і через них править людьми. Цього не знайдемо в інших релігіях в ранню добу людської цивілізації. Дощечка 22: «Сварог є нашим отцем, а ми його діти», але «підчиняємся теж голові роду». Дощечка 16: „Хвалимо Сварога, діда божого, бо він є роду божого начальником і всякого роду джерело вічне“. Слово «отець» і «дід» може зда ватись нам де-що перепутаним, бо і Дажбог „отець“, але слова ті треба брати символічно.

Дощечка 8 каже: «В небі вісник на коні білім мечем розтинає хмары й во-

да тече жива на нас»... «од Сварога до нас жизнява тече»... Чи ж не те саме говорять сьогодні такі атомісти, як Бор і Рутерфорд, питуючись із подивом, розбивши атома: Звідки береться життя? Дощечка 7: «А поза Сварогом не маємо нічого, крім смерті»... «ось бо Сварог зове нас і йдемо до нього, як Мати Слава співає пісню ратню». Дощечка 23: «Сварог покаже нам, якою дорогою треба йти». Сьогодні ми кажемо: Бо його законитверді й невмолимі, але їх треба знайти. Хто блукає, той сам собі шкодить.

На добрій дорозі були наші предки, але звела їх на манівці християнська ідолатрія.

Дощечка 11 каже: «Чорнобог і Білобог змагаються один проти одного, а Сварог обидвох має на увазі, щоби світ не був зруйнований». Дощечка 23: «Сварог дивиться на нас і на пальцях числить наші раті». Ці щитати з Влес Книги не вимагають коментарів. Білобог і Чорнобог у нашій власній совіті і нам дана повна свобода вирішувати в їхній «раті». Шевченко правильно сказав:

«Бог не милує і не карає». Ми самі себе милуєм і караєм. Давня легенда каже, що Сварог скинув з неба меч для тих, хто хоче змагатись, хто хоче йти на «рать». Скити говорили, що Сварог навчив вживати метал, скинувши з неба струмент. Сварог у скитів був небесним ковалем, а коваль серед скитів почесне звання. В санскриті «Свардіт» той, що досягає неба, такими були взірцеві і провідні одиниці в збірноті. «Сварга» і «Сурія» знайдемо в Ведах, «Сур» це стара пракритська форма від «Суар-Свар».

«Свар» означає теж безмежні простори і місце перебування богів. Влес Книга каже «у сверзі». Небо Асурів, найвищих божеських духів, в Авесті „Агура“, а над ними Агура-Іазда. Свар був в часах Rīg-Веди сонцем, але пізніше те слово на Русі набрало глибшого змісту й центрального значення. І наवіть у Ведах Свар є теж «Сивоволосий Батько» і прародок. Сварог на Русі не імпортований, ніде не запозичений. Сварог наш порозсипав своїх дітей на всі арійські шляхи з печаттю Орія.

Дощечка 25: «Сварог сказав до Орія, ти збудуеш великий і побідний народ». Дощечка 31: «Наші краї простягаються від сонця до сонця Сварога»... «а під ними є луки Хорсові». Вогонь називався «Сварожич». В Індії це бог Агні, від слова «вогонь». Перун і його друге ім'я Індра були виразниками вогню. До-

щечка 31: «Для Перуна палимо вічний вогонь у Новгороді і в Лісовій Дібріві».

«Слухаймо ім'я Індра благословенне», «Знаючи Веди співаемо його могутчість». Тітмар писав, що в лютичів над Балтійським Морем була свята Сварожича.

В епоху, коли популярним стало хліборобство, центральне місце серед богів зайняла богиня Мати, ідентифікована з землею, яка дає зерно та інші плоди життя. Матріархат належав до найдавніших релігійних культів. Кіночча основа життя і принцип плодючості був під опікою Сварога, який носив теж ім'я «Патар Дія».

Дощечка 30 каже: «Шануймо Патара Дія, бо він глядить на Matir /землю/. І таким чином маємо життя, бо вона нас кормить. Прамати наших предків була Дана, потім Леля. В кімеріків і скитів була Велика Мати-Цариця й богиня домашнього вогнища Табіті, яка нагадує індійську Адіті.

В кімеріків і скитів, на базі лицарської атмосфери, коли навіть дівчата приймали участь у боях, Велика Мати переродилася на Matir Славу, про яку говорить Влес Книга. Дощечка 19: «Молимось до Патар Дія, щоб роздумував той вогонь, який Мати Слава принесе на крилах нашим предкам». Мати Слава виступала в формі птиці. На Україні є сьогодні, коли шукують захисту в білі, кличути: Ой, леле! ...У траків і Фригійців Мати була Семеле, а в гіттітів Кібелі. Вона давала новому цареві благословення, а при її храмі було 300 озброєних жінок на білих конях, подібно як лицарський загін в святині Святої в Рутії.

Сонце в усіх арійських народів було в великій пошані, бо сонце це тепло і світло й за дотиком бога світла все оживає. В осетинській мові сонце це «хор». Хорса мали скити, як пише Геродот. Вони несли його на своїх щитах і шоломах. У вірменській мові сонце це «хойр». В різні епохи, зі збереженням традиції, в нас богом сонця був Сварог, Хорс і Дажбог. Навіть Влес Книга часто Сварога й Дажбога ідентифікує як того самого бога, що посилає світло. Тільки коли вже Сварог зайняв центральне місце, як батько богів, Дажбог оформився остаточно як одинокий бог сонця. Іпатіївський Літопис каже: «Дажбог, син Сварога», а Слово про Ігорів Полк називає русичів «Дажбожі внуки». Саме ж ім'я «Дажбог» це «датель буття». Отже Дажбога, так як і Сварога, вважали «створителем» життя, але

тільки не батьком богів. Дощечка 25 каже: «Це бо Даждобог створив усе й ті зорі, що нам сяють. І в тій безодні повісив Даждобог землю нашу, щоб вона держалася». Оказується, що наші давні предки ст. ери знали вже те, що відкрив Джордано Бруно аж в 16 в. і за це його Свята Інквізіція спалила живцем.

Даждобога вважали теж родоначальником усього руського народу. Дощечка 12 каже: «...співаємо Даждобогові нашому, якого звемо праділом нашим». Дощечка 31 каже: «Даждобог наш опікун від коляди до коляди», цебто цілий рік. А дощечка 41: «Ось іде Даждобог зі всією силою, щоб помогти своїм людям». Командир Кісек промовляв ось так до своїх воїнів: «Як зерен піску число Сварогових воїнів, які нам поможуть»... «бо нам діло Даждобо їх поведе». Слова «Дай Боже» вживали наши предки як молитву і як поздоровлення.

В південних сусідів гіттітів король Муваталліс 1300 р.ст. ери молився так: «Боже, сонце неба, пастушше людей! «Сонце було теж спасителем в усіх арійських народів. За людські гріхи воно осінню вмирало, а весною знову воскресало. Цю легенду перейняло християнство для свого «спасителя». На Русі не говорили про сонце «вмерло», а тільки «спить». Весняне сонце зустрічали на Русі дуже урочисто, та кож народа сонце, або Різдво, має в наших предків дуже далеку давність.

Серед найважніших і найпопулярніших богів важні місце займав Святовид. Він дуже популярний був серед західних слов'ян-венедів, а на Русі серед волинян, більш хорватів, тиверців бужан. Його чотири обличчя мали символічне значення, подібно як три голови Триглава. Чотири обличчя були накриті одною шапкою. В давніх билинах він виступав як Святогор, а в Авесті як Спента Майнію. В сьогоднішньому, розумінні це сила, що ворушить атомами, електрикою, світлом, етером, радіаціями і щось вищого, що координує все і що будить нашу думку в шуканні правдивої дороги.

Дощечка 11 каже: «І богу Святовиду славу речено, сей бо є бог Прави і Яви... бо ж той землю, сонце наше і звізди держить і світ кріпить». Ці слова це ще один доказ того, як далекосягло розуміння наші давні предки світу і буття, пояснюючи його релігію. Так же релігійно розуміють буття сьогодні визначні науковці, відкриваючи закони природи. В половині минулого століття викопано Святовида в Городені, Тернопільської області й витягнено зі Збруча біля Гусатини. Три знищенні статуй знайдено в Іванківцях Хмельницької області. Гельмольд в 12 в. писав: «Слов'яни вирізують богів з двома, трьома й більше головами, а головний з них був Святовид». Той же Гельмольд розказує, як король Вальдемар 1168 р. зруйнував святиню Святовида в Анконі. Пошана коня при храмі Святовида це скітська традиція, бо Святоанд на білому коні разом із своїми дружинними камі вийшов бити Чорнобога і його союзників.

(продовження в наступному числі)
Ярослав Оріон

ЩО НАЙДОРОЖЧЕ ЗА ВСЕ НА СВІТІ

Yодного чоловіка було троє синів. Коли вони виростили, він скликав їх і сказав таке:

— Сини мої, пора вам помандрувати світом. Знайдіть те, що найдорожче за все на світі. Хто принесе, той отримає належну нагороду. Кожному з вас я приготовав гаманець з грішми — їх вистачить на три роки. Через три роки кожен повинен повернутися і принести мені те, що, на його думку, дорожче за все на світі. Я буду чекати все в кінці року, як випаде сніг. Щасливої дороги, діти мої!

Сини вклонилися батькові і пішли кожен своєю дорогою шукати те, що найдорожче за все на світі.

Пройшло три роки. Тричі колосились пшениця-жито, і пташки тричі виводили пташенят у своїх гніздах. Під новий рік четвертого року, коли глибокий сніг укрив землю нашу, сини повернулися додому. Батько радісно зустрів їх.

— Я ледве-ледве вас дочекався, — сказав він і звернувся до старшого сина: — Скажи, синку, що ти принесі мені зі своєї мандрівки? Чи знайшов ги те, що дорожче за все на світі?

— Я, гату, в далекі землі не ходив. Цілих три роки я придивлявся, що вирощують у нашему благословленному краї. І бачу, що хлібороби, гречкосії — найшанованіші люди. Те, що вони вирощують, найдорожче за все на світі, бо вони годують весь люд. Тому я навчився мудрості хліборобської і закупив гарне насіння, вирощуватиму хліб. Скажіть самі, тату чи є в світі що дорожче?

— Дякую тобі, синку! — мовив батько. — Та послухаймо, чим порадують мене твої брати. Говори ти! — звернувся до середнього.

Той підвів за руку гожу дівчину, що схилила голову в поклоні перед батьком.

— Я, гаточку, — сказав він, — обійшов усі села і міста нашого

краю. Придивлявся, як живуть люди. І бачу — тільки там щасливі, де гарна сім'я, дружна родина, лад та любов поміж подружжям. Ця дівчина славного роду, роботяща і добра. Хіба не найдорожче за все на світі сім'я, родина?

— Ти добре зробив, синку, що привів у наш дім молоду хазяйку. Ну, а тепер подивімось, який дарунок новорічний приготував молодший ваш брат.

— Я, татусю, нічого з собою не приніс, — мовив той. — Три роки я трудився і навчався ремесла.

— Де ж ти був, синку, і чому навчився?

— Учителем моїм був чоловік, які рідко зустрічаються на землі. Іншого такого майстра немає у нашему краї. Скільки шкіл він збудував у селах і містах, скільки храмів для слави України, скільки мостів, по яких люди переходять через глибокі ріки і перевозять по них все необхідне. У нього я навчився будувати. А чи будуть мої будівлі такі ж міцні і красиві, як у моого вчителя, про те скаже народ!

Батько роздумливо мовив:

— Так, дуже цінне бажання служити своєму народу. Але ви всі троє здобули те, без чого неможливе щасливе життя людини. Одному здобути найдорожче в світі не під силу, отож воно — у вашій єдності і згоді. А я вам дарую все, що в мене є. Воно ваше. Якщо кожна родина житиме так, як наша, то щаслива буде Україна.

3 книги
Антоніни Гармаш-Литвин
«Голос утопленого села»

Село Ярославець: очима дитини до війни і під час війни

Початок в журналі «Дім і Сім'я» №1/2015 (98).

Ярославець, завершення німцями окупації села. 1942-1943 рр. Прийшли наші.

Це був наш час

...Німець, комендант села (його імені не знат), нас дітей не зачіпав, але був доступний для спілкування з нами. Інколи проходив по шляху біля підніжжя горбка до нашого дитячого гульбища (збору), що знаходився у Кочубеївському плодовому саду, щоб помилуватися заходом сонця над ставком. Під час таких прогулянок по шляху, вздовж берега ставка, він палив одну за одною духмяні цигарки. Був мовчазний. При його прогулянках, я стрався не відставати від нього, тримаючись на відстані, щоб був йому не помітним. Ждав, коли він викине пусту красиво розмальовану цигаркову коробочку. Іх зібраав невеличку колекцію, і похвалився другові, старшому від мене, Володьки, (за прозвищем Клоків). Він застеріг мене, — прийдуть наші, розстріляють. Тому, колекцію, спалив, у якій ще був і невеличкий металевий осколочек з витісеною німецькою символікою герба гітлерівської Німеччини, якого теж викинув.

Фото 1. Анютка Грищенко з Мамою, моєю бабою козачкою Тетяною.

Комендант носив не цивільний одяг, а військовий, сіро-зеленого кольору. З таких прогулянок він завітав до ошиїку (мілководдя) ставка з мисливською двохствольною рушницею. Проходячи біля нас, ми підняли галас, від побаченого на воді ставка дуже близько водяного птаха за назвою нореш. Комендант звернув увагу і дивився на нас, галасливу дівчору. Я недовго думаючи, підбіг до нього і жестикулюючи руками, мовляв треба по ньому бахнути. Почув відповідь, дослівно, — «мааалий». А потім він таки прицілився в норка і бахнув. Жаль такі будні загадувати, дитячого окупаційного життя, але так було. Думки переважали, що принесемо його до хати і наймося ніколи не пробуваного птаха. Пролунав постріл. Ми юрбою кинулися у во-

ду. Я вже ледь не бояв норка, який лежав на воді вверх лапками, але оглянувшись, чи далеко від мене були мої ровесники. I... з під моєї руки вихопила норка дівчинка Шура (Олександра тобто). Були радощі і розчарування, як цього разу сталося зі мною.

Ми, діти, знали, що були керівники села: староста, комендант і старший поліцай. Хто кому був підлеглим, нам не до них було. Але ми чомусь боялися старшого поліцая на прізвище Шульга, який їздив на велосипеді по селу. Ми, щоб він нас не бачив, ховалися від нього поза тинами. Чому? Так і не знаю.

Пригадую, що староста (був лояльний до партизан) дав діду як художнику текст на німецькій мові, щоб він написав на дощадці прізвище німецького солдата, якого вбили партизани. Могила німця була на пагорбі Кочубеївського плодового саду, що навпроти Кам'яної школи. На ній стояв стовпець з закріпленою напівовалальною дощадкою з діловим написом імені солдата. Нині тут знаходиться будинок сільради. Покидаючи село, німці забрали з могили із собою й останки солдата. Це тільки можна уявити, які вони були предані своїй нації. Нині тут на місці могили (або поруч) збудований будинок сільської ради.

Був у селі ще й такий випадок, коли декілька жідів тягнули великого воза наповненого різним лахміттям. Але супроводжувачі такого «котеджу» мені не запам'яталися. Його напрямок пролягав по сільському шляху до м. Глухова.

Не можна не обійти й такий епізод, що запам'ятив дитиною. З бабусею зі шляху звернули через ярок до кладбищенської церкви. Повільно йдемо, і де не взялся німецький солдат, який присів біля сараю по природнім потребам. Ми це побачили й відчули, як дикунство та насміхання над нами українцями. Баба від нього відвернулася.

Чомусь врізалося в мою пам'ять ім'я (чи прізвище) — Карап. Я зрозумів, що це був не ярославчанин. Він у людських садибах знаходив собі роботу. Кремезний був дядько. В розмові ні з ким не ступав. Знав себе, був скромний. У моєго діда ремонтував вхідного погреба та допоміг занести в нього два металевих ліжка. Якось пролігала над селом зграя літаків бомбардувальників. Моя мама

Фото 2. Моя мама Анютка Коваленко з моїм дідом Макаром разом зі мною Вітасиком (мені було 2,5 роки).

Фото 3. Мій дядько Олександр Макарович Грищенко з моїм батьком, з права, Дмитром Григоровичем Коваленко.

Фото 4. Узбекистан. Студенти Ташкентського сільськогосподарського інституту Віталій Коваленко (23 роки) із земляком Миколою Папкою.

перебуваючи в червоній кофточці, схопила мене і виїгла з хати на подвір'я. Кричала, може побачать мене в червоному... то краще смерть, ніж так голодними виживати і... плачучи повернулася до хати, не забігаючи в погреб.

Іван Карап як потім говорили більше не появлявся. Про нього пішли чутки, що два німецьких солдати його закололи в сіні у сараї кінжалами, закріпленими на карабінах, на подвір'ї у людей на Горбачівці. Потім, через декілька років, Дунька (на прізвище «Морячка») мені розповідала, що мій дід Макар мав його адресу. Він був десь з Росії, і сповістив листом про його загибель на Україні. Де його могила в Ярославці, для мене не відомо!

Були й партизанські удачі. Коли німці спіймали одного із них, запровад-

Фото 5. Хата моєго дитинства в селі Ярославці. Стоять: я і бабуся.

дили його на ніч на другий поверх в клас Кам'яної школи. Виставили охорону навколо школи. Та сміливий партизан залишив на столі природні потріби і зник, спустившись по дощовій трубі на землю.

У місті Глухові жили наші родичі по роду Хімченко та Шутенко. Вирішила мама їх провідати. Вона зі мною вийшла вночі в далеку, відстанню більше 25 км, дорогу — Мутинсько-Глухівського шляху. Раптом в полі з канави вилазить чоловік. Він наказав розвернутись і стояти нам обличчям до свого села Ярославця. Аж поки він не скаже, — можна йти далі. Стоймо, чекаємо і слухаємо, як тарабанили кінські вози перетинаючи шлях до лісу. Потім стало тихо. Обертаємося, немає ні чоловіка, ні... партизанських кінських підвід. На світанку ми повернулися назад в село.

До речі, селянам добровольці (власовці) продемонстрували надувні гондоли (презервативи, як стало нам відомо через багато років їх називу), вивісивши їх низками з вікон другого поверху Кам'яної школи. І таке було. Бо ми вже знали їх призначення. Селяни це сприймали як неподобство.

Фото 6. С. Ярославець. Краєвид з шляху через ставок на кочубеївський парк з островом. Милується природою маленький син Олександр.

Отож, під завершення окупації, з бабусею Тетяною не раз приходилося бувати у Кочубеївському панському саду по заготівлі сухих гілок (хмизу) для розпалювання печі в хаті. З одних таких походів, замість хмизу, попала під руки велика гільза із стальним прутом у ній, з під німецького танку. Я підібрав її ми пішли до хати. По дорозі зустрівся нам якийсь дядько. Він подивився на мене і взяв гільзу в свої руки. Подумавши, сказав, хай буде мені, з якої зроблю дві кружки. Добре, що сталася така зустріч. І я не встиг прутом перевірити на міцність донного капсула гільзи. Мінулося... Це був останній трофейний німецький подарунок.

Прийшли наші

Знову теплий вересневий день. Тільки тепер уже 1943 року. Я перебував на пагорбі шляху «Золотої гори» біля школи-інтернату (за царської Росії, — церковно-приходської школи), недалеко від того місця, де вперше в 1941 році побачив німецьких солдат з броневиком. Але цього разу, після двох років німецької окупації села, наші солдати (червоноармійці), не на машинах їхали, як німецькі солдати, а пішки йшли строями в групі по 40 чоловік, як тоді говорили. Селяни прозвали їх нашими. Це були піхотинці. У вигорівших від сонця гімнастерках і пілотках, чоботях і обмотках на ботинках: таким був на них їх одяг. Попереду стрій солдат із трубами в руках виконував веселу мелодію — марш. Діти швидко сприйняли, що це виконував мелодію духовий оркестр. Жоден радянський танк, чи гармати, чи ще якось техніка по селу не прогриміли.

Наші йшли похмурими й мовчазними. Жодної радості в очах. По два солдата на своїх плечах несли гвинтівки і протитанкові рушниці, які були довгими й важкими. Почув, як один піхотинець-українець в строї окриком оголосив: « — Скільки пройшов, але такого красивого села, як це, не бачив!» Це мабуть зачарували його великий ставок з островом парку та два вітряки над ним в полі. На другий день селяни зустрічали строй солдат з повними відрами води біля своїх садів. Мама з бабусею теж стояли біля сараю-повіткі з повними відрами колодязної води. Деякі піхотинці підходили попити води, але були й такі бійці, що відра опорожнювали над своїми головами. Крехтили, я були задоволені від такого холодного душу. Адже спека на початку вересня продовжувалася. Вони йшли від Глухова у напрямку Кропивницького. Навіть деякі із них штурмали у ставок гранати. Заглушені риба (золотистий карась) спливав на поверхню води. Ми, діти, забігали у воду й збиралі приглушену рибу з поверхні води. (До речі нагадати, що при німцах було заборонено ловити рибу підряд два роки. А потім приїздили глухівські рибалки з металевими, у вигляді п-образної скоби, шаблонами, прикладаючи їх до риби сортирували, більшу забирали, меншу викидали у ставок. Таким чином німці продемонстрували, якими потрібно бути господарями. У них бажано було б нам навчитися, як господарювати і берегти природу.)

Проходив недалеко від села Ярославця і двоюрідний брат моєї дяді Льоні, піхотинець Олексій Семенович

Фото 7. Останній вітряк, що знаходився в Ярославці (тепер він в музеї м. Переяслав-Хмельницького) з моєї ініціативи.

Фото 8. Ярославецький будинок культури з автором його проекту Олександром Грищенко та моїм сином Олександром.

Шутенко. Його командир підрозділу відпустив на пару днів провідати маму. Його дружина, вчителька Анна Андріївна говорила мені, що Олексей з м. Глухова 25 км більше біг ніж йшов. Отака була тяга до зустрічі з мамою. Він пройшов всю війну аж до Берліна. На жаль його в живих уже нема. А мій дядько Леонід, його двоюрідний брат не повернувся з війни. Німці баржу з радянськими військовополоненими, де був і Леонід, рідний брат моєї мами, затопили в Балтійському морі.

Інший ярославчанин, Журид Іван Олексійович з літака на якому літав, скидав листа-«пошту» в гільзі над Ярославцем своїй мамі й рідним. Він служив у військовій авіації стрільцем-радистом на прифронтовому бомбардувальнику Пе-2 (конструктор Петляков-2). Після закінчення війни жив і працював у Ярославці вчителем історії.

Отож вище згадані колони солдат піхотинців, що йшли через Ярославець, дійшли до села Мутина. Там же й недалеко місто Конотоп. Річка Сейм, як на долоні. Рівнинна місцевість. Чагарники. І де не візмись, зицінацька налетіли німецькі літаки винищувачі «юнкерси». Піхотинці кинулись у роз-дріб, хто куди, між вибухами бомб і зграєю осколків, з криками: «Ой мамо, мамочка...» і у своїй більшості на вічно полягли на полі бою. Це тільки один епізод. А скільки їх було, в тому числі й загадуючи Конотоп.

Але Ярославець не лишився останньою. Він став як і м. Кролевець, глибоким тилом для госпіталю (шпиталю). Дід познайомився з офіцером, на пагонах якого (і я запам'ятав) три маленькі зірочки з полоскою. Мене привітав кусочком цукру. Це був рафінад, про який я теж нічого не знат. Саме з його розповідей і залишилось у пам'яті, що сталося на річці Сейм біля села Мутина. Офіцер уцілів, був поранений у руку..

Та наша невеличка групка дітвори, як і при німцях, так і советах, названа нашими солдатами пацанами, нишпорила й шукала, щось особливe. Ми вже знали снаряди, що пройшли через наші руки крупнокаліберного й малокаліберного кулеметів, тут попався маленький патрончик з округленою кулькою. Що це? Пішов Толля (так його прозвали) за молотком до хати. Довго його чекали. Біля мене й Меліка Валентина (по прозвищу Пихтір) лежали два невеличкі камені. Патрончик поклали на каміні і Валик другим каменем з розгону вдарив по ньому. І одразу вхопився за око. В госпіталі лікар-офіцер вирізав це око й пошкодив, як говорив Валик, друге. На все життя залишився Мелік Валентин калікою, як потім ми вже взнали від солдат, із-за мілкокаліберної спортивної гвинтівки. У подальшому він доживав своє життя в місті Кролевці.

Але пошуки не закінчувались. Між кущами у парку нам попалася яма розмірами (2x3 метри) з відрізаними у ній і забинтованими людськими руками, ногами тощо. Можна було б і відійти від неї, але між цими солдатськими обрізками з людських тіл, лежали ще й білі, білі кусочки сухарів. Для нас це було добром лакомством.

За селом біля болотистої місцевості Рокита знову з'явилися невеличкі розмірів літаки, тільки з червоними зірками на крилах. Всні по два приземлялися в полі. Звалися По-2 (конструктор Полікарпов-2). З обох сторін по боках фюзеляжу розміщали в них по пару носилок з пораненими військовослужбовцями, вивозили, як тоді говорили на велику землю. Для нас це було зовсім не зрозуміло, що то була за земля.

За час перебування в селі шпиталю, на кладовищі з'явилася братська могила. Скільки там лежить солдат, відомо, згідно випадку, знайденої потертого аркушу паперу з перерахованими воїнами в кількості 19 чоловік. А всього поховано 96 солдат. Прикладаю фотосвітлину на якій згадуються імена солдат.

Щодо ярославецьких воїнів, які не повернулися з фронтів Другої Світової війни, мій дід художник Макар Андрійович Грищенко, для свого рідного села, де народився, намалював ікону-пам'ятку для 329 воїнів односельчан, що не повернулися з фронтів 2-ї Світової війни. На дощі ікона зобразив два образи Ісуса Христа і розпочав писати прізвища, ім'я та по-батькові ярославчан, та залишив не дописаними... по-

Фото 9. Ікона-пам'ятка намальована моїм дідом Макаром Грищенко.

Фото 10. Прізвища загиблих 19 воїнів на кладовищі в братській могилі села Ярославця.

мер. Ікона ця в кладбищенській церкві. Не на вівтарі, де її потрібно бути. Священик повісив її при вході в церкву. Вона від різниці температур тепло-холод, розпочала тріскатись. Ось яка пам'ять воїнам села Ярославця, що не повернулися з війни.

Так як ця подія відбувалася в Глухівському (нині Кролевецькому) районі, прошу керівництво Сумської області, Кролевецького району та села Ярославець вирішити цю справу позитивно. Я не пригадую, щоб десь в Україні, ще була ікона-пам'ятка!

Віталій Коваленко, кореспондент, колишній мешканець с. Ярославця

Відична наука про добові ритми в природі

Формування цілісної української особистості та солідарної української нації потребує свідомо організованого щоденного життя у гармонійному поєднанні з ритмами Матінки-Природи, з ритмами і силою часу, закладеними Творцем-Богом в людині. Ці ритми і сила часу найглибше творчо осмислені і донесені до наших днів звичаєвою відичною давньоукраїнською науковою, яка вчить, що цілісна людина постійно – все життя розширює свій кругозір для зростання рівня розвитку духу, волі, душевної (психічної) і фізичної гармонії.

Метою життєвих устремлінь цілісної людини є формування цілісної нації з гідним пошануванням кожної особистості і всього сущого у Всесвіті, з усвідомленням цілісності світу і відповідальності за підвищення рівня свідомості в ньому для еволюційного гармонійного поступу.

Слово «нація» походить від латинського «*natio*» і означає «народ, плем'я». Словник іншомовних слів [2] подає його тлумачення: «Нація – народ – це стійка історична спільність людей, яка виникла на базі спільноти мови, території, економічного життя і психологічного складу, що знаходить вплив у спільноті культури». Для того, щоб людність і країна в цілому процвітали, розвинуті держави міцно ввели слово «нація» у повсякденне життя і розвивають нації системою громадською освітою, нажаль в Україні ця провідна гілка освіти не розвивається

Відична наука стверджує, що ми – українці є однією з найбільш давніх історичних спільнот людей з лінгвістичною високорозвиненою мовою й могутньою народною культурою. За всіма ознаками ми здавна є нацією, адже українська відична система знань має 7515-річну неперервну історію, а за деякими джерелами 20-тисячорічну [3,4].

Один з провідних мислителів ХХ ст., засновник Вальдорфської педагогіки та найекологічнішого на даний момент біодинамічного землеробства Рудольф Штайнер у 1925 році на зустрічі з Лесем Курбасом у Мюнхені стверджував, що після закінчення у ХХ ст. домінування греко-римської епохи саме Україна спроможна буде здійснити переход людства до нової парадигми – духовно-етичної й природовідповідної. Переход цей здатна забезпечити розвинута по всій країні система громадської освіти.

Греко-римська епоха тривала понад дві тисячі років і прийшла на найтяжчий період Калі-Юги, коли духовне варварство темних сил, невігластво, ворожечча і лицемірство частково затмарило дію сил світла, мудрості, добра і любові, підмінивши знання й Віру-Віду Творця-Бога на релігійні схоластичні догми. Ці

передумови привели до підміни знань Віри-Віди – Правдивого Православ'я давньоукраїнського на релігійні догми, які закривають доступ до знань як простим людям, так і священнослужителям, інтелігенції і панівним верствам суспільства. На нашу думку ці три фактори слугують закриттю знань:

1. Соціальна нерівність жінки.

Цю нерівність в житті народів світу принесли азіатські, семітські та інші кочові племена. У цих племен відсутнє поняття про рівність, вірність подружжя у шлюбі. У кочових племен жінку виховують так, щоб вона матеріальним цінностям віддавала перевагу над духовними – рівністю і вірністю Богоподібної Дружини з Богоподібним Чоловіком. Понад 2 тисячі років в часи грекоримської доби ця жорстока несправедливість підтримувалась і в наш час продовжує підтримуватись патріархальними релігіями, які експлуатують природний Божий дар – Віру, відкидаючи істинну суть Віри – Віду – знання про єдність і взаємозв'язок людини з Творцем – єдиним у Святій Трійці-Триглаві, з силами-енергіями світу, з усіма проявленими та непроявленими світами.

2. Другим фактором є **домінування у всіх сферах життя (педагогії, юриспруденції, медицині та ін.) формального матеріалістичного підходу**, який по суті своїй є фрагментарним і неспроможним охопити духовно-етичні Божественні закони Творця.

3. Третім фактором є **«варваризація» та уніфікація в системі виховної і освітньої роботи**, яка розпочалась понад 2 тисячі років і продовжується в наші дні.

Давні греки не змогли або не мали зможи оволодіти відичними давньоукраїнськими знаннями про основні принципи духовної і матеріальної Природи. Іноземне на грецькій мові – це варварське (дивись Словник іноземних слів [2]).

Зверхність і пихатість, притаманна обмеженості, накинули слову варвар – іноземець негативне значення. В сучасному «варварському»-низькодуховному світі носії ідей глобалізації-уніфікації в освіті наштовхнулись на масовий супротив народів у яких природ-

ний інстинкт самозбереження нації домінує над прагненням до матеріального збагачення. Ці народи з метою збереження нації розвивають освіту на національному землі.

Перед світанком – сходом Сонця, яке разом з усією Природою життєтворить і несе оновлення, ми отримуємо допомогу досвітніх вогнів, якими для сучасної людини є знання 7515-річного давньоукраїнського відичного звичаєвого Православ'я з осмисленням їх з позиції сучасної методології для оздоровлення всіх сфер життя.

Відична наука про основні принципи духовної і матеріальної Природи

Давньоукраїнські відичні мудреці були самореалізованими цілісними особистостями, яким був відкритий зв'язок між Творцем, людиною і силами-енергіями Всесвіту. Вони пізнали як космічна енергія проявляється у всіх живих і неживих створіннях. Вони осiąгнули, що джерелом всього сущого є Творець і зв'язок з Ним здійснюється за допомогою Космічної Свідомості, яка проявляється за допомогою Первісного Святого Духа і Божественної Небесної Матері. В українській народній звичаєвій традиції – Свята Трійця Триглав. У Велесовій книзі [5] Сварога звуть Отцем (Дош.22) він є першою Іпостаслю в Триглаві. У множественности «Дана – Леля, Лада, Купала, Зоря, Мати Сва (Небесна Мати), Жива, Берегиня» [6]. Даня є другою Іпостаслю в Святій Трійці-Триглаві. Ім'я третьої Іпостасі Сварога визначається за астрономічною таблицею руху Сонця екліптикою і в ту чи іншу зодіакальну епоху головними Іпостасями Сварога є Боги-сил-енергій зимового, весняного, літнього та осіннього сонцестояння [6].

Відична наука стверджує, що дух і душа кожної людини безсмертні. Їх матеріалізація потрібні для зростання рівня свідомості індивідуума, народу й людства в цілому – для еволюційного поступу. За давньоукраїнськими відами-вірою-знаннями, свідомість – це енергія, проявлені в п'яти основних

принципах або елементах силах: Ефірі (Просторі), Повітря, Вогні, Воді і Землі, які у кожній людині, в деревах і рослинах проявляються індивідуально. На відміну від дерев і рослин людині дана свобода волі, тому людина отримує духовний, психічний (душевний) і фізичний потенціал через енергію п'яти елементів у відповідності до минулих життів індивідууму і його Роду.

П'ять основних принципів-елементів і їх проявлення в рослинах та людині

Давньоукраїнські відичні мудреці осягнули, що спочатку світ існував у вигляді непроявленої свідомості. Завдяки волі Святої Трійці-Триглава з цієї загальної свідомості проявився беззвучний звук «АУМ», як тонка космічна вібрація. З цієї вібрації першим виник елемент Ефіру, який поступово почав рухатися і цей рух створив Повітря, яке є рухомим Ефіром. Рух Ефіру сприяв виникненню тертя, яке генерувало теплоту. Частинки теплової енергії з'єднались у форму інтенсивного свічення і з цього світла проявився елемент Вогню.

Від теплоти ефірні елементи розчинаються і розріджуються, проявляючи елемент Води, а при затвердінні вони формують елемент Землі. Так Ефір проявляється в чотирьох елементах: Повітря, Вогні, Воді і Землі.

Із Землі були створені всі живі тіла, включаючи рослинне і тваринне царства та людину. Земля також міститься в неорганічних субстанціях, які включають в себе царство мінералів. Так вся матерія була народжена з лона п'яти елементів. У всій матерії існують ці п'ять елементів.

Всі п'ять елементів виникають з енергії, яка низходить від Космічної свідомості. Всі п'ять присутні в матерії повсюдно у Всесвіті. Таким чином, енергія і матерія представляють єдиний цілісний початок Творення Світу.

В наш час для подолання екологічних негараздів і всіх інших, які йдуть за ними, ми мусимо осмислити проявлення п'яти елементів в життєдіяльності Землі, Води, рослин і людини.

Давньоукраїнські мудреці промовляють до нас через Упанішади: «Сутністю всіх істот являється Земля. Сутністю Землі являється Вода. Сутністю Води являються рослини. Сутністю рослин являється людина.»

Для того, щоб ми – люди являлися Світу цілісними – поглянемо на устрій цілісних рослин. П'ять частин рослини

відображають відповідність структури рослини п'яти елементам-енергіям. Корінь наділений силою Землі. Як в організмі людини, так і в організмі рослини жива сила Землі співіснує з самою цільною структурою: стебло і гілки співіснують з Водою, листочки – з Повітрям, квіти – з Вогнем, плід – з Ефіром, а насіння містить всі п'ять елементів, вміщуючи в собі потенціал всієї рослини.

Сучасний посівний біодинамічний Календар Марії Тун [7], укладений на основі знань та п'ятidesятирічного досвіту роботи з рослинами на Землі, дає нам змогу персвідчитись в користі практичного застосування знань про дію Сонця, Місяця, планет Сонячної системи, зоряного Зодіакального кола та п'яти сил-енергій, які по різному впливають на рослини впродовж доби і року. Для отримання найкращого врожаю коренів – потрібно садити і збирати корені та коренеплоди в час максимальної дії сил-енергії Землі. Аналогічно це стосується листя, стебла з гілками, квітів, плодів і насіння. Біодинамічний метод дає змогу (завдяки знанням про максимальну й мінімальну дію в певний час сил-енергії Природи) отримувати екологічно чисті дари Землі та виводити токсичні речовини (хімічні, радіоактивні) із ґрунтів.

Ці знання потрібні всім любителям квітучих садів і городів та пасічникам, тобто усім нам – українцям – дітям найкращої в світі Землі.

Сучасні біотехнології професора Токійського і Лондонського університетів мікробіолога Ясухіде Такасіма дозволили очистити землі Херосіма і Нагасакі від наслідків радіоактивного забруднення. Це відбулось завдяки комплексному підходу, який полягає у поєднанні сучасних наукових знань із знаннями про дію сил-енергії Природи. Професор Ясухіде Такасіма обізнаний з відичними знаннями. Він має проект по дезактивації Чорнобильської зони і відродженню Землі в усіх радіоактивно забруднених місцях України, тому кожен свідомий українець має вивчати відичну науку.

Людина являє собою мікрокосмос, вона є нероздільною частинкою Природи і у ній також представлені п'ять елементів. Ефір в тілі людини проявляється: у роті, носі, шлунково-кишковому тракті, дихальних шляхах, животі, грудній клітці, капілярах, лімфі, тканинах і клітинах. Повітря в тілі людини проявляється багатоманітністю рухів м'язів,

пульсацією серця, розширенням і скочченням легень, рухом стінок шлунка і кишковиків. Під мікроскопом ми можемо побачити як клітини також перевдають у ритмічному русі.

Елемент Повітря керує всім рухом центральної нервової системи

Вогонь в тілі людини керує обміном речовин і метаболізмом, він діє в системі травлення, у сірій речовині клітин мозку, проявляється в інтелекті. До функцій Вогню відноситься: підтримка постійної температури тіла, процесів травлення і мислення, здатності бачити.

Вода проявляється в секреції шлункового соку і слинних залоз, в слизових оболонках, у плазмі і протоглазмі. Вода є основою життя, вона доносить інформацію до кожної клітини, тому давньоукраїнські мудреці заповіли нам шанувати Воду в Природі оточуючого світу і в людському організмі, славлячи Дану, яка дарує Живу Воду Життя.

Земля утримує все живе і неживе на своїй поверхні, створюючи умови для існування життя на живій Землі. Ми були свідками того, що в тих селах Теребовлянського р-ну Тернопільської обл., у яких бились релігійні громади у 1992 р., пройшов сильний смерч. Смерч обійшов ті села, у яких люди шанобливо ставились один до одного.

В організмі людини елемент Землі впливає на кістки, хрящі, нігті, м'язи, сухожилки, шкіру і волосся.

Всі п'ять елементів проявляються у функціях п'яти відчуттів людини, так як і в її фізіології. Вони безпосередньо мають зв'язок із здатністю людини сприймати оточуючий світ. Через органи відчуттів ці п'ять елементів створюють зв'язок з відповідними функціональними діями сенсорних органів. Основні елементи – Ефір, Повітря, Вогонь, Вода і Земля мають зв'язок зі слухом, осянанням, зором, смаком, нюхом, з усіма діями людини.

Давньоукраїнські мудреці осягнули, що ці п'ять першоелементів беруть початок з чистої Космічної Свідомості, тому вони вказали шлях кожній індивідуальності як привести дух, душу і тіло до гармонії з найвищою Свідомістю.

Прояв дії сил-енергій в Природі

«Вода – намісник Бога на Землі.»

Ю.А. Андреєв [8]

Друга Іпостась Творця – Небесна Мати – Велика Мати Природи завдяки Божественній волі Творця творить всі форми у Всесвіті – всю Матерію

видимого та невидимого Світу. Проявлення Творення відбувається за допомогою трьох основних принципів:

- 1) світла, гармонії, сприйняття, розуму;
- 2) енергії, активності, неспокою, емоційності;
- 3) інертності, протидії, темноти.

Ці три основні принципи повсякчас проявляються у Природі та людині через дію п'яти сил-енергій: Ефіру, Повітря, Вогоню, Воді, Землі.

В наш час на початку переходу нашого українського народу та людства в цілому до життя за принципами світла, гармонії, сприйняття, чесності та розуму на заміну патріархальним догматичним релігіям повстає доба знань Віри-Віди. Це проявляється в усіх сферах духовного і наукового життя. Тому твердження: «Сутністю Землі є Вода» стає зрозумілим, якщо ми ознайомимось з висновками японського вченого Масару Емoto [9], який вивчає вплив інформаційних чинників на структуру Води і через Воду на всі форми життя на Землі. Він довів:

1. Життєстверджуючі думки і слова людей «любов», «спасибі», «дякую», «кохання» ідеально структурують Воду і Вода стає лікувальною.
2. Слови здатні безпосередньо впливати на біологічні структури.
3. Свідомість людини сильніше впливає на матеріальне буття, ніж реальні дії.

4. Процес вдосконалення структур спирається на любов (милосердя, співчуття) та вдячність.

5. З надр Землі витікає ідеально структурована Вода, кристали стародавнього антарктичного льоду також мають ідеальну структуру.

Це слугує доказом того, що Земля володіє негентропією – прагненням до самовпорядкованості. Такими властивостями володіють лише живі біологічні об’єкти. Тобто давньоукраїнські мудреці славили її шанували рідну Землю, величали її Матір’ю свідомо розуміючи, що вона – живий організм, який береже її захищає всі живі істоти.

Вода сприймає інформацію набагато сильніше ніж людина. Вона миттєво засвоює та відображає суть думок і слів незалежно від того на якій Земній мові вони висловлені. Більше того: мовою по відношенню до Води є макож музична мова, передача повідомлень з допомогою електромагнітних коливань, передача змісту за допомогою всіх предметів-творів мистецтва, ужиткових речей, написів усіма мовами, а також іє-

рогліфами. Вода є ідеальним середовищем для сприйняття інформації.

В 2003 році в Росії пройшов успішний захист докторської дисертації присвяченої доказовості існування пам’яті Води. Дисертація була захищена в Інституті медико-біологічних проблем РАН Станіславом Зеніним, який за освітою є фізиком, також він отримав фахові знання з хімії та біології, та написав і захистив кандидатську з хімії та докторську з біології. На думку Зеніна Вода – це речовина, яка знаходиться у інформаційно-фазовому стані, який дозволяє їй приймати та передавати інформацію.

Швейцарські вчені [8] підтвердили роботи Зеніна.

Біологи [8] довели, що Вода не тільки живить живі організми. Вона розносить по ньому інформацію.

В Україні у 7514 році (2006) ЗАТ Аудиторська фірма «Де Візу» спільно з українським інститутом екології людини провела дослідження з вивчення впливу на Воду живопису, надто такого, який відображає національні українські строї, звичаї та свята. У музеї Івана Гончара, біля його полотен, відібраних для календаря на 7515 рік (2007) [10] була залишена на 24 години чиста питна Вода у скляному посуді. Потім з цієї Води в Інституті екології людини у м. Києві отримали твердотільні структури, які дослідили з допомогою оптичного мікроскопу та сфотографували. Дослідження показали, що картина І.М. Гончара завдяки позитивній спрямованості художника та вишивальниць, строїв, символам вишивки та оздоровчій дії української пісні, якою супроводжувався процес вишивання, сприяють нормалізації структури Води до внутрішньоклітинної Води здорового організму, тобто діють оздоровче.

В 7515 році (2007) завідувач відділу біоінформатики Українського інституту екології людини Ткаченко В.А. розробив метод активізації питної Води, який покращує біоенергетичні та структурні характеристики питної Води, тому цей метод (на думку проф. Курика М.В.) може бути використаний для додаткового підвищення якості питної Води по відношенню до властивостей внутрішньоклітинної Води організму людини.

Проявлення Триєдності світу в людині

Основні елементи-сили – Ефір, Повітря, Вогонь, Вода і Земля проявля-

ються в тілі людини як фундаментальний принцип Триглава-Трійці. Ефір і Повітря створюють повітряну субстанцію тіла. Вогонь разом з Водою проявляються вогняною субстанцією в тілі. Земля з Водою створюють водяністю субстанцію тіла.

Ці три субстанції визначають всі біологічні, психологочні і фізіологопатологічні функції тіла, розуму і свідомості. Вони визначають конституцію кожного індивідуума, а їх гармонійне поєднання закладається при зачатті.

Люди мають одно, дво або рідко – трьохскладову конституцію тіла – це вчителі нації, яких Творець-Бог щедро наділяє талантами, але з яких багато спитають.

Комбінація елементів-сил, які присутні в тілі при народженні, визначає задатки людини та витривалість і залишаються постійними. Однак комбінація елементів, які управлюють довготривалими фізіопатологічними змінами у тілі, змінюється в залежності від змін зовнішнього середовища. У відичній медицині основний принцип оздоровлення полягає в тому, що людина може протидіяти змінам зовнішнього середовища змінюючи харчування і звички на звичаєві – корисні.

Проявлення Триєдності світу в добових ритмах Природи

Три субстанції-енергії – є проявленням Триєдності світу як в людині, так і в добових ритмах часу і в Природі в цілому. Збільшення або зменшення повітряної, вогняної і водяністої субстанції в тілі людині залежить від добової цикличної дії цих трьох субстанцій.

Вранці від сходу Сонця до десятої години – час активної дії водяністої субстанції, яка об’єднує енергії-сили Землі і Води, які дають людині вранці енергію та свіжість і одночасно невелику важкість. Потрібно очищати організм, вживати рідину і не тяжку їжу.

З десятої години ранку до чотирнадцятої години активно діє вогняна субстанція. Люди відчувають легкість, теплоту і голод. Потрібно вживати рідину і білкову їжу (український червоний борщ з кольоровою квасолею, або сочевицю, інш.).

З чотирнадцятої години до вісімнадцятої – активність переходить до повітряної субстанції. Люди почувають себе активними, легкими і гнучкими.

Шоб зберегти легкість, потрібно пiti воду або трав'яні чаї і вечеряті не пізніше 17-18 години.

З 18 до 22 години – ритм доби повертає до активності водянисту субстанцію з домінуючими енергіями- силами Землі і Води, які дають схильність до інерції і розслаблення. В цей час потрібно прогулятися на свіжому повітрі, потім очистити тіло оліями і водою і до 22 години лягти спати.

З 22 години до 2 годин ранку – час максимальної дії вогняної субстанції, коли відбувається розподiл і засвоєння живильних речовин та регенерацiя органiзmu.

З 2 години ранку до сходу Сонця активнiсть набирає повiтряна субстанцiя з енергiями- силами Ефиру і Повiтря, якi породжують рух, пробудження. Потрiбно вставати до сходу Сонця, проводити очищення духовне i фiзичне.

Ритм i час – це аспекти Творця-Бога, який контролює все в цьому свiті. Якщо ми ухиляємося вiд дотримання природних добових ритмiв, тодi ми страждаємо. З 22 до 24 годин вiдновлюється нервова система людини i якщо ми в цей час не спимо, то нервова система виснажується.

Сонце пiднiмає оптимiстичну людину з 4 до 5 ранку, з 5 до 6 години встають тi, у кого є серйознi вiдповiдальнi справи, з 6 до 7 – тi, якi назdogаняють

Виготовлення хлiба на оздоровчiй заквасцi

Тим, хто зберiг жайворонка, отриманого 24 березня 7515 року на конференцiї «Буття українцiв»: розмочити шматочок тiста у водi та додати 200 г житнього борошна i 150 г теплої води, розтерти до однорiдної маси дерев'яною ложкою i поставити в тепле мiсце на 3 днi. Через 3 днi додати знов 200 г житнього борошна i 150 г води. Через 2-3 днi вiддiлити 50-100 г готової закваски для виготовлення хлiба, який можна споживати 1 раз через 14 днiв, а до 350 г закваски додати (30°C) теплої води, 25 г морської або кам'яної солi i 700 г житнього борошна.

Вимiшувати тiсто, розтягуючи його (не роздавлюючи) 30 хвилин.

Дати тiсту постояти 30 хв. i вiддiлити кусень для нової закваски. Викласти тiсто у формi i поставити у тепле мiсце на 4-5 годин, коли тiсто пiднiметься вдвiо – випiкати в духовцi (1°- 250°C).

Час випiкання 1-2 години для 1 кг хлiба. В духовку поставити посуд для зволоження повiтря i крашного випiкання хлiба.

Рiдку закваску зберiгати внизу холодильника (1°- 4-10°C).

СМАЧНОГО!

час, а з 7 до 8 – тi, якi несвiдомо втрачають силу життя i час.

Отже вiдхiд вiд природних ритмiв ослабляє людину i вiддаляє її вiд цiлiсностi.

В наш час в Індiї – крайнi вiдiчного способу свiтосприйняття початок доби вiдраховують зi сходу Сонця i це оздоровляє та гармонiзує життя людей з добовими ритмами Природи, сприяє швидкому подоланню пост-колонiальнiх проблем. В Конституцiї Індiї вказано, що Індiя буде нацiональну державу, тому народ обрав свidomих депутатiв Парламенту, якi прийняли закони, що заохочують повернення в Індiю молодих заробiтчан. I молодi iндуси масово повертаються на Батькiвщину. Для повернення на Батькiвщину нашої української мiлодi нам необхiдно:

1. Впровадити систему нацiональної громадської освiти.

2. Трансформуваги з допомогою науки релiгiйнi культу на вiдiчну екологiчну систему знань, яка розтлумачить молодi, що кожен зможе творити релiгiйнi «чуда», очищаючи i пiдносячи свою свiдомiсть до рiвня Божественного – гармонiйного з усiма людьми i Природою.

3. Залучати молодь до життя без алкогольно-наркотичних засобiв через вилучення їжi насилия i впровадження здорового способу життя-буття за звичаєвою традицiєю.

Висновки

1. Добовi природнi ритми iснують в незалежностi вiд людини, тому для становлення здорової нацii потрiбно кожному впорядкувати свiй добовий ритм i вставати вранцi до 6°.

2. За прикладом Китаю, у якому вiдсутнi вечiрнi ресторани, потрiбно формувати здоровий вiдiчний спосiб життя з малечку.

3. Формування духовно, психiчно (душевiно) i фiзично здорової, цiлiсної нацii розпочати з впровадження громадської освiти українською мовою для всiх верств громадян.

4. Впроваджувати в педагогiчну, медичну, сiльськогосподарську, екологiчну системи освiти знання вiдiчної науки на основi сучасної методологiї.

5. Розробити етно-екологiчнi програми по оздоровленню дiтей.

6. За прикладом Вальдорської педагогiки, для подолання соцiальних негаразdів – сuїциду, бiдностi чесних i шахрайства багатих необхiдно ввести в освiтнi програми вiдiчне поняття вiдповiдаль-

ностi нашадkiv перед Творцем-Богом за думки, слова i дiї предkiv. Це захистити суспiльство вiд неправедностi.

7. Вiдiчна медицина завдяки цiлiсностi сприйняття людини та свiту дає змогу кожному оздоровитися.

8. Для подолання наслiдкiв Чорнобiльської катастрофи та iнших екологiчних негаразdів ми маємо впроваджувати бiотехнологiї японського вчeного Ясухiде Такасiма i бiо-динамiчне землеробство.

9. Інформувати громадськiсть про основнi принципи вiдiчної науки i про дiю п'яти енергiй в Природi та людинi.

10. Сприяти свidomому ставленню до Землi як до живої iстотi, якою непriпустимo торгувати.

11. Створити постiйно дiючий лекторiй за матерiалами конференцiї «Буття українцiв» та актуальними публiкацiями Василя Трилiса, Анатолiя Кондратiєва, Волелюба Добжанського, Галини Лозко, Любов Сannikової, Вадима Мицика та iнших.

12. Вiдроджувати в суспiльствi приоритет родинi, Роду, народної педагогiки, яка твердить, що пiтующий не мислить, а мислячий не п'є алкогольнi напой.

**Грицай М.П.,
завiдувач вiддiлу Українського
iнституту екологiї людини
Джерело: yatran.com.ua**

Лiтература

1. Володимир Шаян. *Вiра предkiv наших.* – Гамilton – Канада, 1987, 893 c.
2. Словник iншомовних слiв. – Київ. Наукова думка. 2000, 662 c.
3. Матерiали III науково-практичної конференцiї «Буття українцiв». *Історiя Землi нашої.* – Київ. АПАКФ, 2007, 280 c.
4. Комнацкий П.І. Занedбана спадщина.– Рівненська обл., Володимирець, 2005, 33 c.
5. Велесова книга: духовний заповiт предkiv.– Київ: Велес, 2004, 255 c.
6. Анатолiй Паньков, Василь Барладян-Барладник. *Релiгiя i Боги Давньої Русi-України.*– Одеса: Юридична лiтература, 2004, 205 c.
7. Мария Тун. *Посевные дни.* – Санкт-Петербург. Серебряный век. 2006. – 64 c.
8. Юрий Андреев. *Вода – намесник Бога на Земле.* – Санкт-Петербург. Питер. 2007. 317 c.
9. Масару Эмото. *Тайная жизнь воды.* – Минск. ОOO Харвест. 2006. 519 c.
10. ЗАТ Аудиторська фiрма «De Вiзу». Київ. 7515 рiк (2007), 13 c.
11. Кондратiєв А.І. *Вiдо-Вiстичне Православ'я Русi-України.* – Київ: Русь, 2003, 460 c.
12. Волелюб Добжанський. *Дивовижний звiй.* – Київ: НДЕІ – 2005, 84 c.
13. Галина Лозко. *Пробудження Енея.* – Харкiв: ПiДiв. 2006, 463 c.
14. Мицик В.Ф. *Священна Країна хлiборобiв. Мiсто i селища Трипiльської цивiлiзацiї у мiжрiччi Пiвденного Бугу i Днiпра та околиць.* – Київ: Пульсари, 2006, 261 c.

**Добжанський Едуард Іванович,
кандидат економічних наук,
Голова культурологічної громади «Трійця»**

Поява технічних можливостей: відкриття друку, телеграфу, телефону, радіо, кіно, телебачення і як верх технічного розвитку – створення сьогодні світової комп’ютерної мережі (Інтернету) спричинилася до масового виготовлення і поширення найрізноманітнішої інформації. Про можливі масштаби омання та фальсифікації за допомогою технічних можливостей говорили взагалі зайве – вони необмежені. Розвиток цього процесу привів до створення і оформлення ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ, до утворення фактично нової ВЛАДИ – інформаційної. Увійшов у побут вираз «Той, хто володіє інформацією, той володіє світом». Нам здається, що в цій фразі є певне лукавство, аби сковати в тіні дійсного володаря. Правильніше було б сказати: «той, хто володіє інформацією і, головне, можливістю надавати її цілеспрямовано та дозовано з метою формування певного, заздалегідь визначеного і потрібного йому саме на цей час і на цій території інформаційного поля – володіє світом». Оскільки зрозуміло, що таку можливість надають, в основному, гроші, то природно, дійсним володарем світу сьогодні є гроші та їх власник – фінансовий Інтернаціонал (інші розповсюджені назви – «масонська змова», «світова за-куліса», «світовий уряд», «Рука Абраама» тощо). «Він, – як зазначає М.І.Сенченко у своїй роботі «Фінансовий Інтернаціонал», – є причиною всіх війн, розв’язаних за останні 200 років, світової революції, що розпочалася в середині XVI ст. і відбувається ще й сьогодні на земній кулі». А те, що цей власник менше за все дбає про розвиток людства, його культури та духовності, а думає виключно тільки про закріплення та

ДИВОВИЖНИЙ ЗВИЧАЙ

зміщення своєї влади над всім світом, яскраво видно на прикладі, наведеному у тій же роботі М.І.Сенченка. «У 1995 році Англійський банк провів дослідження щоденних фінансових потоків, що обертаються на вільному світовому ринку. Виявилось, що тільки 10% світових капіталів беруть участь в угодах, призначених для створення нових матеріальних цінностей. Решта 90 % – це спекулятивні капітали, які, курсуючи світом, кожен день дають прибуток за рахунок курсу валіт». Шо тут можна коментувати? Ось і головна прихована мета нинішньої цивілізації – робити гроши за допомогою грошей і нищити все те і всіх тих, хто заважає цьому!

Безумовно, процес втрати людиною своїх могутніх можливостей не був прямолінійним і відбувався він не з однаковою швидкістю у різних людей і, тим більше, народів. Впливало на його інтенсивність безліч причин, але головним стримуючим фактором, головним охоронцем духовної, або Божественної сущності ЛЮДИНИ була, на нашу думку, ота сама ЗВИЧАЄВІСТЬ. По мірі того, як людина з різних причин втрачала можливість та здатність жити у Звичаї, відходила від нього, функції охоронця духовної сущності людини перебирали на себе Віра і певні магічні дії-обряди, які більше спиралися на форму, а не на суть. Л.Силенко зазначає: «Волхи казали, що віра – це правила життя. Бути віруючим – значить виконувати Правила Життя (боронити Україну-Русь, жити для добра людей, виласкавлювати душу любов’ю до родини і до одінакових звичаїв і обрядів)».

Втрата ж частини людства більшості одвічних Божих законів привела до розквіту жорстокості, утвердження права сильного, виникнення такого антиприродного і антилюдського явища як рабовласництво і, відповідно, утворення для обслуговування його потреб світових релігій, напряму пов’язаних з утвердженням рабовласницького ладу.

На простенькому прикладі простежимо, як одвічний ЗВИЧАЙ спрошується, втрачається і перетворюється у ганебну звичку. Всі ми знаємо, що і досі в Україні діє одвічний ЗВИЧАЄВИЙ обряд «купування молодої». Обряд дару («купування молодої») існував для перевірки почуттів молодого і для підняття вартості молодої. Він носить, в основному, жартівливий характер і виконується, як правило, маленькими найближчими

родичами. Нації Прашури завезли цей обряд до Шумеру. Там подібний обряд «купування молодої» вже дещо трансформувався. Молодий перед весілям давав дар для батька молодої. Як бачимо – це вже інший рівень стосунків. Іде поступова втрата суті первинного ЗВИЧАЮ, хоча форма зберігається. Східні семіти, як зазначає Л.Силенко, «...сумерянський весільний звичай перейнявши, перетворили його у звичайну торгівлю молодими дівчатами і вдовами. І в Біблії ця принизлива торгівля трактувалася як мораль упорядкованого життя». Отака відбулася трансформація, яка зафіксувала вже зовсім інший рівень шлюбних стосунків.

По мірі того, як втрачався ЗВИЧАЙ, змінювалося і його місце та значення в суспільстві, трансформувалося та звужувалося саме значення поняття. На певному етапі з’явилася поняття Звичаєвого права. Ось яке офіційне тлумачення цього терміну пропонує УРЕ: «Звичаєве право – сукупність ЗВИЧАЇВ, які стали нормами права внаслідок санкціонування їх державою. Звичаєве право вперше склалося при виникненні рабовласницької держави. З посиленням держави ЗВИЧАЄВЕ ПРАВО оформлялося в писані збірники (напр. «Руська правда»). Згодом сфера застосування ЗВИЧАЄВОГО ПРАВА звужувалася. З утворенням держави пануючі класи пристосували деякі звичаї до своїх власних інтересів, санкціонували та забезпечували їх примусове виконання. У записах (сводах) Звичаї не тільки санкціонувалися та систематизувалися, але й доповнювалися нормативними актами держави. З утворенням і розвитком централізованих держав сфера застосування ЗВИЧАЄВОГО ПРАВА звужувалася. У дореволюційній Росії на засадах ЗВИЧАЄВОГО ПРАВА вирішувалися окремі справи, наприклад поділ двору та землі сільського населення. Радянське право посилається на звичаї лише в окремих випадках, зокрема в ст. 89 та 90 Кодексу торговельного мореплавства СРСР (щодо дій лоцмана на судні)».

Треба вибачитися перед читачем за передрук наведених термінів, але вони настільки яскраво демонструють шлях свідомого та специфічного нищення Звичаю державою, що можна обходитися без коментарів.

«Зніциклопедіческий словар» (1954, т. 2) дає таке визначення: «Обичное право – совокупность обычая, за кото-

рыми государство признает значение правовых норм. Обычное право являлось основной формой права на ранних ступенях истории государства». Той же «Энциклопедический словарь» (только видання 1964, т. 2) розкриває деякі цікаві, але надзвичайно важливі додаткові подробиці: «Обычное право — форма выражения права, впервые сложившаяся при возникновении рабовладельческого строя. Состоит из обычаев, выражающих интересы господствующего класса и санкционированных органами государства».

Коли стикаєшся з цим безглаздо-принизливим терміном «обычное право» то відчуваєш, як нищилася найбільша СВЯТИНА народу — ЗВИЧАЙ хоч би одним тільки запровадженням російської мови, яка суттєво поступається українській багатством словникового запасу. Яскраво бачимо, як лише одним словом можна перетворити глибинно-святе, закладене на генному рівні на щось «обычное, повседневное, примитивное».

Не випадково, мабуть, як відмічалося раніше, саме в цей момент відходу людства від життя за Божими Законами і втрати частини Звичаю, який стояв в обороні прав Сім'ї, Роду, Нації, закладалися основи духовної кризи, яка сьогодні охопила Людство.

Як бачимо, ЗВИЧАЙ становив на певному етапі розвитку Людства основу Звичаєвого Права, але Держава, яка завжди була і є штучним політичним утворенням, робила цілеспрямований відбір певних Звичаїв для своїх цілей. Можемо собі уявити, який відбір могла зробити будь-яка держава на користь пануючому класу і що може залишитись у цьому випадку від ЗВИЧАЮ. Врахуймо, що ті Звичаї, які не підходили державі, не просто ігнорувались, а заборонялись, чи, принаймні, спотворювалися та виставлялися посміховиськом тощо, тобто створювались різнопланові та ефективні умови для їх нищення.

Чи могла б бути, наприклад, зашківлена будь-яка, рабовласницька держава у дотриманні прав і свобод своїх громадян, не кажучи вже про рабів? Якщо зауважити, що з часів запровадження патріархату всі держави до сьогодні використовують рабську працю (примусову, або ж найману), то можна сміливо стверджувати, що та частина Звичаю, яка відображала і гарантувала саме права Людини, постійно примусово скорочувалася і змінювалася

шляхом запровадження відповідних штучних, антиприродних законів-обмежень. Натомість постійно вводилися додаткові обов'язки.

Тобто держава, яка, відповідно до положень сучасної науки, є головною ознакою цивілізованого суспільства, стала головним винищувачем ЗВИЧАЮ. І не останньою причиною цього було те, що завдання Звичаю і Державі не тільки не збігалися, але й суперечили одне одному. Якщо ЗВИЧАЙ стояв в обороні Божого, Природного Світогляду, захисту середовища та Людини, то будь-яка держава сповідувала захоплення середовища, завоювання життєвого простору, підкорення і поневолення Людини, використовуючи для цього, в першу чергу, СИЛУ і ЗОЛОТО. Ці речі з часом стали пріоритетом та об'єктом поклоніння, а зараз уже значною частиною людства просто обожнюються, перетворені нею на золотого кумира, який підкорив частину людства і встановлює свої специфічні правила гри-життя. Відбулася повна підміна головних понять, відхід від вічних Божих Законів, спільніх для всюди Світу, та заміна їх численними специфічними людськими конституціями та законами, які відображають тимчасові сьогодні погляди і потреби правлячої верхівки. Згадаймо, скільки конституцій (не окремих законів!) було прийнято в Україні за останні неповні сто років? А наскільки вони дієві та гарантовані — рівно настільки, наскільки потрібні владі. А якщо добавимо сюди узаконені та не узаконені винятки, уточнення, пільги тощо, то вимальовується жахлива картина повного безправ'я звичайної людини у сучасному суспільстві.

Отже, можна лише дивуватися тому, як у цій багатотисячолітній нерівній боротьбі-війні держави і ЗВИЧАЮ залишилась навіть назва ЗВИЧАЙ. Недарма така плутаниця в термінах, недарма стільки втрачено!

Пізніше держава взагалі відмовилася від використання звичаєвих норм, стала творити свої норми, свою «духовність». Що з того вийшло? В СРСР під демократичними гаслами «свобода, рівність, братство, счастье, труд» виникла, за міжнародним визначенням — імперія зла. Вигадані ж чиновниками «звичай» (оті «бракосочетання», «звезди» тощо), хоч і мусили виконуватись, але відповідним було і поширення їх людьми.

Щодо США, то, не маючи одвічного ЗВИЧАЮ, поклавши в основу своєї

державної ідеології приватну власність (не свою, створену, а загарбану, насильницькі привласнену за допомогою звички грабувати — згадаймо «цивілізовані» резервації корінних жителів Америки) і підступне гасло «своїх національних інтересів», вони невідворотно приекли себе на служіння «золотому кумиру» — долару. І цьому «золотому кумиру» вони хотіть зараз примусити поклонятися увесь світ, причому під перевіреними оманливими гаслами «християнських цінностей», «на демократичних засадах», «з любов'ю до людства» на «общечеловеческих ценностях» тощо... І все це спирається і прикривається якоюсь міфічною духовністю, визначення якої, як виявляється, людство сьогодні немає! Трагічно і сумно, що нинішня українська влада бере це за взірець моральних цінностей і намагається створити умови щодо наслідування їх і запровадження в Україні!

Визначальним і трагічним етапом нищення ЗВИЧАЮ було виникнення світових релігій, пов'язане з утвердженням рабовласницького ладу. Саме на догоду йому з'явилися і були закладені головні постулати християнської релігії: «людина — раба Божа», «всяка влада — від Бога», «Бог терпів і нам велів» тощо. Саме в цьому проявляється подвійна сутність будь-якої релігії взагалі, а християнської зокрема — поставлена фактично на службу державному апарату, а, по суті, — Золотому Дияволу, бо зараз керівництво більшості держав у тій чи іншій мірі залежно від нього, вона в той же час, використовуючи для прикриття своєї антилюдської суті запозичені Звичаєві поняття, підступно апелює до душі людини, закликає до терпіння, паралізує її волю до спротиву, залишаючи тільки потребу захисту своїх релігійних переконань. В той же час, відомі біблійні посилання «не кради», «не убий» тощо, які зараз підносяться як щось винятково особливе і важливе, передали в Біблію від ЗВИЧАЄВОСТІ — вони були закладені в ЗВИЧАІ від початку створення людини.

Таким чином, виходячи з викладеноого, можна зафіксувати наступні масштабні зміни ідеології становлення людської спільноти, які відповідають певним етапам розвитку людської цивілізації: Бог Творець — ЗАКОНИ БОЖІ, Звичай — Віра — Релігія — Атеїзм — Гроші (Золотий Диявол). Відповідно, на початку ХРАМОМ є вся Природа, а в кінці, за панування ЗОЛОТА, храмом стають Банки (до речі, ця схема давно

вже випробувана – так і було в Іерусалимі за часів Ісуса Христоса). Безумовно, різких кордонів між окремими етапами нема – вони проростають один із другого, поступово втрачаючи свої визначальні риси. Але загальний «поступ» прослідковується чітко. Людству обирає свій шлях – чи продовжувати прямувати до повного панування ГРОШЕЙ («Золотого Диявола») – тут уже недалеко, ми майже в кінці шляху. Чи повернутися до БОГА і його ЗАКОНІВ, закарбованіх у ЗВИЧАЯХ – це набагато важче – адже втрачено більше 90% можливостей людини. Але короткий і легкий шлях не завжди кращий. Згадаймо прислів'я – «хто пряме, той вдома не ночує». Причому, особливо варто на тому наголосити, потрібно повернутися саме до Бога і Його Законів, а не до різноманітних численних релігій з їх заповідями, названими божими, але фактично писаними людьми! Навіть якщо ці релігії і їхні заповіді наймодерніші, найсучасніші, найдемократичніші, найпатріотичніші і ще тисячу най...

Кілька тисяч років тому відомий у світі мудрець Спітама Зарагустра зазначав, що «чи не найсвятішою мудростю є орати Землю і вирощувати Хліб». Порівняно нещодавно і зовсім несподівано що думку підтвердив К. Маркс, який на останніх сторінках IV тому «КАПІТАЛУ», перекресливши цим всю свою попередню працю (всі чотири томи того ж «КАПІТАЛУ», зазначає, що абсолютна додаткова вартість створюється тільки в сільському господарстві завдяки космічній енергії Сонця. Людиною ж створюється лише відносна додаткова вартість, мірілом якої є гроші. Саме вони, саме вага гаманця і визначають вагу людини в нинішньому суспільстві. Ось це і є кінцевий етап цивілізації – її вершина – поклоніння ЗОЛОТУ. Мабуть, саме з цієї причини (що зараз влада Золотого Зла) Предківська мудрість перекрученена, поставлена з ніг на голову – праця в сільському господарстві одна з найнепристижніших і, головне, сільське господарство у більшості країн Світу на дотації! І допоки це буде – всі розмови щодо духовності людства є лукавством, яке прикриває оту ганебну мету – гроші заради грошей!

Процес втрати залишків Звичаю відбувається і зараз на очах у нас з Вами. Ще недавно (років 10-15 тому) хати в селях (і не тільки в глухих) не замикалися. Правда, урожай з колгоспного поля, або ж спільнє майно – спокійно привласнювалися. Але це, за великим рахун-

ком не крадіжка – люди забирали самостійно те, що їм не доплачувала, грабуючи їх, держава, аби просто вижити. До того ж, за Звичаєм, селяни чітко відрізняли продукти своєї діяльності від тих, що родила сама Земля – привласнення останніх не вважалося злодійством. В містах, де процес втрати Звичаю з певних причин (наймана праця – інтенсивніше пограбування робітника, набагато більша залежність від влади, відриг від природного способу життя тощо) почався набагато раніше, відповідно, раніше з'явилися і злодії.

Коли ж звичка «красти» охоплює більшість суспільства і, головне, його провідну верхівку – його керманичів, то це вже трагедія народу, ознака критичної межі його існування. Причому красти не для виживання (жменю зерна, наприклад, бо єдома голодні діти, бо протинародна держава довела до цього і почав діяти одвічний інстинкт виживання), а для забезпечення собі влади над іншими – від окремої особи, до держави включно (згадаймо – гроші керують Світом). Красти і продавати не тільки те, що створили люди, але і те, що створено Богом – Землю, Воду, Повітря, Надри...

За цих умов (де майже всі у суспільстві з різних причин більші чи менші злодії) звичку красти необізнана людина дійсно може прийняти за звичай, тим більше, що і наука цьому сприяє. Цей підступний висновок керівні верхівці держави дуже хочеться закріпити і розповсюдити на весь народ – отакі ми є всі. Яка різниця хто скільки вкрав – кусок хліба, аби не вмерти, чи, наприклад, цілий завод – все одно злодій. Та різниця є! Як казав відомий класик «Якщо ви в Америці вкрали коробку сірників – вас посадять у тюрму, а якщо вкрали залізницю – вас зроблять сенатором». Чи не так зараз у нас? Подивімося на «нашу» виконавчу владу, на «наших» депутатів Верховної Ради – чи багато ми побачимо винятків із цього ганебного правила? Саме тому, за мовчазної піттримки держави (а, часом, і за прямим її замовленням) засоби масової інформації, приурочені письменники, науковці, панівна церква та інші стверджують у різних варіантах, що у нас суспільство злодіїв, що у нас є звичай красти, привчають суспільство до такої думки. Причому, знову ж таки, це робиться ніби під цілком пристойними гаслами, з турботою про суспільство, про окремих людей. До якого рівня втрати моралі треба дійти, щоб, наприклад, свідомо

і цілеспрямовано відкинути 90% людей за межу виживання, залишити їх приреченими на здійснення різноманітних крадіжок – іншого шляху вижити просто немає – так званим «провідникам» народу в той же час говорити з трибуни про ту саму мораль. Мабуть, для більшої переконливості та трибуна з різними гарантами попередньо захищена не тільки недоторканістю особи, а ще й, для переконливішої гарантії, – міліцією, чисельність якої вже давно перевищила чисельність армії. Ріст чисельності міліції «можна» зрозуміти – охороняти «слуг» народу, відповідно до того, як зростає прірва недовіри до влади, все важче. Окрім всього, у міліції з'явився новий «важливий» напрям діяльності, як влучно підмітив один з класиків сучасного гумору, – вони ж тепер «бізнесменти».

Ні, шановні! Не всі крадуть! Огідна звичка «брать чуже» ніколи не може перетворитися на ЗВИЧАЙ. Є простий засіб, який дозволяє на побутовому рівні, без наукових обґрунтувань відрізняти звичку від ЗВИЧАЮ. ЗВИЧАЙ – вічне, світле, визначально-важливе на всі часи, обов'язкове для всіх. Жити в ньому приемно і не соромно. Сумління може мучити тільки за невиконання ЗВИЧАЮ. Звичка – навпаки, червонить злодії (правда, на жаль, уже далеко не завжди і не всі) не за те що вкрали, а тоді коли люди довірюються про їх справи. Тобто сутність ЗВИЧАЮ «не красти» загальна, відкрита, проста і зрозуміла всім. Натомість звичка «кraсти» дуже індивідуальна, утаемнена, здійснюється за різноманітними планами (від найпростішого – до найскладнішого), які знають тільки виконавці... Тому розібратися у цьому зацікавленій людині не важко! І поки так є – присутня надія на повернення до кращого – до життя у ЗВИЧАІ.

За ЗВИЧАЄМ могили Предків – СВЯТИНЯ. Так було однією! В.Патк у книзі «Корінь бессмертної України» пише: Коли перський цар Дарій прийшов з 80 тисячним військом в Сколотію, виснажившися, переслідувочі ворога, і став вимагати битви, то цар сколотів Ілантир йому відповів «... є у нас могили предків, ось зважтеся їх розвалити і зганьбити, тоді ми будемо битися». І Дарій не ризикнув битися і втік – це було у 513 р. до н.д. Зате ці могили успішно почала жорстоко руйнувати і грабувати у XVIII-XIX ст. уже нашої доби «цивілізована» царська Росія (згадаймо Шевченкову «Розриту Моги-

лу»), у ХХ ст. – пройшлася по Могилах-СВЯТИНЯХ могутня техніка різноманітних «високоморальних» будівників комунізму (канали, всілякі кар'єри, шахти тощо), а зараз – їх дограбовують за допомогою новітніх технічних засобів та за мовчазної підтримки держави «нові усіх національностей» – взагалі, як вони самі вважають, «еталони суперменів», «еліта суспільства». Та що там говорити про давні пам'ятки-СВЯТИНИ? Подивімося, скільки кладовищ знищено, скільки парків відпочинку закладено на їх місцях (Аскольдова могила, Трахтемирівський козацький цвинтар...), що робиться зараз в Києві на вул. Звіринецькій... Перелік цей нескінчений... Які унікально-разючі приклади деградації моралі під гаслами розвитку і прогресу! Як ЗВИЧАЙ шанування Пращурів перетворюється на звичку заробляти не тільки на їх костях і речах, а, навіть, – на пам'яті!!!

На наших очах відбувається втрата ще одного із ЗВИЧАІВ – шанування Води – символу Всесвітньої Вологи. Підміна його сурогатом звички. Це також ознака цивілізації? А яка ціна підміни ЗВИЧАЮ такими ганебними протиприродними звичками? Ще не так давно люди молилися до Води – вона Свята, дає Життя, її можна було пити з кожного струмка і джерельця. Згадаймо шанобливе, практично святе ставлення більшості українців до простої криниці навіть тепер. Але ж є і такі, які воду затрують хімікатами, радіацією, нечистотами... У криниці кидають трупи людей і тварин, у воду плюють, на пляжах ходять у воду oprавляються тощо. Спробуй попий таку Воду! Хто може – купує чисту воду, а решта – трапиться люди. А що далі? Хто за це відповість? Винувати всі. Одні робили, другі – допомагали, треті – мовчки спостерігали. Цей процес неперервний. Вихід один – схаменутися, зупинитися, повернутися до ЗВИЧАЮ! Чи, може, є інші альтернативні, але прийнятні саме для всього людства шляхи?

Тим більше, що, на щастя, на наших очах відбувається чудо – після періоду атеїзму, силоміць нав'язаного народу диктатурою «вождів» пролетаріату після перевороту 1917 р., повертається на нашу Землю віра в Бога. Правда, на жаль, у більшості своїй ще того розуміння Бога, яке також насильницьки було запроваджене Володимиром тисячу років назад за так званого «хрещення Русі» замість язичницької (народної)

Віри. Та одночасно почалося і відродження українського Звичаю, повернення до нього все більшої кількості людей. І знову гідна подиву ситуація – здається після таких випробувань і руйнів не мало б залишитись від минулого культури нічого. Та серед засилля бездуховності та чужовір'я просто на очах оживають і проростають паростки прадавнього Світогляду. Це і свідомо заховані і, не зважаючи на всі гоніння, дбайливо збережені народом різноманітні ЗВИЧАЇ; це і пристосовані до новітньої чужинської ідеології обряди окремих урочистостей із життя народу (так зване двовір'я); це і збережені на чужині ЗВИЧАЇ та обряди (від часів ВІД і до політичної імміграції останніх часів); це і заличення могутніх можливостей підсвідомості кращих провідників народу тощо. А об'єднані разом ці зусилля спонукали потужне і стрімке відродження прадавнього світогляду. Пригадаймо, як зараз загострилася проблема пошуку своїх близьких по крові людей, відродження родових зв'язків тощо (згадаймо хоч би передачі «Ключовий момент», «Чекай мене» тощо). Враховуючи, що цей процес охопив уже багато країн, можна досить впізнено говорити про його масштабність і глибинну силу, закономірність і необхідність, невідворотність і своєчасність. Досить послатися на «Зелену книгу» М. Каддафі, на те, що Конституція сучасного Іраку розроблена на основі Звичаю і релігії...

І це є також один з феноменів сучасності. І цей феномен спирається на той ЗВИЧАЙ, ті ЗАКОНИ ПРИРОДИ (об'єктивні закони – за тлумаченням сучасної офіційної науки), що одвічно дані Людині і закарбовані на генному рівні. Іншої причини, яка б пояснила, чому і як зберігаються однією ЗВИЧАЇ (в багатьох випадках незрозумілі і навіть неадекватні нинішньому часу дії і дійства) і викликають до себе, при цьому, у одних повагу і потребу в них, а у других – підвищену цікавість, має бути, нема.

Сенс життя за Звичаєм

Більшість мислителів і далекого минулого і сьогодення стверджують, що людина приходить у світ творити ДОБРО (варіант – жити з ЛЮБОВ'Ю). Розходження у тлумаченнях починаються одразу з визначення суті ДОБРА (ЛЮБОВІ). На цьому зламано чимало спісів, але загального визначення поняття ДОБРА людство так і не знайшло. Основна причина – те, що добре для од-

ного, одночасно може бути поганим, чи, навіть, дуже поганим для іншого. Аналогічна справа і з поняттям «любов». Найчастіше поняття «ДОБРО» пов'язують з потребою удосконалення СВІТУ. Якщо припустити, а ця позиція досить поширенна, що Світ створений Богом досконалій, то чи можна і потрібно удосконалювати ДОСКОНАЛЕ? Адже ЗАКОНИ БОЖІ, Закони Всесвіту вічні, бо ДОСКОНАЛІ.

Може тому, що, як правило, діє принцип «Нечего ждать милостей от Природы – взять их у нее наша задача», причому взяти за будь-яку ціну, ми стоймо зараз на межі екологічної кризи. Може, саме бажання робити оте «добро» в чи-йому розумінні привело людство на межу всесвітньої катастрофи? Мабуть звідси походить вираз, що «дорога до пекла встелена добрими намірами».

З цієї позиції дуже логічно і привабливо виглядає сутність ЗВИЧАЮ – його призначення не робити «добро», а підтримувати, за умови його виконання, оту рівновагу в ПРИРОДІ, забезпечувати НЕПЕРЕРВНІСТЬ ЖИТЯ на ЗЕМЛІ, в тому числі – оте життєдайне існування ЛЮДИНИ як частинки ПРИРОДИ! І це знали, цим володіли Наши Предки. Так вони жили аж до кінця «Золотого віку» людства. Може це і є зміст життя – забезпечити його неперевірність у Всесвіті у відповідності з ЗАКОНАМИ ПРИРОДИ. Так що поняття «удосконалювати світ» вірне, на нашу думку, тільки в тому випадку, коли мається на увазі повернення до ДОСКОНАЛОГО – до ЗАКОНІВ БОЖИХ – ЗАКОНІВ ПРИРОДИ, до ЖИТЯ за цими ЗАКОНАМИ.

Але такий висновок незаперечно пекраслює пропаговану сучасною науковою теорією еволюції людства і, одночасно, на повний голос стверджує протилежне – відхід від цих ЗАКОНІВ є свідченням регресу цивілізації, тим підступнішого, що він в той же час нав'язливо трактується як її прогрес, поступ наукової думки, здійснення «мрії людства» тощо. Вирішальним мірилом є, на нашу думку, не рівень технічного розвитку людства, а його напрямок та, особливо, практичне використання людством конкретних досягнень науково-технічного прогресу. Головне – наскільки цими «досягненнями» порушенні, чи, навпаки, збережені умови, що забезпечують РІВНОВАГУ В ПРИРОДІ ТА НЕПЕРЕРВНІСТЬ ЖИТЯ НА ЗЕМЛІ, наскільки вони вписуються, чи, навпаки, суперечать отим ЗАКО-

НАМ БОЖИМ – ЗАКОНАМ ПРИРОДИ. Оскільки проявленими індикаторами цих ЗАКОНІВ є ОДВІЧНІ ЗВИЧАЇ, то те, наскільки знає, шанує і живе за ними людина, є свідченням її фактичного місця у ПРИРОДІ, у тому ВІЧНОМУ БОЖЕСТВЕННОМУ ЛАДІ, визначеному БОЖИМИ ЗАКОНАМИ, рівнем її ДУХОВНОСТІ. Причому, мова йде саме про ЗВИЧАЇ, а не їх обрядовість, яка, безумовно, може змінюватися, обов'язково змінюється і відповідає кожному конкретному історичному періоду та місцевості.

Подивімося, наскільки ми знаємо ЗВИЧАЇ, шануємо і, головне, живемо за ними. Якщо зараз абсолютна більшість людей – сприймає примітивну, шкідливу і тимчасову звичку за ЗВИЧАЙ, коли навіть дуже освічені люди можуть стверджувати, що ЗВИЧАЇ виростають зі звичок, коли обрядовість окремих Звичаїв демонструється як концептні номери не у час Космічної дії даного Звичаю і це спокійно і навіть схвально сприймається загалом, коли у нас сьогодні немає жодного СВЯТА, яке б святкувалося у його космічний час, коли навіть не ставиться так питання – то це і є той фактічний принизливий стан 3-6 відсоткового використання можливостей людини. І тому нема чого звинувачувати в усьому інших, коли абсолютна більшість сьогоднішнього населення не тільки не задумується над цим, а, навіть, не хоче про це нічого чути. І вважає при цьому себе дуже мудрими. Це і є той випадок, коли самі себе звойували, чи перемудрили. Коли за примарну зручність «не думати», заплачена величезна ціна «не мати».

Тобто, якщо б досягнення науково-технічного прогресу не порушували ПРИРОДНУ РІВНОВАГУ, отої ОДВІЧНИЙ ВСЕСВІТНІЙ ЛАД, а, навпаки, сприяли б його поверненню, утвірдженю та збереженню, то це був би, на нашу думку, найбажаніший результат. Отож не треба спекулювати такими дуже поширеними і, одночасно, надзвичайно примітивними прийомами: стверджувати, що той, хто ратує за повернення до одвічних ЗВИЧАЇВ, йде проти науково-технічного прогресу, проти розвитку цивілізації, тягне людство назад у печери, у незахищеність та непередбачуваність...

Це зовсім не так. Мова йде про вибір шляхів дійсного розвитку людства (а для початку треба неодмінно визначитися – а яку кінцеву мету ставить перед собою цивілізоване розвинене людство,

адже цього також немає) і про розмір тих страждань, які випадуть на його долю в разі чергової помилки. Адже можна або вивчати, розкривати і повернати людям закладені БОГОМ в кожній конкретній людині магутні можливості, втрачені нею на шляхах «розвитку цивілізації» (знову-таки згадаймо оти лише 1,4 – 6 % задіянного мозку). Або ж, навпаки, зосередитися на розробці заходів нищенння людини, створюючи для цього все нові і нові найдосконаліші засоби. Чомусь пріоритет після «Золотого віку» людства постійно надається останньому напряму. Згадаймо, принаймні, розмах створення зброй масового знищенння – звичайної, атомної, нейтронної, психотропної... (її виготовлено стільки, що все людство можна знищити декілька десятків разів). А що несе в собі впровадження можливості клонування людини – взагалі страшно подумати... Різке поширення останнім часом різноманітних хвороб з враженням імунної системи – загроза, яка ще не оцінена людством. А завдання одне – знищити людину і привласнити її матеріальні цінності! Ось який напрямок науково-технічного прогресу фактично обрало людство, видаючи його за прогрес цивілізації. Більше того, міфічні переваги цього напрямку заполонили інформаційний простір, а сучасні технології дозволяють навіть чисту агресію, злочин проти людства видавати за якусь міфічну миротворчу акцію. Чи не занадто дорога ціна за таке розуміння і розвиток у такому напрямі науково-технічного прогресу?

Розглядаючи сенс життя за ЗВИЧАЄМ, неможливо не відзначити ту школу, яку завдало світогляду українців насильницьке впровадження на Русі-Україні християнства, світоглядне несумісного з Вірою Предків Наших. Різниця між ідеологією одвічного українського ЗВИЧАЮ і Біблією полягає в тому, що ЗВИЧАЙ, який ґрунтуються на ЗНАННЯХ, символізує безперервність життя, постійний його розвиток на Шастя людини і всього живого на Землі, визначає роль людини як помічника БОГА (згадаймо, що ми – онуки Дажбожі) у підтриманні існування ВІЧНОГО ДОСКОНАЛОГО СВІТУ, надає можливість жити за ЗАКОНАМИ ПРИРОДИ і користуватися ними. Живи, ЛЮДИНО, у ДОСКОНАЛОМУ СВІТІ, радій йому, виконуй ЗАКОНИ ВСЕСВІТУ – ЗАКОНИ ПРИРОДИ – ЗАКОНИ БОЖІ, і життя твое буде вчне, щасливе, бо

ДУША не вмирає. Наскільки ти, ЛЮДИНО, живеш за ЗВИЧАЄМ, настільки і користуєшся перевагами ДОСКОНАЛОГО БОЖОГО СВІТУ.

Біблійна ж концепція, навпаки, визначає неможливість пізнання Світу і, як результат – неминучість наближення його кінця, який треба очікувати у молитвах і аскезі, відмовляючись від усіх земних благ. І кінець Світу прийде тоді, коли це вчення пошириється на весь світ. Доводиться тільки радіти неможливості поширення на цілий Світ такої прилизливої для людини ролі, визначеній для неї Біблією, а отже і нереальності тези кінця Світу. Правда, це дійсно може статися у випадку, коли сама Людина своїми нерозумними діями не приведе Світ до невідворотної катастрофи.

Тобто ЗВИЧАЙ України – життєтворджаючі та життєлюбні прояви ЗАКОНІВ ДОСКОНАЛОГО ВІЧНОГО СВІТУ, дані ЛЮДИНІ для ЩАСЛИВОГО ЖИТТЯ, на противагу біблійній невідворотності кінця Світу для рабів Богів.

Чому ж ми, розуміючи все це, не завжди і не в усьому живемо за ЗВИЧАЄМ, ЗАПОВІТАМИ наших Пращурів? Чому Бога згадуємо лише тоді, коли життя зажене нас у куток безвиході? Тобто сьогодні для нас з вами філософія життя – ніби одне, а безпосередньо життя – зовсім інше. В житті ми, як правило, намагаємося користуватися іншими світоглядними цінностями, що вкладаються в одне слово – пристосування, адже так простіше і зручніше. Ось у чому відмінність між нами сьогоднішніми і нами ж вчорашніми – нашими Пращурами. Але істина зовсім не те, що зручність.

Причому мова у даному випадку йде про рідновірів, про ту частину народу, яка свідомо дійшла до потреби відродження Рідної Віри, до необхідності жити за Правічним Звичаєм, які усвідомили необхідність повернення до Рідної Віри не тільки особисто для себе, але і як першоумову, а може і єдину умову подальшого розвитку, а може, навіть, існування українського народу. А що вже говорити про інших – про тих, чиї думки та інтереси не простягаються далі шматка ковбаси та кухля пива?

Що нас стримує? Часто ми просто не знаємо Віри-Звичаю правічного, або ж не надаємо йому потрібного значення, або просто соромимося виглядати білим воронами не тільки серед чужих людей, але навіть і серед своїх близь-

ких. Але ж знати Звичай і не жити за ним – це також зраджувати своїх Предків, свою Віру. Тому питання – Чи живете Ви у згоді зі ЗВИЧАЄМ Предків? Як часто говорите на цю тему з дітьми, чи онуками, друзями, співробітниками, випадковими супутниками тощо? Шо робить останнім часом кожний із нас, аби ЗВИЧАЙ повернувся на нашу Землю, у наші душі? Скільки раз Ви, наприклад, за останній тиждень славили Богів, або ж звертались до них? – не є риторичними питаннями. Пам'ятаймо, що за нас цю справу зробити майже нікому – Рідна Віра тільки спирається на ноги, рідновірів обмаль, а усвідомлена і, ще більше, неусвідомлена потреби в ній величезні. НІХТО для нас з вами НЕ ВІДРОДЖУВАТИМЕ НАШУ РІДНУ ВІРУ, НАШ ЗВИЧАЙ. Отож не гаймо часу! Повертаймо Віру Прабатьків через себе, для себе, для свого Роду, для тих, хто ще не розуміє, що він втратив і втрачає!

Віди стверджують: «Якщо ви не сплатили до кінця свій борг і не перемогли ворога, вогонь і хворобу, то вам загрожує небезпека». Це священне писання – з ним сперечатися зайве. Віди треба сприймати не символічно, а такими, як вони є, тобто, людина матиме мир та спокій лише тоді, коли віддасть борги і позбавиться всіх своїх ворогів до єдиного, коли поверне те, що бездумно втрачено на шляхах «розвитку» цивілізації.

Ми з вами добре знаємо, що у нашої нації підрізане, а багато в чому і вирване коріння – її історична пам'ять, майже відібрано і одночасно спалюжено найвищу цінність – її СВІТОГЛЯД, що закарбований у ЗВИЧАЇ і Святах, до-нищується Мова – необхідна умова існування нації – носій її духовного розвитку. За таких обставин ми можемо стверджувати – ворогів у нас поки що не бракує. І не просто «воріженців», а саме тих ворогів, що загрожують найголовнішому – існуванню української нації. Тобто спокою нам нема. Навпаки, є стан жорсткої боротьби не на життя, а на смерть за найсвятіше – свій РІД, свою КОРЕНІ, свою ЗЕМЛЮ, своє МАЙБУТНЕ. І нам потрібна, аби зберегтися на майбутнє, – ПЕРЕМОГА.

Це може статися лише за умови, коли ми з вами, найперше, переможемо себе. Для цього треба поставити собі на службу СВІЙ розум. Ми на загал думаємо, що освіта – засіб отримання знань. Це водночас так і не так. Правдива, справжня освіта – це виховання контролю над розумом. Якщо людина не

може підкорити свій розум, вона прожила життя даремно, якою б освіченою вона не була. Подумайте, яким небезпечним у суспільстві може бути освічений негідник, розум якого не контролюється душою.

Дуже образно і влучно змалювала наш сьогоднішній стан в зв'язку з втратою ЗВИЧАЮ і, головне, можливу перспективу, видатна Людина нашого часу, дійсний представник сліти народу, поетеса Ліна Костенко:

Ми дікі люди, ми не знаєм звичаїв.
Ми нищим ліс. Ми з матір'ю на «ти».
Ми свій кінець пришвидшуєм, пришивидшуєм
У колективних нетрях самоти...
Душа ніяк не вийде із-під варти.
То культ особи, то культура мас.
Колись ми, кажуть, виникли від мавпи.
Надалі мавпа виникне від нас.

Коротко і влучно, як діагноз (недарма і збірка віршів так названа – «Коротко – як діагноз»). І якщо сумніви щодо походження Людини від мавпи досить суттєві, то кінцева перспектива, в разі продовження того напряму, яке сьогодні обрало людство, незаперечна. Тобто повернення до одіїчного ЗВИЧАЮ є не якесь гірша, чи краща рекомендація, а безальтернативна умова існування саме ЛЮДИНИ і СВІТУ взагалі. Пам'ятаймо це! І не просто пам'ятаймо – діймо, аби це виправити і повернути. Це є наш з Вами собов'язок перед цією Землею, перед нашими Пращурами, перед Всесвітом і БОГОМ – це має бути сенсом Життя!

Звичай і Свята

Неподільно пов'язані зі Звичаєм і Свята – їх походження, місце в світогляді та обрядовість. Та і як може бути інакше? Адже Свята є узагальнюючим виразом СВЯТИНЬ народу, а Звичай є його найбільшою Святинею. Завдячуєчи обрядовості, яка обов'язково визначається ЗВИЧАЄМ і спирається на нього, СВЯТА відображають глибинний, первісний світогляд народу. Свята народу займають свої відповідні місця в календарі, значення якого для формування та збереження СВІТОГЛЯДУ народу, систематизації Свят переоцінити неможливо. Отже Календар Свят – це узагальнене відображення Світогляду народу, його ритму життя, як биття серця. Одним з основних завдань Календаря (системи свят) є виховувати і, від народження до смерті (в будні і

свята), утримувати людину в стані святості – у КОЛІ СВЯТОСТІ.

Особливо ж важливим календар є для тих спільнот, життєдіяльність яких проходить у гармонії з природою і не тільки залежить від природних циклів, але й визначається ними. Це, в першу чергу, стосується тих народів, праця яких пов'язана з Землею, вирощуванням рослин і тварин. Способ мислення, ритм життя, обрядовість свят цих народів нерозривно пов'язані з визначальними природними циклами, розташуванням Сонця та Місяця, сузір'їв, що знаходить відповідне відображення у календарі.

Саме такий космічно-природний і одночасно святково-трудовий календар був у хліборобів першої на Землі держави Аратта. В цьому календарі були закріплени основні світоглядні засади Наших Предків, їх розуміння філософії життя, визначальні Свята та їх обрядовість, тобто все те, що слугувало фундаментом Віри наших Предків, складало Звичай їхнього життя.

Засади цього календаря зафіксовані в найпершому в світі літопису – літопису Кам'яної Могили, на прекрасному посуді трипільської археологічної культури (тієї ж Аратти), у священих гімнах арійської Рігведи тощо.

Отже витоки всіх наших прадавніх свят сягають у глибину багатьох тисячоліть, мають грунтовні світоглядні засади, спираються не на якісь окремі події, чи погляди якоїсь, навіть видатної постаті, а визначені Законами Природи, чи, як цілком слушно зараз говорять, законами розвитку Всесвіту, Всесвітнім Розумом, або, як наголошуємо ми, рідновіри, – БОГОМ. Як тут не згадати слова волхва Чари, які наводить Л.Силенко: «Той, хто святкує тоді, коли йому захадається, на нашій землі не живе. Є в нас закон Дажбожий, закон не видуманий волхвами, атіманами, царями. Я волхв – оборонець законів Дажбожих».

Відомо, що у давнину царі присягали і давали клятву на календарі. Вони та-кож обов'язково присягалися не міняті одвічних свят. Ця присяга була вагомою і святою. Сам по собі цей факт незаперечно підкреслює святість і значимість календаря свят в минулому, перевагу Світогляду Предків перед сьогоденням, коли свята народжуються з будь-якої причини. За непорушністю Свят невідступно слідкували на нашій Землі волхви. Порівняймо тепер ніби уроочисту сучасну присягу вищих керівників дер-

жави на Біблії – зафікований історії і сумнівних святощів чужинського народу, де мова про одвічні звичаєві СВЯТА України навіть не йде. Що така присяга може символізувати? Кого і до чого воно може зобов'язувати?

Чому ж так безжально і підступно зруйнований календар наших Предків? Кому він заважав? Чому у нас сьогодні нема жодного спільнотного для усього народу свята? І це не голосівне твердження. Це свідоме нищення народу, адже нема Свят – нема Світогляду – нема Народу.

Якщо б стояло питання визначити сутність, менталітет якогось народу, то, мабуть, найпростіше подивитися на ті свята, які відзначає цей народ. Поглянемо для прикладу на нас. Нарікаємо на те, що погано живемо, що втрачена духовність, втрачається культура... А подивіться, що ми сьогодні святкуємо, що для нас святе, які червоні дні нашого українського календаря? Чи є хоч одне свято, яке може об'єднати весь народ? Візьмемо для прикладу Новий рік: найшанованіше на сьогодні свято. В той же час – найнейтральніше, ніби аполітичне, поза релігійне свято, не пов'язане ні з чисю біографією. Але чому за останні тисячу років дата його святкування змінювалась сім разів? Шо за цим стойть? Якщо ми тільки задумаемся над питанням – що це за Новий рік серед зими, що він символізує, яке відношення він має до слова «СВЯТО» (вдумайтесь – «свято», від слова святий), то побачимо всю надуманість та нелогічність цього дійства. Це просто зайвий привід погуляти та випити, підсолоджений слабкими і безпідставними надіями на зміни на краще. Чому безпідставними надіями – та тому, що це не космічний час цього свята (воно, наприклад, припадало у 2005 році на 10 березня), отже і сподіватися на щось, святкуючи його 1 січня, – даремно. А ось випити та погуляти – будь ласка. Так саме ж таку політику споювання народу, нищення його алкоголем і проводять на нашій Землі колонізатори та загарбники усіх мас-тей, застосовуючи найрізноманітніші методи! Думаймо, люди! Чому найлогічнішим часом Новоліття (і на сьогодні це доведено) був той, якого притримувались Наши Предки до насильницької християнізації Русі-України – перший молодик перед Великоднем (весняним рівноденням)? Вже більше ста років вчені світу пропонують повернутися до стародавнього календаря,

Календар - 21136. З сайту <http://triytsya.kiev.ua>

який, як виявилося, на сьогодні найточніший, але проти виступають (хто б міг подумати) – світові релігії. Не вдаючись в аналіз і коментарі зауважимо, що світське святкування Нового року 1 січня введено лише у 1700 році Петром I. Християнський же Новий рік, після багатьох змін, зараз, як відомо, святкується 1 вересня. Але при чому тут Україна з її прадавніми традиціями?

Якби ж це було, як виняток. З іншими святами – ще більше негараздів. Немає жодного незгвалтованого свята. І підміна не в кращу сторону, як, здавалось би, це мало бути за умови позитивної еволюції суспільства, яка так рекламиється, а, навпаки, у бік спрощення і примітивізації. Тобто сьогодні роль календаря практично зведена лише до зручності орієнтуватися в часі на побутовому рівні. Свята не несуть у собі загальнонародного (тим більше загальнолюдського) наповнення. Якщо подивимось в «Українську Радянську Енциклопедію», то побачимо там таке визначення свята: «Свята народні – відзначення знаменних історичних подій та урочистих днів у житті людей. Перші свята у первісному суспільстві були нерелігійними. З появою релігійних вірувань служителі культу намагалися надати світським святах релігійного характеру (напр., на території України свято зустрічі весни християнська церква пов'язувала з Великоднем, колядування – з різдвом тощо... В Радянській країні дійсно народними свята стали річниця Великого Жовтня (7 листопада), День народ-

ження В.І.Леніна (22 квітня), День Конституції СРСР (5 грудня), Перше Травня, Новий рік, Міжнародний жіночий день 8 березня, День Радянської Армії та Військово-Морського Флоту (23 лютого)... « тощо. У II виданні уточнюється: «...В той час (у первісному суспільстві – авт.) вони (свята – авт.) були пов'язані з календарним циклом (напр., святкування весни)...». Велика Радянська Енциклопедія дає ще чіткіше визначення свята: «Праздничные дни – дни посвященные выдающимся событиям или традиционным датам». Як бачимо, сучасна наука свята пов'язує з подіями та знаменними датами. А це означає, що за цих умов відбувається підміна одвічних цінностей поточними, важливими саме для цього моменту, для цієї держави, для цього світогляду. Окрім того недоліком такого підходу є те, що свято замість загальнонародного стає клановим, професійним тощо, тобто відбувається певний поділ суспільства. Важко уявити, що, наприклад, річницю «Великого Жовтня» будуть святкувати з однаковим запалом ті, хто її встановлював і сім'ї тих, кого на честь цієї річниці розстріляли на Соловках, або викинули геть з країни...

(продовження в наступному числі)

Добжанський Едуард Іванович,
кандидат економічних наук,
Голова культурологічної громади
«Трійця»

На військову службу виряджають

РУШНИК ЄДНАЄ

Згорьована ненка, батько йдуть до хати. Починається завертання. Новобранець із побратимом, у якого в руках букет квітів, та хрещеною матір'ю виходять за ворота. Від хати йому гукають повернутися. Вертається раз, а за другим, перед Тим, як поріг переступити, хрещена мати з побратимом обводить його кругом хати – це щоб дому держався. А як виходить за ворота, то знову завертають до хати. Втретє переступає син рідні пороги, щоб з далекої дороги повернутися додому. А материнські слізози не втихають.

– Ой, якби ще в небезпідній країні не відправили, а десь тут поблизу. Без тебе, мій сину, ні сна, ні спокою не буде. Тепер за хвилину без ліку спомину, а ще попереду стільки днів...

– Не плачте, мамо. Відслужу по честі і повернуся.

– Дай же я тебе в голівоньку поцілу, щоб не боліла і не скорбіла. Хай тобі щастить у всьому, дитино моя!

– Присядь, сину, щоб здоровим вернутися і вдома осівся! – примовляє батько.

Мати дістаеть із скрині вишиваного рушника...

Розпочинається, сповнений драматизму, обрядовий ритуал – **виводини**. Замріть люди на хвилинку! Дороги не переходьте і назустріч не йдіть: мати сина завертає-виводить! В журбі, але гордо виступає мати. Ось так – дивіться, люди, до війська сина віддаю! За рушник виводю! Він є ще й ознакою добровільності. Коли на святання дівчина подає рушники, вона зі своєї волі

Із красою народного звичаю – рушниками, стрічками та квітами новобранець фотографується із ріднею напамять

дає згоду на одруження. Так і мати з почуття обов'язку віддає сина на службу до війська. Рушник складають так, що один вишиваний край у руці матері, другий у сина. Батько поруч іде із **почесним хлібом** коло серця. Єднає рушник сина з матір'ю, синів з Батьківчиною!

Жінки примічають, якщо під час виводин син далеченько від матері йде, то й далеко від дому служитиме, а якщо поруч та ще й пригорнеметься – не подалік буде. Це не що інше, як засторога: не відхиляйся від рідної матері!

ЖИВИМ-ЗДОРОВИМ ПОВЕРТАЙСЯ

Виряджальні урочистості на селі супроводжуються вселюдським зрушеннем. Особливо воно розгортається, коли настає час розлуки. З усіх кутків вулиць їдуть люди, щоб вивести свого захисника за село, попрощатися з ним. Музики грають похідно, аж в серці щось уривається. Заворушилися, загомонили люди.

– Пішли!!! – піснєслося над селом, садками і городами.

Жінки, дівчата, хлопці з першим кроком походу заспівують виряджальної: «В суботу пізньенько, в неділю раненько», пісню, в якій найбільше висловлено суть виряджання, біль розлуки, материнської надії, тяготи військової служби.

В суботу пізньенько, в неділю раненько
Кувала зозуля та ще й жалібненько. – 2 р.
Ой то ж не зозуля, го рідна мати,
Вона виряджала сина у солдати. – 2 р.
– Іди, іди, сину, іди не барися,
Через два годочки додому вернися. – 2 р.
Я думала, сину, що то скрипка грає,
А то за тобою дівчина вмліває. – 2 р.
Я ж думала, сину, тебе оженити,
А ти ідеш, сину, у військо служити. – 2 р.
Іди, іди, сину, іди не барися,
Через два годочки додому вернися.
Записав автор від Я.Ратушняк 1967 р.

Вже за спину новобранця рідна оселя, та хіба її так залишеш?

– Сину, хата!..

Рвучко оглянувся. Світла, чепурна, вона з широко відкритими дверима, мов душою, з барвистими віконницями та візерунчатими наличниками, западає у вічі. А виряджальна пісня лише так, ніби усі люди видихнули майбутньому воїнові побажання:

...додому вернися!

Лишені ступив крок, коли це йому знову кажуть оглянутися на хату. А тут і люди. Мовляв, дивися, сину, на мир цей кревний і до нього, додому повертайся. Усвідомлюй кого залишаєш і на яку справу виришаєш. Слова пісні, мов велюдовий дзвін, стверджують ідею виряджання і стоголосо відчувається в душі майбутнього воїна прагненням: ...додому вернися!

Утрете сам оглянувся і в прощальному піднесенні вигукнув:

– Оставайся здорована, рідна хато! Я повернуся!

Люди зауважують: оглядається, то з добром серцем, а ні – то щось не добре має.

ВИРЯДЖАЛЬНИЙ ПОХІД

Як господар гостя в знак поваги проводить за поріг або до воріт, так і односельці за споконвічним звичаєм проводжують дорогу ім людину – майбутнього воїна – за село. **Проводини** супроводжуються співом виряджальних пісень, похідною музикою, прощанням з людьми, слізми і напутнimi словами. Виряджальний похід очолюють батько з матір'ю. Від дому коло них йде син із побратимом. Коли прощається з людьми, то підходить до них. Батько несе **почесний хліб** – паляницю чи калач. Якщо нема рідного батька, то хрещений, а коли нема обох, то несе мати. А буває, що несе і батько, і мати.

У селах Павлівці Перший та Майданецькому було кілька виряджань, що пекли невеличкий коровай. Різниця із весільним велика, але наголосимо на одній спільноті. На весіллі і виряджанні його дарують по кусочку всім рідним, близьким і названий родині. Це символізує причетність до роду, до спільної справи. Також ділять між усіма і почесний хліб. Це, як заповіт майбутньому воїнові не втрачати зв'язків, единатися із рідними людьми.

Обсівання, коровай, квіти – це елементи весільні. Весілля є найдавнішим і найпоетичнішим обрядом українського народу. Його дійства, образи впливають на розвиток інших обрядів, збагачують їх ритуалами, символами. Жодне родинне, культове, побутове, громадське чи державне свято не обходить без обрядового хліба. Основний його образ – хліб-сіль на рушнику є найосновнішим символом у духовному житті україн-

шів. Це – прояв гостинності, побажання добра і багатства. У виряджанні до війська він є ознакою благополуччя. Взагалі, у звичаї благословляти хлібом, давати хліб-сіль усім, хто відправляється у далеку дорогу.

Квітами устеляють дорогу майбутньому воїну у селах Тальянках, Зеленськові, Шаулисі, Беринці. Маленькі діти, здебільшого з рідні новобранця, посипають квітами дорогу. Вони йдуть першими і вони ж очолюють виряджальний похід. Встеляють дорогу під час похоронів, коли людину проводжають у останню життєву путь. Трут же встеляння хустинками подібне за формою, але має протилежний і промовистий зміст: дорого, квітами стелись! Це новий символ в обряді вирядження до війська, який увійшов в ритуальний вжиток на початку 1960-х років. Елементи весільного й похоронного обрядів свідчать не лише на їхній вплив на сучасне обрядотворення, а й підкреслюють ту урочистість і трагізм, які поєдналися в цьому, сповненному драматизму, обряді.

Отже, у виряджальному поході за батьками йдуть хрещені, рідні дядьки, тітки, брати, сестри. За ними – жінки й чоловіки, хлопці й дівчата, які співають виряджальних пісень. Музики здебільшого йдуть в кінці походу. Цікава й насторожена дітвора сипить обабіч вулиці.

Як забрали козачен'ка,
Гей, у солдати,
То забула дівчинонька,
Гей, розпитати.
Ta забула дівчинонька,
Гей, розпитати:
– Ой чи мені замуж іти,
Гей, чи гуляти?
– Гуляй, гуляй, дівчинонько,
Гей, як гуляла
Ta не наймай музиченьків,
Гей, як наймала,
Ta не наймай музиченьків,
Гей, як наймала
Ta не топчи чобіточків,
Гей, як топтала.
Ta не стели білу постіль,
Гей, як стелила
Ta не люби козачен'ка,
Гей, як любила.
Bo він твою білу постіль,
Гей, потолочить,
Bo він тебе молодую,
Гей, заморочить.

*Записав В.Мицик у с. Вишнопіль від
Марії Пастушенко 1968 р.*

Майбутні воїни з хлопцями й дівчатами у дружньому колі

В усіх обрядових діях беруть участь жінки. Вони – чільні провідники обряду та розпорядники, а також і творці його. Як у кожному обряді, так і тут усі дії пов’язані із віковими групами. Старіші дивляться, щоб дотримувався звичай, порядок дій. Підказують, коли що не так. Літні жінки втілюють його, співають виряджальних пісень. Серед них і мати, яка дає лад усьому обряду, увінчує сина рушником, обсіває зерном. Символічні дії і за дівчата: наряджання новобранця у стрічки, чіпляння квіток із червоних стрічок, дарування мережаних хустинок та букетів квітів, заквітчування хати, автомашин, спів пісень. Дівчата встеляють дорогу квітами.

У батька почесна і благородна справа. Він вручає синові грудочку рідної землі, благословляє його хлібом. З ним і проводить за село. У чоловіків скромніша роль. Вони співають виряджальних пісень, кажуть побажання слово та підтримують компанію.

Побратим при всіх ритуальних дійствах із новобранцем: за столом, при виводинах, при прощанні з людьми. Вірний товариш несе сумку із хати й аж до військомату. Музики грають новобранцеві, звеселяють людей. Хлопчики бувають серед дітей, які встеляють дорогу квітами. Всі люди безпосередньо чи опосередковано беруть участь в обряді, у його творенні.

Лине гук селом. То йде виряджальний похід. Над ним жовтоблакитний прапор має. Старі й малі йдуть глянути на свого захисника, сказати напутнє слово. У майбутнього воїна почесна дія. Він іде від хати до хати, прощаючись із людьми. Якщо у хаті є хтось із старих чи недужих, то заходить до них. Старші жінки сльозу змахнуть. Це ж колись вони отак своїх синів випроводжали, а ті прямо на віні попали. Скільки тоді їх не вернулося, буйночубих! Тому таке заповітне їхнє побажання: «Живим-здоровим додому вернися!»

Бережи, сину, рідну землю!

Новобранці, увінчані вишитими рушниками, червоними стрічками, мережжаними хустинками із батьками та рідними. С. Вереміївка Чорнобаївського району на Черкащині. Поч. 1960-х рр. З фондів Черкаського обласного музею.

Люди бажають юнакові добра, щасливої дороги, а хто знає, то примовить:

— Щоб тебе обминуло всяке лихо: земне, вітряне й водяне!

— Хай тебе доля одводить од меча, од огня, од наглої смерти, од лихого врача! Щоб ти прийшов додому так, як і з дому йдеш.

Кожне слово, мовлене новобранцеві на виряджанні, сповнене доброти і широти, краси людяності та прагненням добра. Жінки частують тих, з ким прощався майбутній воїн. **Почастунок** — це ще одна дія, коли відається честь новобранцеві, бажається благополуччя. З кожним кроком походу всне більше долучається до нього людей. І стає відчутнішим, що вирядження до війська — справа всенародної ваги.

Проводини — урочистий час для батьків, які на виду у всіх людей виряджають до війська сина; і для виряджальних, бо вони не лише рідня, сусіди, друзі, а громада; майбутньому воїнові для того, щоб попрошатися з людьми, набратися духу від їхніх побажань та ще раз усвідомити кого тут залишає і на яку вирушає справу.

ЩАСЛИВОЇ ДОРОГИ

Виряджальний похід виходить за село. Разом з усіма людьми у селах Папужинці, Шаулисі, Легедзині, Романівці йдуть і керівники села. Тут же відбувається **частування**. Батьки чи хтось із рідні, так ведеться у більшості сіл, наливає прощальну чарку. При ній люди бажають: щасливої дороги, легкої служби, повернення додому, а також наказують, щоб писав листи, не забував. Повсюдно новобранець обдаровує дітей гостинцями.

Мати за рушник, а батько із хлібом-сіллю виводять сина на дорогу військової служби.

— Дякую. Оставайтесь здорові! Добре дбайте, славно господаруйте та мене в добрій здоров'ї дождайте.

— Їдь здоровий! Відслужися і повертайся додому.

По різному вирішується з розмайданами. Рушник, стрічки в одних селах новобранець коло військомату чи при прощанні віddaє матері; в інших — стрічки роздає дівчатам. Однак симбол і в післядії своїй залишається духовним чинником з прагненням до життя, красою і благородством душі.

Від'їздить новобранець із села. Радість і смуток сплелися.

— Щасливої дороги! — залунало і замайоріли хустинки в руках.

Жінки, дівчата махають ними до себе, ніби прикладаючи повернутися. Новобранець же має їм хустинкою, мовби ствердно киваючи на те.

ПІД ЗНАМЕНОМ УКРАЇНИ

Поволі їде автомашина. На ній батько, мати, хтось із рідні, друзі — дівчата, хлопці. Майбутній воїн випускає одну за одною три хустинки. До кожної з них лоташівські, піщанські, зеленьківські, романівські новобранці зроняють

Батько й мати із ріднію та хлібом бажають, сину, аби чесно відслужив та живим-здоровим додому повернувся. С. Вишнопіль Тальнівського р-ну на Черкащині

ше й по блакитній стрічці. Пливуть хустинки в повітрі й опускаються на землю. Ось таке символічне ствердження юнака, що він після служби повернеться додому, до рідної землі. Голуба стрічка – надія на це. Діти швиденько піднімають хустинки. Жінки дивляться, якщо хлопчик візьме, то це добра прикмета, а якщо лівчинка, то щось може неблагополучне трапитися. На машині новобранець весь час стоїть. У руці він тримає хустинку і червону стрічку – своє прощальне знамено. Подорожнім, зустрічним він махає бажає: «Бувайте здорові!»

Батько за селом, а як у кого, то перед виходом із подвір'я, запрошує людей:

– Не вибірно, всіх покорно запрошую до нас на **повирядини**.

Люди вертаються до батьківської хати. Коли ж повертаються виряджальні із військомату, тоді починаються повирядини. Наповнюються чарки і приказують люди: «Хай йому там благополучно буде!» Знову лунають пісні, які стосуються військової служби, козацької честі, виряджань.

Кожне село внесло щось своє нове в обряд. Скажімо, вишнопільці і кобринівці – грудочку рідної землі, а зеленьківці витворюють його із наближенням до весільних дійств. Нині виряджальний похід іде за село під національним прапором. Під знаменом України гуртується люди. І чуються виголоси славлення, започатковані ще чорними запорожцями у 1917 році: «Слава Україні!», «Героям слава!»

Прапор – національна свята, символ єдності і згуртованості наші. То ж і органічним він є в обряді. Прапор підкреслює всенародну важливість обряду виряджання до війська, його національну особливість. Єдність символів народних із символами державними утверджує їхню національну ознаку і зміст.

На майдані коло військомату останні хвилини прощання. Рідні і друзі тягнуться до своїх майбутніх воїнів. Ще сильніше чуються ридання, тяжкі зітхання. Хлопці, вірні товарицькому обов'язку, підхоплюють на руки товариша і, віддаючи честь, несуть його до автобуса. Хай відчуває чоловічу дружбу, побратимство!

Шикується виряджальний похід. У його голову стає легкова автомашинка. Потім машина з прапором і музикою, автобус з новобранцями. Останні прощальні слова, потиски рук. Під урочисті і журні звуки маршу, з піснею «За світ встали козаченки» на устах, сповнений

«Під знаменом України» – призов звенигородців у лави Українського війська в серпні 2014 року величної гідності похід іде через місто. Хай знають усі, що це йдуть хлопці на службу до Українського війська! Хай бачать, як їх випроводжають люди!..

**За світ встали козаченки
В похід з полуночі.
Заплакала славна Марусина
Свої ясні очі.
Не плач, не плач, Марусенько,
Не плач, не журися.
Та й за свого миленького
Богу помолися.
Стойть місяць над горою,
А сонця не має.
Мати сина в доріженьку
Слізно проводкає.**

– Іди, іди, мій, синочку,
Іди не барися,
За чотири неділеньки
Додому вернися.
– Ой рад би я, моя мати,
Ще й швидше вернутися.
Чогось кінь мій вороненький
В воротях спіткнувся.
Ой хто знає чи вернуся,
Чи у бою згину.
Прийми ж мою Марусеньку
Як рідну дитину.
Ой не плачте, не журітесь,
В тугу не вдавайтесь:
Заграв кінь мій ворсненький,
Назад сподівайтесь.

Записав автор у с. Вишнопіль від Явдохи Петренко. 1968 р.

Якщо ми поглянемо за виряджальним походом від батьківської хати і до військомату, то пересвідчимося, що з

кожним кроком виряджання сповнюється величної ходи й переростає у справу всенародної ваги. У цьому пеконує й нарощання символіки від вишитого рушника й до національного прапора України.

Іде похід, а з автобуса маєво хустинок – знак прощання: «Бувайте здорові! Сподівайтесь нас!»

У виряджанні до війська перед нами постає народ-гуманіст, народ-поет із художнім виявом звичаєвої культури, співучої душі, духовної життєзверності. Витворений обряд з таким патріотичним змістом є могутнім засобом виховного впливу. Емоційна наснага створена традиційною народною символікою, мелодіями пісень та силою слова, людськими почуттями підсилюють й утвірджують любов до рідного краю. Сповнений цими світлими відчуттями юнак надійно нестиме військову службу і охоронятиме рідну землю від ворожих зазіхань.

Словами славні України, які усе частіше звучать на різних заходах, додають упевненості:

**Душу й тіло ми положим
За нашу свободу
І покажем, що ми, браття,
Козацького роду!..**

Вадим Мицик,
професор, доктор філософії
в галузі культурології.
З книги «ЯСЕН СВІТ.
Народні свята й обряди
Середньої Наддніпрянщини»

Сорочка - вишивання Долі

(початок у попередніх числах)

ВАРНИ СВІТУ

Окремо слід сказати про символіку кольорів. Адже кольори у природі – це видимі прояви різних вібрацій енергій: чим тонші вібрації, тим «світліші», «духовніші», «безпристрасніші» барви несуть вони у собі.

Якщо поглянути на райдужне світіння людської аури, то видно, що різні енергетичні центри несуть свою колористичну гаму. В загальному кольори людської аури можна поділити на три групи: кольори «фізичного» тіла – це відтінки вишневого, червоного і оранжевого, тонкого вітального – жовтий, зелений і синій, барви тонкого аурального спектра – голубий і фіолетовий. Разом із білим, що є втіленням усього спектру, ця колористична гама творить сакральне число дев'ять.

Людина за своєю фізичною і духовно-енергетичною природою є своєрідним кристалічним «дзеркалом», що всіма своїми енергетичними центрами відображає світіння вселенських енергій, а людська душа підсилює це світіння і «від-Сілає» у простір своє індивідуальне «послання» гармоній.

Цей індивідуальний «орнамент» людського -Я» є також відображенням вібрацій того простору, в якому людина живе і творить. Тому на різних теренах України зустрічаємо різну колористичну гаму: на Гуцульщині переважають яскраві, пристрасні барви: червоний та оранжевий, на Полтавщині, Черкащині, у вишивках придністровського ареалу домінують кольори тонкого спектра енергій: голубі, світло-фіолетові, рожеві, світло-зелені. На Київщині найчастіше зустрічається червоний колр у поєднанні з синім, на Волині – червоні орнаменти по білому.

Сьогодні важко говорити про архетипи колористики, бо останні два століття для українського орнаментального мистецтва були часом еклек-тічного руйнування архетипів. Все ж гармонія вишивки – це завжди відображення внутрішнього світу вишивальниці.

І якщо ви хочете створити на білому полотні найповнішу, найгармонійнішу «поему» любові – вишивайте білим по білому: ця вишивка має найтоншу енергетику. Як свідчив містик XVII ст. Сведенборг, у білому одягнуті найвищі ангели.

То ж будьте ангелами для світу!

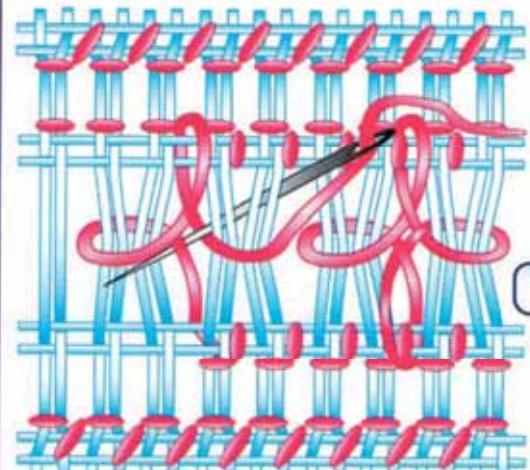
СВАРГА

МЕРЕЖКИ

Ляхівка.

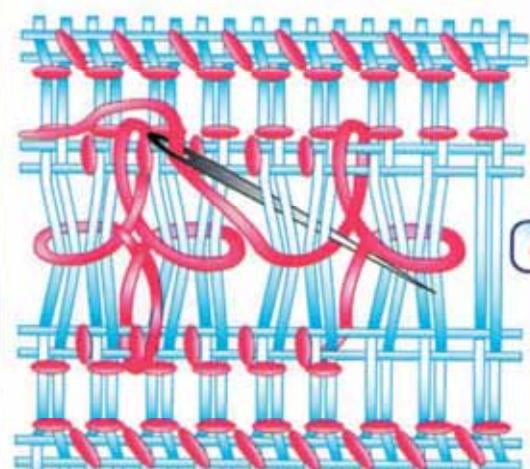

для правої руки

Мережка ляхівка

для лівої руки

Мережка ляхівка

Схема руху нитки

КРИВИЙ ТАНЕЦЬ

«Ми кривого танцю йдемо
і кінця му не знайдемо:
то в гору, то в долину,
то в рожу, то в калину».
(З гайкої гри)

Народившись у точці творення, промінь життя, як золотий кучерявий волосок, починає витися в потоках божествених енергій, творячи різні форми матеріального буття, звиваючись і розвиваючись, але ніколи не перериваючись, бо ціль мого веселого «кривого танцю» — повернення до точки народження, до Першоджерела.

Ця сяюча нить життя, магічний «клубок долі», який зустрічаємо в українських казках, небагнений лабірінт, який, замикаючись у сфері, творить безліч доріг і комбінацій, — і є символічний образ вічного Буття. Образ лабіринту, гармонійного танку ліній як символу Буття зустрічаємо у всій сакральній символіці людства.

На території України знайдено найдавнішу в світі пам'ятку, вік якої, за свідченням науковців, становить мінімум двадцять тисяч років. Це знаменитий мізинський меандр, виконаний на кістці мамонта. Історик В. Куриленко, директор Мізинського краєзнавчого музею, «прочитує» його як місячний мисливський календар епохи мамонтів.

Меандрами називають звивини річки або ж геометричні узори зі зламаними чи вигнутими лініями. Лінії узору бувають плавними і творять образи сферичних площин, або різко заламаними, їхні контури формують многокутні площини.

Традиційно в українській символіці м'які вигини символізують воду, впорядкований спокій плин життя. Адже в живій природі вода сама формує своє русло за невидимими для людського ока законами переплетення і взаємоперетікання енергій. Висловлюючись науковою термінологією турбулентність і ламінарність плину енергій, відображені в формах орнаментального письма.

Ці лінійні орнаменти найчастіше зустрічаємо в розписі керамічних виробів, бо саме вони призначалися для зберігання рідин або зерна, і їхнє «кодування» космічною символікою підсилювало енергію вмісту посудин.

Меандрові узори зустрічаємо на писанках, де вони уособлюють танець життя, той «кри вий танок», яким дівчата «заряджали» землю та весь довколишній простір на врожай, на родочість і здоров'я.

«Завиточки», «баранячі ріжки» зустрічаємо також у вишиваних узорах. Вони вінчають край площинних геометричних узорів, «полів», вказуючи на розвій і розгортання енергій у просторі. Ці звивисті узори, лабіринти пілсвідомості є своєрідними символами тернистого шляху до таїнств Духу, символ Дороги, що одночасно служить дверима і перешкодою, відкриває і зачиняє шлях до пізнання Істини.

Меандрові завиточки на вишиваних сорочках, найчастіше саме на чоловічих) символізують напрями виходу і вивільнення життєвих енергій, паростки сили.

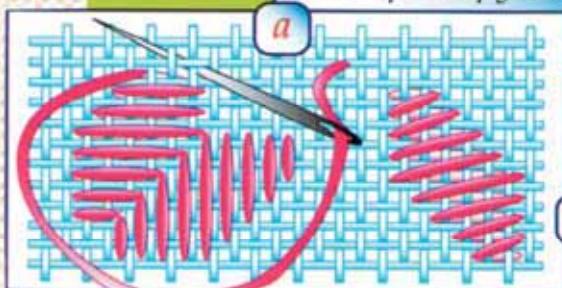
Меандрові орнаменти, що творять безконечний танок однієї безперервної лінії, найчастіше зустрічаємо у ткацтві: такими орнаментами прикрашалися рушники, рядна, тканини для виготовлення одягу. Є припущення, що колись ці ткани узори служили для молитви, для концентрації духовної сили.

І зараз у духовних практиках деяких релігій лабірントові, меандрові узори використовуються так само, як вершиця, як мнемонічний інструмент духовного росту (мнемоніка — сукупність правил і прийомів, які полегшують запам'ятовування великої

ГЛАДЬ

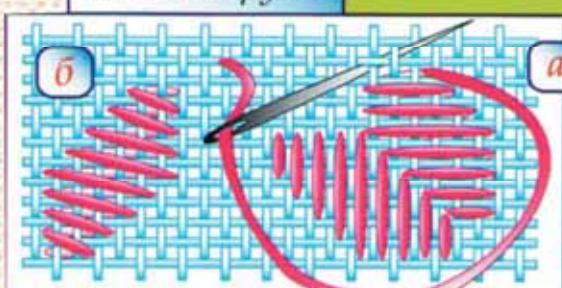
Рахувальна гладь

для правої руки

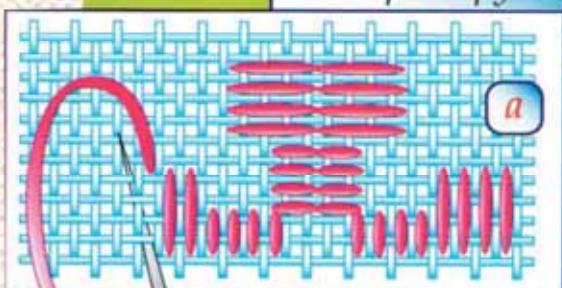
Рахувальна гладь

для лівої руки

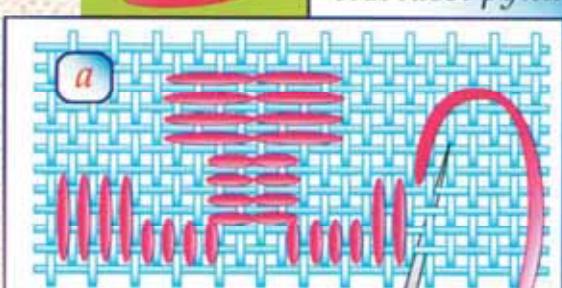
Рахувальна гладь

для правої руки

Рахувальна гладь

для лівої руки

Рахувальна гладь

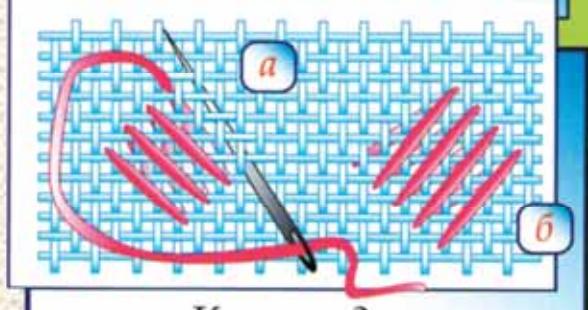
Схема руху нитки

ГЛАДЬ

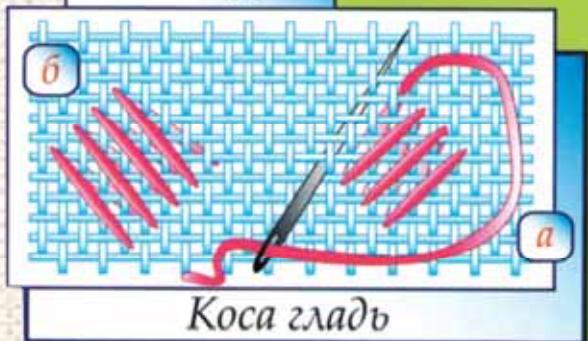
Коса гладь

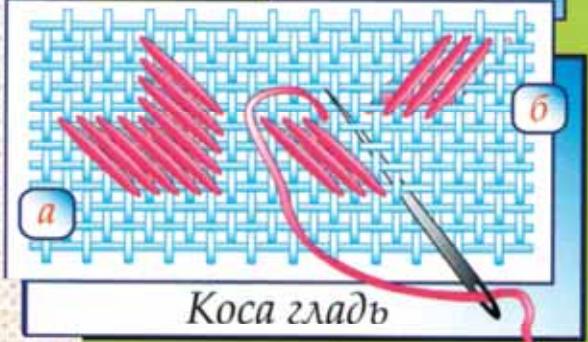
для правої руки

для лівої руки

для правої руки

для лівої руки

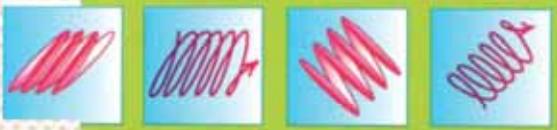
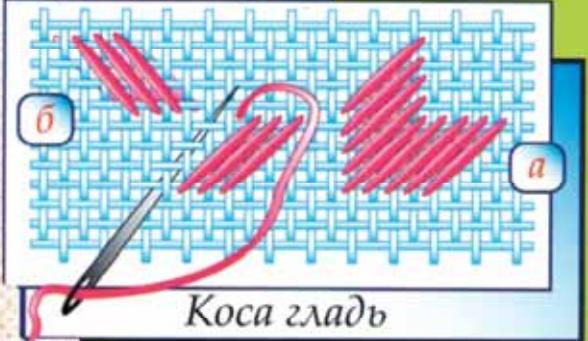

Схема руху нитки

кількості фактів, відомостей за допомогою штучних асоціацій чи певних символів).

Сама схема структури лабірінтового орнаменту у своїй основі співпадає зі структурою -ДНК.

У кожній найменшій клітині людського організму щоміті відбувається фееричний «кривий танець» — танець життя.

«Повертаючи» завитки енергій на вишиваних орнаментах то вліво, то вправо, то вгору, то вниз, вишивальниця своєрідно кодувала рух сил, через які людське тіло буде гармонізуватися у просторі відкритих енергій. І в цьому мистецтві кодування не могло бути дрібниць. Важливо було слухати ритм власного серця, довіритися відчуттям та внутрішній гармонії, яка допоможе людині вільно рухатися» лабірінтами долі.

З книги Марії Чумарної «Вишивання долі»

МЕАНДР

Створіть своїй дитині необхідні умови для набуття знань та навичок, що відповідатимуть сучасним світовим вимогам!

Найкраще рішення – підібрати школу, де створено здорову атмосферу навчання та спілкування.

Такою є приватна школа-садок **Zoloche International School**. Розташована за кілька кілометрів від столиці, Міжнародна школа пропонує комплексний підхід до освітнього процесу. І справа не лише в дизайнському ремонті, який створює затишну та комфортну атмосферу і сукупності послуг (розвозка, харчування, охорона).

Zoloche International School – перш за все, культурні традиції виховання молодого покоління, які включають в себе класичну національну педагогіку та впровадження успішного європейського досвіду.

Zoloche International School є єдиним в Україні навчальним закладом, що отримав акредитацію Кембриджського університету. Ліцензія дала школі можливість працювати в білінгвальному освітньому середовищі і вести навчання за двома академічними стандартами.

«В нашому навчальному закладі вільно співіснують декілька мов, – розповідає Директор школи, – уроки проводяться англійською та українською, додатково діти вивчають російську та іспанську».

Серед вчителів – носії англійської мови, які викладають предмети міжна-

родної програми Cambridge Primary: English, Math and Science. Разом з native speaker на уроках працює україномовний асистент.

Школа-садок **Zoloche International School** бере участь у Національній програмі «Один учень – один комп’ютер».

Навіть першокласники, ефективно працюють на персональних комп’ютерах під час уроків читання, природознавства, інформатики, основ робототехніки (на базі конструктора Lego).

Zoloche International School – школа повного дня. Психологи розробили спеціальний розклад, який включає в себе великі перерви, заняття спортом, творчі клуби та прогулянки на свіжому повітрі, що дозволяє дітям не втомлюватися під час навчання.

Справлятись з навчальним навантаженням і здобувати навички успішної людини допомагає курс «Лідерство – це просто». В основу курсу покладено принципи семи навичок високоефективної людини Стівена Кові.

Опинившись в **Zoloche International School**, відчуваєш справжню атмосферу турботи і любові до школярів.

Директор школи пишається тим, що навчальний заклад має можливість надавати дітям повноцінне чотириразове здорове харчування, дотримуючись при цьому всіх вимог, які ставлять діетологи, санепідемстанція та батьки маленьких гурманів.

Zoloche International School ефективно виконує поставлені перед нею завдання – виростити покоління лідерів, які поважають рідну мову та культуру, а разом з тим вільно орієнтується і спілкується в європейському суспільстві.

Контакти:
<http://zolocheschool.com.ua/>
 067 402-14-07
 044 531-77-78

№51. *Saponaria officinalis* L. — мильнянка лікарська.

Українські назви: мильнянка, дике мило; російські: мыльнянка, мыльный корень; польські: mydlnica lekarska, mydlík. Родина: Саг-уорфиллсієві — гвоздикові. Багаторічна трав'яниста рослина з повзучими кореневищами. Стебла прямі, висотою 30 — 100 см, голі

або короткопухнасті. Листи овальноланцетні, чащечки спайнолистові. Квіти зібрані в щітко-подібну китицю, білі або блідо-рожеві, пахучі.

Цвіте із червня по вересень.

Росте в чагарниках, на заливних луках, у надрічкових лозняках, на засмічених полях, часто біля житла, у занедбаних квітниках, іноді розводиться як декоративна рослина. Поширина в невеликій кількості в середній і південній смузі СРСР.

Збирають глибокої осені тільки кореневища з коріннями.

У народі мильнянка не вважається отрутою рослиною, хоча, в деяких літературних джерелах, «квіти й коріння з водою при розтиранні — отруйні».

Приймають напар або відвар кореневищ із коріннями мильнянки як сечогінне, кровоочищуюче, легке потогінне, відхаркаюче і поліпшуюче обмін речовин в організмі. У минулому аптекарські магазини, драгисти жуваво торгували коренем мильнянки і як лікарським засобом, і як «мильним коренем» для прання вовняних і шовкових виробів, а також для виведення плям на одязі. Застосовували її також і як домашній косметичний засіб.

У народі вживають відвар кореня мильнянки (50,0 г варять 10 — 15 хвилин в 1 л води) у дозі 3 — 4 склянки за день при шлунково-кишкових нездужаннях, при хворобах нирок, печінки й селезінки а особливо при хворобах, пов'язаних з порушеннем обміну речовин, що супроводжуються шкірними запаленнями, чиряками, наривами та ін.

При венеричних хворобах п'ють відвар наступної суміші: кореня мильнянки — 15,0 г, кореня бузини трав'янистої (№92) — 15,0 г, трави остудника (№85) — 15,0 г і квітів га-рючника (№16) — 15,0 г. Беруть 4 чайні ложечки (з горою) суміші на 4 склянки води і

варять 10 — 15 хвилин. За день випивають 3 — 4 склянки. При хворобах селезінки беруть по 20,0 г кореня мильнянки й коріння верби (№48), і цю суміш кип'ятять 15 хвилин в 1 л води. Приймання: 3 склянки в день. Зберігання. Кореневища з коріннями мильнянки зберігають у мішках.

№52. *Symphytum officinale* L. — живокіст лікарський.

Українська назва: живокіст; російська: окопник; польська: zywokost. Родина: Борагінaceae — шорстколисті.

Багаторічна трав'яниста рослина висотою 30 — 100 см. Стебло крилате, особливо догори, від глибоко-збігаючих листків, товсте, пряме. Листки нижні великі, звужені вкрилатий черешок, довгасто-ланцетні, верхні сидячі. Уся рослина шорстка від покриваючих її жорстких волосків. Квіти зібрані в пониклі, покриті листочками, завитки. Віночки квітів брудно-пурпурові або лілові з відверненими назовні зубцями. Коріння — товсте, гіллясте, майже чорне зовні, усередині біле, крихке, у зламі нерівне, терпко-липке на смак. Цвіте із травня до кінця липня. Росте на вологих луках, біля канав, струмків, на пухких торфо-мінеральних ґрунтах, на низинних торфовищах. Розповсюджена скрізь. Збирають коріння восени. Стебло вживають тільки свіжим, а не сушеним. Коріння важко відмивається, необхідна наполегливість. Добре вимите коріння ріжуть на шматки й сушать. (За деякими джерелами корені живокосту вважаються струтними, якщо приймаються усередину в великих дозах). У народній практиці застосовують корінь живокосту як обволікаючий засіб при всіх видах запалення слизуватої оболонки, а особливо при грудних нездужаннях, у тому числі й важких. Доза: 40,0 г на 1 л гарячого молока, у якому корінь живокосту парять у духовці 6 — 7 годин, але аж ніж не доводять до кипіння. Вважають, що дюочі речовини рослини руйнуються при кипітінні. Таким напаром кореня живокосту на молоці лікують також туберкульоз легенів. У народі вживають також корінь живокосту і як в'язкий, і як проносний засіб, а також як засіб, що видаляє омертвілі тканини й сприяє регенерації. Вважають також, що живокіст лікує нирки, допомагає при поносах навіть із кров'ю, а також при кровотечах у шлунку й кишечнику, приймають його також при чиряках, виразках і наривах як усередину, так і зовнішньо.

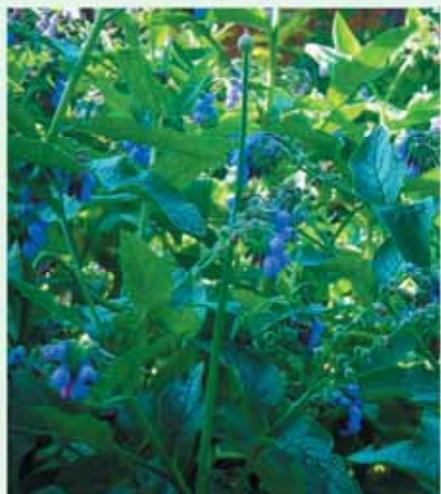
Живокіст, напарений у молоці, дуже швидко набридає хворому. Тоді на 6 — 7 днів замінюють цей напар наступним: сирий або сушений корінь живокосту розбивають на пасту (тісто), змішують із 1 — 2 частинами меду й приймають не більше як по чайній ложечці 3 рази в день. Після 6 — 7 днів знову

повертаються до приймання живокосту на молоці. Свіжий і сушений корінь живокосту з медом найчастіше практикують приймати при хворобах легенів, при всяких кашлях.

Зовнішньо. При зламах костей, а також при туберкульозі костей роблять обклади з пасті свіжого або сушеного коріння живокосту. Для цієї ж мети готують мазь із коріння живокосту: стовчений свіжий корінь живокосту змішують нарівно зі свинячим несолоним пряженім салом.

Свіжий, підсушений корінь живокосту прикладають до ран, що кровоточать; напаром свіжого або сушеного кореня живокосту полощуть горло при катарах. При кровотечі з носа втягають у ніздрі сік зі свіжого стебла живокосту, для цієї ж мети користуються порошком кореня живокосту, вкладаючи його в ніс на ватці.

При катарах горла для полоскання застосовують водний настій (на окропі) з наступних рослин: кореня живокосту — 15,0 г, квітів лісової мальви (№99) — 10,0 г, пелюс-

Мал. 42. *Symphytum officinale* живокіст лікарський.

ток троянд (культурних, садових форм — найчастіше тієї, яка вживається для варення) — 10,0 г, дубової корі (№41) — 5,0 г, квітів дивини (№62) — 10,0 г, листків шавлії (№49) — 5,0 г і кореня валеріани (№61) — 5,0 г. 4 столові ложки (кожна з горою) суміші заливають на ніч 1 л дуже гарячого окропу. Ранком підігрівають, не доводячи до кипіння, і теплим настоєм разів 6 — 7 у день прополіскують горло. На ніч шию змазують зазначену вище окопниковою маззю, обертають фланелевим шарфом і тепло укриваються, щоб пропотіти. Зберігання. Висушений і порізаний корінь живокосту зберігають у ящицях, викладених папером.

№53. *Tanacetum vulgare* L. (*Chrysanthemum tanacetum* Karsch.) — пижмо звичайне.

Українські назви: пижмо, пижмо дика горобинка; російські: пижма обыкновенная,

дикая рябина; польські: pizmo, wrotycz. Родина: Compositae — складноцвіті.

Багаторічна трав'яниста рослина висотою 60 — 150 см із сильним (камфорним) запахом. Листи чергові, перисто-розсічені з довгасто-ланцетними перисто-надрізаними зазубреними ділянками. Нижні листи черешкові, верхні сидячі. Кошик квітів зібраний у щитковидне суцвіття. Квіти жовті, зібрани в щільні невеликі кошки (як гудзики від сорочки). Кореневище коротке, гіллясте. Цвіте пижмо із червня майже до кінця вересня. Росте біля сільських хат, на цвінтаях, на межах, біля доріг, канав, на сухих луках, рідше по чагарниках і лісах, іноді на місцях давно висохлих канав і ставків. Деякі селяни розводять у своїх палісадниках. Поширені рослина скрізь, але не в дуже великих кількостях. Збирають молоді квіти з кошківами або висмикують їх з кошків у червні — липні, а зріле насіння (темні зернятка) — восени. Сушити квіти потрібно швидко.

Напар із квітів пижма (20,0 г на 1 л води) приймають у народі при нетравленні й при болях у шлунку, при поносах, як жарознижуючий, потогінний засіб і такий, що благотворно впливає на кишечник; можливо, що пижмо в ряді випадків діє завдяки вмісту в ньому гірких речовин.

Однак уживають пижмо головним чином як глистогінний засіб проти аскарид і гостриць, а також як інсектицидний засіб (брохи, мухи та ін.). Для видалення глистів користуються й квітами й насінням (частіше). Доза: 1 чайна ложка розтертих плодів пижма на приймання, а напар квітів, як зазначено вище.

Проти глистів, особливо гостриць, користуються пижмом ще в такий спосіб: в 2 склянках молока відварюють порізані «зубці» із двох середніх голівок часнику, змішані з порошком або пастою з 1 столової ложки зерен пижма. Варять у закритій посудині на легкому

Мал. 43. *Tanacetum vulgare* — пижмо звичайне.

вогні 10 хвилин, рахуючи від моменту закипання. Уесь цей відвар проціджують, віджимають і теплим уводять у вигляді клізми, затримуючи його можливо довше. Зазвичай разом з калом виходять паралізовані гостриці. Клізми такі повторюють до повного видалення гостриць, що визнають по припиненню сверблячки в задньому проході. Зберігання. Усі зібрани частини пижма зберігаються окремо в добре закупорених коробках.

**№54. *Thymus serpyllum* L.
(*Thymus chamaedrys* Fr.) і подібні до них види й різновиди — чебрець повзучий.**

Українські назви: чебрець боровий, мала материнка; російські: тим'ян, чабрець, богословська трава; польські: macierzanka, tymian. Родина: Labiateae — тубоцвіті. Багаторічна трав'яниста рослина довжиною 5 — 30 см, з лежачими, укоріненими стеблами, при основі задерев'янілими; квітучі гілки висхідні. Листки дрібні, яйцеподібні, короткочерешкові. Віночки рожеві, іноді білі. Квіти зібрані в голівки. Цвіте із травня до осені. Росте (залежно від виду й різновиду) по сухих схилах, борах або в степах, на піщаних ґрунтах, у сухих соснових лісах, на межах, пагорбах, лісових галівинах. Поширені скрізь. Рослина в народі дуже популярна, особливо в слов'ян. Ще під час язичества наші предки на вогнищах клали чебрець, аби курити фіміам богам. І зараз уживають траву чебрецю для окурювання приміщень, наприклад, корівників, після отелення корів, для окурювання молочних горщиків, підкуроють їм також наляканіх дітей. Збирають усю траву, коли вона цвіті.

Напар із чебрецю, як чай, п'ють при поганому травленні, здутті в кишечнику, при ниркових нездужаннях, а також як кровоочисний, сечогінний й зміцнювальний для шлунку засіб. Доза: 100 — 150 г на 1 л окропу. Чебрець приймається найчастіше в сумішах з іншими лікарськими рослинами, і читач часто зустріне його при ознайомленні з багатьма нарисами в цій книзі. Зовнішньо траву чебрецю вживають для ароматичних ванн при хворобах порушеного обміну речовин, а особливо в дитячій практиці.

У водному настої (60,0 г на 1 л окропу) чебрець уживають для примочок і промивання запалених очей. Зберігання. Трава чебрецю зберігається в добре закупорених коробках.

Українська, російська й польська назви — липа (lira). Родина: Tiliaceae — липові. Добре відоме дерево. Зацвітає на початку липня.

Збирають квіти лип (усіх трьох основних видів: *Tilia tomentosa* Moench., *T. cordata* Mill. і *T. platyphyllos* Scop.) і в невеликій кіль-

кості плоди липи. У народному лікуванні є випадки вживання деревини липи, як і її камбію, а також і бруньок.

Квіти. Фактично вживаються не тільки квіти, а цілі суцвіття разом із прицвітним листком липи є найпопулярнішим народним потогінним засобом. Вживають напар у вигляді гарячого чаю на ніч перед відходом до сну. Як потогінний засіб квіти липи вжива-

Мал. 44. *Thymus serpyllum* — чебрець повзучий.

ють як самі по собі, так і в сумішах: квітів липи — 5,0 г, квітів дивини (№62) — 2,0 г і квітів бузини чорної (№50) — 3,0 г. Таку суміш запарюють 2 склянками окропу, проціджують, віджимають і п'ють гарячою. Квіти липи часто додають до суміші для лікування різних хвороб, особливо захворювань шлунка, печінки, кишечника й нирок, не говорячи вже про застуди.

Бруньки липи, поточені в тісто, вживають як зм'якшуючий засіб при наривах; у тих же випадках користуються й листами липи, а також камбієм (зіскрібаючи його із внутрішньої частини кори й з деревини по зняттю кори). Масою з камбійної тканини змазують також опіки. З деревини липи шляхом відгону одержують рідину, яку називають у народі «царською горілкою» і користуються нею для дезінфекції предметів і одягу після заразних хвороб. З вугілля липового дерева готують дрібний порошок і приймають його по 3 — 4 чайні ложечки в день при поносах, здутті, відрижці, дізентерії й т.п. Цим же порошком чистять зуби, їм же лікують туберкульоз горла. Починаючи з дози «на кінчику ножа», щодня збільшують її й до 10-го дня доходять до столової ложки на приймання, після чого дозу цю приймають щодня протягом 3 тижнів. У той же час разом з вугільним по-

рошком іноді приймають щодня (2 рази в день) по 1 столовій ложці лляного масла. Читачеві вже відомо з опису живокосту (№52), що порошком із зерен липи зупиняють кровотечі з носа і з ран.

Зберігання. Квіти липи зберігають у коробці, вугілля в бляшаних коробках у сухому місці.

№56. *Elytrigia repens* (L.) Nevski, *Agropyron repens* (L.) Beauv. — пирій повзучий.

Українська назва: пирій; російська: пирей; польська: perg. Родина: Gramineae — злакові. Широко відомий розповсюджений корневищний бур'ян. Рано навесні або восени, а також улітку на парових полях, при культивації й боронуванні вигрібають цілі купи тонких корневищ пирію. Залишається його зібрати, помити в холодній воді, розстелити на короткий час на сонці й вітру, щоб зав'янув, і потім висушити на горищі. У народній медицині використовують

Мал. 45. *Elytrigia repens* – пирій повзучий кореневища пирію як засіб сечогінний, кровоочисний, злегка попускаючий, відновлюючий порушений обмін речовин.

Напар з кореневищ пирію (60,0 г на 1 л окропу) приймають при шлунково-кишкових захворюваннях, при жовчних і ниркових каменях, при всіх нашкірних хворобах, при фурункульозі, а також як відхаркувальний засіб. В останньому випадку застосовується суміш із пирієм, липового цвіту (№55), квітів бузини чорної (№50), листків мати-й-мачухи (№57) і квітів дивини (№62). Усі компоненти в суміші беруться в рівних частинах. Приймають щодня по 3 склянки такого напара в дозі — 1 столова ложка суміші на склянку окропу. Цей напар приймають при багатьох грудних захворюваннях. При чиряках і наривах, що з'являються часто один за одним і в різних місцях тіла, приймають впродовж 3 — 4 тижнів щодня по 3 склянки міцного напара кореневищ пирію. Відвар пирію вживають для клізм при хронічних запорах, напар же для ванн при шкірних захворюваннях, при золотусі та англійській хворобі. Зберігання. Порізані сухі кореневища пирію зберігають у мішках.

№57. *Tussilago farfara* L. — мати-й-мачуха.

Українські назви: підбіл, мати-й-мачуха; російська: мать-и-мачеха, подбел, камчужна трава; польська: podbial korupto (сuto народне). Родина: Compositae — складноцвіті.

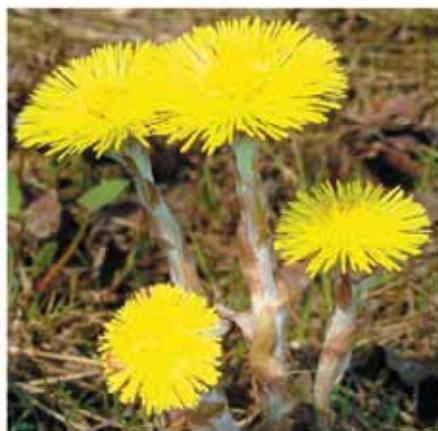
Провесною на глинистих й глинисто-крейдових ґрунтах скілів пагорбів, ярів, а також на межах, окраїнах полів, у сухих ровах, окраїнах лугів, що переходят в оранку, з'являються жовті квіти, схожі на кульбабу, які цвітуть до середини травня. Після цвітіння починають розвиватися листи. Це і є мати-й-мачуха. Рослина багаторічна, трав'яниста з повзучим, підземним, гіллястим кореневищем. Листи опукло-серцеподібні, куто-нерівно-зазубрені щільні, за формою трохи нагадують нижню поверхню кінського копита, знизу біло-повстяні («теплі — мати»), зверху гладкі («холодні — мачуха»). Листочки квітучого стебла лускаті, яйцевидно-ланцетні, прямостоячі, гострі, часто буруваті. Кошики (суцвіття) до та після цвітіння пониклі. Поширені рослини повсюди.

Збирають квіти цеї рослини провесною, а молоді листи — за 2 — 3 тижні після того, як обсіменяються кошики.

У народній медицині застосовуються листи мати-й-мачухи разом із квітами у вигляді напара при різних видах грудних і легеневих хвороб як відхаркувальний засіб, легке потогінне. Крім того, напар із суміші листків і квітів мати-й-мачухи в дозі 20,0 — 30,0 г на 1 л окропу приймають і в інших випадках запалень слизової оболонки, як і при катарах шлунка й кишок, при ниркових захворюваннях, при катарі сечового міхура. При некіті втягають у ніздри сік, вичавлений зі свіжих листків.

Замість напара є зазначені вище випадках вживають порошок з листків по 1/3 чайної ложечки 3 рази в день (чайну ложечку з верхом порошку з листків ділять на рівні 3 порції). При запаленні легенів, затяжному кашлі, бронхітах, хрипоті й інших захворюваннях дихальних шляхів п'ють напар із суміші наступних лікарських рослин, узятих у рівних за обсягом частинах: листків і квітів мати-й-мачухи, роздробленого сухого кореня живокосту (№52), липового цвіту (№55), квітів бузини чорної (№50), кореневищ пирію (№56), квітів дивини (№62) — 1 столова ложка з верхом суміші на 1 склянку окропу.

Зовнішньо. Сік, зичавлений зі свіжого листка мати-й-мачухи, на ганчірочці або прямо на її лист прикладають до гнійних ран, виразок, наривів. Вважається в народі засобом, що загоює рані. При випаданні волосся і при рясній лупі зі сверблячкою шкіри на голові разів три за тиждень миють голову в міцному відварі із суміші листків кро-

Мал. 46. *Tussilago farfara* — мати-й-мачуха.

пиви (№58) і листків мати-й-мачухи, узятих нарівно. Зберігання. Листи мати-й-мачухи і квіти зберігають у дерев'яних ящиках, вистелених папером.

№58. 1) *Urtica dioica* L. і 2) *Urtica urens* L. — крапива дводомна і крапива жгуча.

Українські назви як вище; російська: 1 — крапива двудомная, 2 — крапива жгучая; польська: 1 — pokrzywa zwyczajna, 2 — pokrzywa zegawka. Родина: Urticaceae — крапивові.

Широко відомі рослини, причому перша висотою 30 — 150 см, багаторічна рослина; друга висотою 15 — 60 см, однолітня рослина з еліптичними лапчастими листами невеликих розмірів, пекучіша за попередню. Ростуть по пустиськах, у городах, садах. Поширені скрізь. Цвітуть із червня до пізньої осені. Відомо, що жалкі волоски крапиви містять мурашину кислоту. Збирають листи й квіти крапиви, коріння — пізньої осені. Свіжий сік з листків крапиви по 1 чайній ложечці 3 рази в день вживають при кровохарканні, при кровоточах з носа, при гемороїдальних кровотечах і при надмірних місячних кровях. Напар із квітів і листків крапиви в дозі 50,0 — 60,0 г на 1 л окропу п'ють при малярії, при малому видлеленні сечі, при хронічних нашкірних хворобах, прищах, висипах, чиряках.

При рясних білях п'ють по 3 чайні ложечки в день сік з листків крапиви жалкої (малої), а при тривалих місячних кровях — чай з напара листків крапиви жалкої (малої) — 50,0 г на 1 л окропу — по 1 склянці 3 рази в день. При пухлинах селезінки приймають 3 рази в день на кінчику ножа порошок із суміші (у рівних частинах): листків шавлії (№49), листків ланцетолистого подорожника (№34) і листків крапиви жалкої, запиваючи водою. Коли на тілі час від часу з'являються чиряки, прищі, висипи, при сверблячці, при малій кількості сечі, при запорах у народі говорять, що це

походить від «забруднення» крові. У таких випадках роблять суміш із рівних частин: листків кропиви жалкої, листків кульбаби (№72) і квітів терену (№40). На денну порцію беруть 2 столові ложки суміші, заливають 2 склянками окропу й парять у духовці 2 — 3 години. П'ють щодня протягом 2 тижнів. У цей час харчуються винятково молочною їжею; дієта без м'яса, яєць, риби, забороняється горілка, пиво.

При геморої, коли шишкі розташовані усередині й сильно болить у попереку, а в животі нижче пупка відчуваються різ, щодня п'ють по 4 склянки відвару з листків кропиви жалкої й кори крушини (№42) (лежаної, тобто не свіжої, а збору минулых років), кожної по 8,0 г на 1 л води. Суміш кип'ятять 10 хвилин, рахуючи від хвилини закипання. При дизентерії п'ють напар із суміші листків кропиви жалкої й ожини (№46) по 1 чайній ложечці кожної на 1,5 склянки окропу (дennна порція); напаровують протягом 2 годин у духовці. У більшості випадків застосування кропиви як кровоочисного засобу користуються не тільки листами кропиви, але й кореневищами з

коренями (напар — настій) як кропиви двodomної (звичайної), так і кропиви жалкої (малої). Зовнішньо. При ревматизмі жалють хворі місця кропивою й натирають звичайним гасом. Чергують: один день натирають, інший — жалють кропивою. При випаднні волосся 3 рази на тиждень миють голову в міцному відварі: верес (№78), корінь лопуха (№106) і корінь кропиви жалкої. Іноді до цієї суміші додають ще шишок хмелю.

При кровоточі з рані прикладають чисті ганчірочки, які перед цим насиочують соком з розім'ятих листків кропиви жалкої. Деякі народні «знавці» таким сік змішують ще з соком із цілого квітучого зім'ятоого в однорідну масу підмаренника (№83), обмивають цим соком рану й прикладають насичену ним ганчірочку.

Зберігання. Потерті листи кропиви зберігаються в коробках, а кореневища з коріннями в мішках.

№59. *Vaccinium myrtillus* L. — чорниця.

Українські назви: чорниця, чорні ягоди; російська: черника; польська: borowka czerwona, czarne jagody. Родина: Ericaceae — вересові. Багаторічна рослина висотою 15 — 50 см. Листи яйцеподібні або продовгуватояйцеподібні, невеликі, злегка гострі, дрібно-зубчасті, на дуже коротких черешках, шкірясті, по обидва боки світло-зелені, знизу із сітчастими жилками. Квіти зеленувато-блілі з рожевим відтінком. Ягоди чорні із сизуватим нальотом, усередині звичайно пурпурові. Цвіте в травні — червні. Росте в лісах, переважно у хвойних. Поширені скрізь, крім південних і степових районів. Збирають зрілі ягоди та листи під час цвітіння.

Чорниця є найпопулярнішою народною лікарською рослиною, особливо її ягоди, як сушені, так і свіжі, а також засипані цукром. Вживають при нетравленні шлунка, болях у шлунку й кишечнику й при поносах. Свіжі ягоди частіше вживають при катарі шлунка, а сушені у відварі або сильному напарі при катарі кишок, розладах кишечника й поносах. Народна медицина вживає також ягоди чорниці в суміші з ягодами суници. Для цього весь сунічний період, що триває зазвичай близько 3 тижнів, хворі хронічним розладом кишечника, катаром шлунка й зниженою кислотністю шлункового соку та хворі недокрів'ям разом із прийманнями чорниці їдять і суници (№17). Суници й чорницю окремо, у суміші та чергуючи рекомендуються їсти при каменях нирок, у тому числі й при дуже хворобливих наладах. В останньому випадку рекомендують робити гарячі ванни з відвару вівсяної соломи, змішаної (навпіл) із травою хвоща (№82).

При цукровій хворобі рекомендують чай з листків чорниці (60,0 г на 1 л окропу). При частій у цих випадках недостатності шлункових соків додають листки чорниці до відповідних сумішей інших лікарських рослин (див. про лікування катарів шлунка з недостатністю кислотності шлункового соку). При гемороїальних кровоточів роблять клізми з напаром листків чорниці (60,0 г на 1 л окропу). Густо зварені (варити недовго) свіжі ягоди чорниці товстим шаром наносять на уражені екземою місця тіла, складають марлю і об'язують. Такі обклади міняють щодня, а присохлу марлю відмочнюють теплою чистою сироваткою від кислого молока. Таким же відваром і у такий же спосіб змазують висипи на шкірі, прищі, некротичні виразки, обпалені або ошпарені місця. Завжди, майже без винятку, доводилося спостерігати біль-

Мал. 47. *Vaccinium myrtillus* — чорниця.

шу ефективність від приймання свіжих ягід чорниці в великих кількостях при подагрі, ревматизмі та інших видах хвороб, при порушеному обміні речовин.

Для ягід чорниці, особливо свіжих, характерна та особливість (виходжу з багаторазових своїх спостережень), що вони, скріплюючи кишечник при поносах, у той же час лікують хронічні запори. Після чорничної терапії перистальтика приходить у норму на дуже тривалий час. Виходячи із цього, вважаю, що чорничні ягоди є не тільки скріпним засобом (як це прийнято вважати в домашньому побуті), а, вірніше, засобом, що регулює або нормує шлунково-кишкові функції. Зберігання. Сушені ягоди чорниці зберігають у ящиках, викладених папером, а листки — у мішках.

№60. *Vaccinium vitis idaea* L. — брусниця.

Українські назви: брусниця, бруслінчик, брусничник; російська — брусника; польська: bogowka brusznica. Родина: Ericaceae — вересові.

Багаторічна рослина у формі вічнозеленого сланкого кущика. Гілки округлі, з пушком, 8 — 25 см довжини. Листки залишаються на зиму; шкірясті, зверху темно, знизу світло-зелені із чорнуватими крапковими ямочками, обернено-яйцеподібні або еліптичні, тупі із загнутими, іноді злегка зазубреними краями, з нейсними жилками. Цвіте в травні — червні. Квіти в тісних пониклих верхівкових китицях, на коротких квітконіжках, невеликі з білими або рожевими віночками у формі чотиризубчастих дзвіночків. Ягоди червоні, дозрівають у серпні. Росте у хвойних і змішаних лісах, між чагарниками, зрідка на болотах, на вересових лісових гаяльвинах. Поширені в лісових районах. Збирають зрілі ягоди, листи — під час цвітіння рослин. Кислуваті й приємні на смак ягоди вживають свіжими, моченими у воді, сушеними й вареними із цукром — при катарі шлунка з недостатністю шлунковою кислотністю, при поносах, ревматизмі, подагрі. Діють дуже сечегінно і, як вважають, без шкоди для нирок, навіть в великих дозах. Характерно, що ягоди брусниці, свіжі й відварені

Мал. 48. *Vaccinium vitis idaea* – брусниця.

навіть без цукру, довго не піддаються псуванню. Господарки часто варять їх без цукру із солодкими грушами і яблуками, і такий джем довго зберігається. Все це говорить про наявність антибіотичних властивостей брусниці. Відвар з листів брусниці п'ють при каменях нирок і жовчного міхура. Для цього беруть жменю брусничних листів на 3 склянки води й кип'ятять 10 хвилин. Випивають за день у три приймання. Такий відвар вважається корисним не тільки при хворобах нирок, але також і печінки. Відваром з листів брусниці лікують нічне нетримання сечі, яке досить часто, іноді в обтяжній формі, буває в дітей. Незважаючи на те, що листи діють сечегінно, у цих випадках спостерігається потрібний ефект. У таких випадках вживають суміш із ягід і листів брусниці з добавленням 2 ложок трави звіробою (№23). Цю суміш кип'ятять 10 хвилин в 3 склянках води. Приймання: 3 склянки в день, починаючи з 4 годин дня й закінчуячи відходом до сну.

Бруснична вода, яку одержують від вимочування ягід брусниці, має проносну властивість, і в той же час вважають, що вона «жене» солітера. Особисто я не міг перевірити цього. Зберігання. Листи брусниці й сушені ягоди зберігають у дерев'яних ящиках, викладених папером; ягоди — у вигляді всіляких джемів, соків, повидла й т.п.

№61. *Valeriana officinalis* L. – валеріана лікарська.

Українські назви: валеріана, маун, одолян, козлик; російські: валериана, маун; польська — koslek lekarski. Родина: Valerianaceae — валеріанові. Вид *Valeriana officinalis* L. є так званим «збірним видом». Систематики ділять його на кілька видів і різновидів; серед них *V. palustris* Kr. — валеріана болотна, *V. polygama* Bast. — валеріана різностатева, вона ж *V. simplicifolia* (Rchb.) Kab. — в. цілолистна, *V. stolonifera* Czern. — в. пагононосна й ін.

У народі лікарську перевагу якогось із зазначених видів спеціально не підkreślують, але вважають більш цілющими корінням рослин, що ростуть на сухих місцях. Валеріана — багаторічна трав'яниста рослина висотою від 100 до 150 см. У перший рік звичайна рослина формує розетку прикореневих листів, не виростаючи у квітконосне стебло; такі ж розетки формуються на паго-

нах, що відростають, у деяких окремих ви-дів. Листи супротивні, непарноперисторозсічені, листочки яйцевидноланцетні, зазубрені або суцільні. Стебло пряме, борознисте. Суцвіття велике, гіллясте, окремі частини його у формі складних щитків. Квіти дрібні, двостатеві, рожеві або білі. Цвіте звичайно в червні, липні й деякі також і в серпні. Росте на болотистих місцях, на заплавах рік, на трав'янис-то-осокових болотах у вогких чагарниках, серед позняків. Пошиrena скрізь.

Збирають корені й кореневища провесною або пізньою осінню. Викопавши, добре очищають від землі, миють у холодній воді й сушать у тіні. Настойки воліють готувати з кореневищ, зібраних на піднесеніх місцях. Корені й кореневища валеріані мають своєрідний запах, гіркий, трохи пекучий смак. Запах валеріані приваблює котів, чому корені її, особливо при сушенні, необхідно оберігати від них, тому що вони можуть їх попсувати. Наш народ добре знає валеріану й цілющими властивостями її коренів і кореневищ корисується при лікуванні багатьох хвороб. Насамперед народ вважає валеріанові корені з кореневищами засобом, що заспокоюють нерви, але, крім того, і засобом, що сприяє травленню, «розігріваючим» шлунково-кишковий тракт, вітрогінним, а також глистогінним.

З коренів з кореневищами валеріані готують настойки водні спиртові (іноді й ефір-

Мал. 49. *Valeriana officinalis* – валеріана лікарська.

ні), які вживають при нервових збудженнях, потрясіннях, при істерії, при судорогах, при падучій хворобі, важких душевних переживаннях, безсонні, серцебитті, як засіб, що підтримує сили, при проносах (особливо ефірну настойку) і в інших випадках, про що буде розказано нижча.

Спиртову настойку, або так звані валеріанові краплі, готують так: 1 частина дрібно порізаних коренів валеріані заливають 5 частинами 70° спирту, тобто міцною горілкою, і в теплому (до 25° С) місці настоюють цілий тиждень. Рідину зливають, у неї віджимають залишок, дають відстоятися й проціджають через полотно або пропускний папір. Усередину дають від 15 крапель до 3,0 мл у день. Ефірну настойку по селях роблять так: 1 частину дрібно порізаного (у великий порошок) валеріанового кореня настоюють 4 доби в 4 частинах 90° спирту, потім долива-

ють 2 частини ефіру й ще настоюють 3 доби. Рідину зливають, у неї віджимають залишок, дають відстоятися й проціджають через неніжний пропускний папір. Виходить прозора жовтувато-рідина.

Колись, під час холерної епідемії, приймали як профілактичний засіб раз у день 0,5 хініну, а за 3 години ефірну валеріанову настойку (15 — 20 крапель), змішану з настойкою з макових зелених голівок (15 — 20 крапель). Так після кожних 2-х днів на третій.

Водну настойку — з розтертих валеріанових коренів (мочати 5 годин у теплій воді) у денній дозі 5,0 — 15,0 г на 180,0 г води вважають гарним заспокійливим засобом при болях у животі, нервових потрясіннях, спазмах у матці, при безсонній т.п. Дітям при болі в животі (про цей біль довідається, якщо дитина тре ніжку про ніжку, підгинає коліна до животика й болісно плаче) дають по чайній ложечці щогодини водної настойки валеріанового кореня й припускають, що це жене гази й трохи слабить. Валеріанові корені вживають у різних сумішах трав у різних випадках, про що не раз згадується в цих нарисах. Валеріанові корені вживаються також у вигляді порошку, у дозі 1,0 г — 2,0 г на одне приймання й не більш 3 — 4 порошків у день при тифі, скарлатині, запаленні легенів, маткових нездужаннях, при мігрені.

При запаленні очей, улітку в посуху, з водного напара валеріанового кореня й очанки (№15) роблять на ніч компреси й вдень промивають їм же очі. Дітям при нервовому потрясінні (переляці) з конвульсіями дають 5 разів у день по 7 — 10 крапель валеріані в чайній ложечці води. Крім крапель усередину, при падучій хворобі купають дитину в теплому відварі коренів валеріані: жменя на 1 л води. Ванну таку роблять через день протягом 15 хвилин (перед сном). При такому стані, коли в шлунку відчувається порожнечча, язык обкладений, поболяє голова, — п'ють по 3 склянки в день теплого чаю з наступної суміші трав: 6 столових ложок деревію (№1) кип'ятять 10 хвилин в 1 л води, у гарячий відвар всипають 1 столову ложку полину (№7), 2 ложки перцевої м'яти (№30) і 1 столову ложку дрібно порізаного кореня валеріані. Парять півгодини. Правильно збережений корінь валеріані повинен мати всі властиві йому характерні риси: запах, цвіт, смак і т.д., про що було сказано вище. Якщо ж будь-яка із зазначених властивостей відсутня, вважають його негідним і замінюють свіжим. Зберігання. Корені з кореневищами валеріані найкраще зберігати в викладених папером коробках, що щільно закриваються.

М. А. Носаль і І. М. Носаль,
«Лікарські рослини і способи їхнього застосування в народі»

Цибуля нас захищає

Цибуля ріпчаста — загальновідома господарська рослина (*Ої, люлю-люлю, пішла Баба по цибулю, а Дід по петрушку — закришиши юшку*). Наша ріпчата цибуля походить із Азії. Дикі її родичі й досі ростуть в афганських, уральських і туркменських горах.

Шість тисяч років тому єгиптяни вже вирощували цей овоч. Ось про які єгипетські ласоці говорили євреї в пустелі. «Ми згадуємо рибу, що їли в Єгипті даремно, та огірки, та дині, та пір, та цибулю, та часник». (Чис., 11, 5). В Єгипті цибуля була у пошані: вона нагадувала місяць — символ вічності. Тому була для єпітятін рослиною священною. Коли єгиптянин хотів довести, що говорить правду, то клав перед собою купу цибулин і урочисто клявся ними. Коли лютували холера чи чума, в домі вивішували цибулинні вінки: вірили, що цибуля може захистити від морової пошесті. Для будівників єгипетських пирамід, які жили за три тисячі років до н. е., цибуля була одним із головних харчових продуктів. У єгипетських гробницях знаходили цибулинні залишки, на саркофагах і на стінах древніх споруд — чисельні цибулинні зображення. Фараон Хеопс нагороджував шанованих людей цибулинними вінками на зразок тих, які в нас плетуть. Денний раціон будівників єгипетських пірамід складався з двох коржів, цибулинни та двох глечиків пива.

Шоб уберегтися подорожників від шкоди поганої води, Авіценна рекомендував: а цибуля є одним із засобів, що усувають зіпсованість різної води.

Цибулю рекомендували Гіпократ, Діоскорид, Пліній при найрізноманітніших захворюваннях.

Пліній-Старший писав: цибуля і млявих чоловіків штовхає у Венерині обійми. Виявляється, цибуля відновлює гормональну рівновагу в організмі, омолажує його. Коли ж до цибулі додати яйця, що є дуже сильними енергоносіями, страву годі поцінувати.

Римський полководець Ксенофонт запровадив городню цибулю до щоденного раціону своїм воїнам, оскільки її приписували здатність відновлювати силу й енергію. Римляни особливо цінували цибулю як засіб, що проганяє душі померлих демонів і лемурів, яких вони дуже боялися.

У середньовіччі цибули приписувалася роль талісмана, здатного захищати від поганого ока, стріл і меча. Отож, лицарі в панцирах носили на грудях цибулину.

Цибуля вживается як дезинфікуючий засіб, що сприяє діє на дихальні шляхи й лікує хвору слізову оболонку. Чому? Знаємо, що цибуля, коли її ріжуть, «заходить у очі» — викликає слізози. Це діють фітонциди: «фітон» — гречкою «рослина», «ідо» — латинською «вбиваю». А що можуть ці летючі захисні речовини? Вони вбивають туберкульозні та дізентерійні палички, черевно-тифозні бацилі. Але крім того, цибуля має багато вітамінів — провітамін А (каротин), В-1, В-2, В-6, РР, Е та інші. Чимало в цибулі мінеральних солей, ефірної олії, органічних кислот, азотистих речовин. Як засвідчують дослідження, біологічно активні речовини в цибулі посилюють рухову та секреторну функції шлунково-кишкового тракту, стимулюють серцеву діяльність, зменшують кількість холестерину, нормалізують кров'яний тиск. При ангіні, бронхіті, пневмонії рекомендується свіжий цибулинний сік. Добова потреба людини в аскорбіновій кислоті (вітамін Е) цілком компенсується 80-100 г зеленої цибулі.

Цибуля та часник навіть через лушпиння виділяють ефіро-леткі олії, фітонциди. Це рослинні антибіотики. Вони не лише знищують бактерії в повітрі, а й утворюють в організмі клітини, що поглинають віруси, збудники дізентерії, дифтерії, туберкульозу, стрептококки тощо. Доведено: мікроби пристосовуються до антибіотиків, проте природні антибіотики цибуля та часник, не пригнічуючи корисної мікрофлори в кишковику та шлунку, знищують шкідливі мікроорганізми. Фітонциди цибулі такі потужні, що здатні проникнути навіть через шкіру, знезаразити рану від усіх бактерій. (Треба знати, що в людському організмі до певного часу можуть мирно співіснувати мікроорганізми й віруси. Тільки-но знижується імунний захист — активізуються віруси. Тоді і розпочинається ланцюгова реакція: на ослаблену вірусом людину атачують мікроскопічні гриби. В особливо таких випадках, як, приміром, при тривалому лікуванні антибіотиками, це може спричинити важкі наслідки).

Цибуля городня — засіб сечогінний, вітамінний (гічка), бактеріцидний, фітонцидний, косметичний (свіжий сік). ЇЇ застосовують проти веснянок, вугрів, бородавок, для посилення росту волосся, збудження апетиту, а також як відхаркувальний, протизапальний, протигеморойний, болезнь-спокійливий, ранозагоювальний засоби. Вона посилює статеву функцію, поліпшує роботу серця при атеросклерозі і загальне самопочуття. Вживають цибулю й для поліпшення травлення при кишковій атонії, при хворобах органів дихання, печінки (цироз), ревматизмі, шкіряних хворобах (грибок), сечокам'яній хворобі. Коли у чоловіка хронічний простатит, йому варто їсти цибулю. Цей овоч пропонують також чоловікам, яким знижено

на потенція. Ввечері перед сном (за вечорою) слід з'їсти одну цибулину. Це є водночас профілактикою запалення чоловічої статевої залози.

Регулярне споживання цибулі та часнику людям знижує схильність до захворювання на всі форми раку. До того ж спостерігається певна закономірність: більше цих продуктів — менший ризик захвороті.

Цибулинний настій добре усуває паразитів із організму.

Найкорисніша — свіжа цибуля (ріп-частина чи зелена). При відварюванні вона втрачає багато корисних елементів.

Цибулю використовують у вигляді кашки та соку. Цибуляну кашку роблять на тертушці. Цибуляну пару вдають протягом 2-3 хв. при нежиті, грипі, ангінах, бронхітах, тампони з кашкою накладають на рани. Натерши цибулю на дрібній терці та загорнувшись цю кашку в тонку полотинку, так колись очищали рани та фурункули, обкладали обморожені місця й опіки.

Спеціальні дослідження показали, що в поєднанні зі салатом із подорожника, кульбаби та спориші досягається відчутне зниження цукру у хворих з легкими та середньотяжкими формами діабету.

Цибуля підсилює молодечий запал чоловікам, сприяє утворенню життєздатного яру (сперми), жінкам — злобного завзяття. Свіжий цибулинний сік

Рослини продовжують займати важливе місце в загальному арсеналі ліків. Однак при самостійному зборі лікарських трав необхідно дотримуватися чітких термінів і правил збору, оскільки тільки в певний час рослина володіє необхідними для лікування властивостями, до того ж зберегти їх можна лише при правильному збиранию та зберіганні.

Час збирання лікарських трав приурочується до моменту найбільшого вмісту в них активних речовин. Так, якщо в справу йде вся рослина, її збиряють на початку цвітіння; в такий же час збираются і рослини, від яких вживается вся надземна частини. Збір листя здійснюється, як правило, перед цвітінням, за винятком мати-й-махухи, яку заготовляють після цвітіння. Коріння, кореневища і бульби заготовляються восени, після припинення в рослині сокоруху, або ранньою весною до його початку. Насіння і плоди — у період їх повного дозрівання, за дійками винятками. Збір надземних частин рослини, особливо квітів, повинен проводитися в суху погоду, після того, як зійде роса, бо тільки за цієї умови вдається при сушині зберегти у частин рослини їх природний колір і оберегти від самонагрівання (процесія бактеріального та грибкового розкладання), результатом якого часто є втрати рослинною діючого початку.

Правила збору окремих частин рослин

Бруньки збирають ранньою весною, в період набухання, перед появою зелених листочків, бруньки, що розпустилися, лікарської цінності не мають. При заготовці соснових бруньок разом з ними ножем зрізується 2-3 мм пагона минулого року; дрібні бруньки (наприклад, березові) зрізають разом з гілками. Сушать, розстилаючи тонким шаром, у добре провітрюваних приміщеннях. Висушені гілки обмолочують або бруньки обривають руками.

стимулює спермагенез, підвищує статеву активність чоловіків і використовується від безпліддя.

Потрібно взяти за правило класти цибулю в супи, бульйони, інші страви, а також у салати, гарніри та соуси.

Цибуля в борщі підсилює виділення шлункового соку, покращує травлення, стимулює роботу кишківника, регулює тиск, а ще згубно діє на всіх паразитів, які є в організмі. По можливості не забувавте додати до боршу ще й зеленої цибулі.

Їжте цибулю з хлібом і сіллю чи з хлібом і салом. Споживайте салати: із зеленої цибулі, кроливи та яблук (50 г зеленої цибулі, 30 г кропив'яного листя, 20 г сметани, 1 яблуко).

Болгари натирають на терці цибулю чи часник, кашку накладають у марлеві торбинки і вішають їх над ліжками.

Покусані комарями місця потрібно сочком зеленої цибулі. Потрібно взяти за правило повсякчас класти цибулю в супи, бульйони тощо, а також у салати, гарніри та соуси.

Як правильно збирати та зберігати трави

Кору збирають в період посиленого весняного сокоруху, до розпускання листя. Роблять два полукольця надрізу ножем на відстані 20-30 см, з'єднують двома поздовжніми надрізами і здирають кору частинами у вигляді жолобків. Коря зімістяється зі стовбурами і гілками (хостієм), а у дуба — тільки з гілками. Сушать кору на сонці, під навісами або в закритих провітрюваних приміщеннях.

Листя збирають в період бутонізації, цвітіння рослин, іноді у фазі плодоношення. Товсті сковотілі черешки, що не містять корисних речовин (мати-й-махуха), видаляють, оскільки вони ускладнюють сушку. Дрібні шкірчасті листя (брусниця) зрізають разом з гілочками, а потім відокремлюють листя. Сушать в тіні під навісами, в закритих приміщеннях, розкладаючи тонким шаром.

Перед тим як йти за лікарськими рослинами, необхідно ознайомитися з ними, навчитися розпізнавати окремі види рослин, що підлягають збору, і ідрізняти їх від схожих, але не потрібних, малоцінних або навіть отруйних видів. Потрібно знати, які частини рослини: бирають і в які терміни, місця зростання, загальні правила: техніку збору, а також методи першінної обробки: заготовленої сировини. Особливо слід пам'ятати про запобіжні заходи при зборі отруйних рослин.

Квітки збирають в період повного розпускання, іноді в стадії бутонізації. Сушать у тіні, іноді в затемненому приміщенні (волощі).

Трави збирають в період повного цвітіння або бутонізації, зрізуючи всю надземну частину на рівні нижнього листя, у рослин з жорсткими стеблами (полин, череда) збирають окремо листя і квітучі верхівки. Сушать у тонких пучках, підвішених на протязі, або розкладають тонким шаром у затінку у добре провітрюваному місці, наприклад на гориці.

Добова потреба людини в аскорбіновій кислоті (вітамін С) цілком компенсується 80-100 г зеленої цибулі.

Є ще цибуля ведмежа (черемша) — дика багаторічна рослина, має листки, схожі на конвалієві. Білі квітки зібрані в зонтиковидне суцвіття. Цвіте в травні—червні. Широко використовується як лістівна рослина. Листки та цибулини споживають сирими як приправу, сушать, квасять, варять із них зелені борщи. Має добрий смак. Цінна лікарська рослина. Фітонциди, що їх виділяє рослина, знищують гнильні та хвороботворні бактерії і віруси...

Заклекотали лелеки в гнізді — час садити цибулю. Вважається, що найкраще садити цибулю та часник на початку травня).

Щоб цибуля не псувалася й не давала «стрілок», її кадять, тобто обдають димом (колись цибулю тримали на горищах, якими за відсутності димаря розходився дим і так кадив її).

І давніше, як нині мудрі господині, щоб не допустити грип у свій дім, нарізали дрібненько цибулю, ставили на тарілках в кутки, а біля порогу — з усіх боків, аби вбивала (фітонцидами) віруси.

Цибуля — Хорсова рослина (Хорс — Бог Сонця). Тому нашим пращурам вона завжди була на божному поряд із маківками — як оберіг дому.

Малим діткам цибулини клали до колиски як першу іграшку-оберіг. У

Плоди та насіння заготовляють в період повної зрілості, а іноді трохи недозрілі (шипшина) в тому випадку, якщо при повному дозріванні плоди осипаються або стають м'якими і мнуться при зборі. Соковиті плоди збирають вранці або ввечері, оскільки при денному зборі в сильну спеку вони швидко псується. Перед сушинням їх в яліті на сонці протягом 1-2 днів, а потім сушать при температурі 70-90 °C в печах. Зверніть увагу: мити плоди перед сушинням не можна. Перед сушинням сировину сортують, виділяючи частини, що випадково потрапили. Розкладають рослини тонким шаром, перемішують 3-4 рази на день (крім квітів). Сировина повинна зберегати зелений колір, не пересикати. Сушку закінчують, коли листя і квіти легко розташуються в порошок, стебла ламаються з характерним тріском, коріння ламаються, але не гнуться, ягоди при стисненні в руці розсипаються, не даючи злиплих грудок.

Щоб зберегти корисність!

Найкраще для зберігання сушеного лікарської сировини — непрозорі скляні банки, картонки, паперові пакети. Мішечки з тканини не годяться — в них погано зберігається аромат, зате добре всмоктуються волога. Місце зберігання має бути нежарким, сухим і провітрюваним. У квартирі цілком підходить кухонна шафа, на дачі — сухий сарай, горище. Що до морозу, то він висушенім травам не завадить.

Пахучі лікарські рослини потрібно зберігати окремо від непахучих. Сухі ягоди гігроскопічні, тому їх краще тримати в сухому місці на протязі в паперових пакетах. Сировина повинна перебувати окремо від речовин зі специфічними запахами — гас, нафтальін і т. д. Зазвичай терміни зберігання квітів, трав і листя не перевищують 1-2 років, а коренів, кореневищ, корін — 2-3 роки.

шлюбнім дійстві дві цибулини з дебелою морквиною натякали, на чим тримається вірність. Цибулю клали в жалобну лодію, як вірного провідника на Сварожі луки.

Хочеш життя багатого й щасливого — печі пиріжки з цибулею.

Як позичив цибулю, то віддавати не треба — це «на сльози».

Цибуля в домі символізує здоров'я.

Щоби позбутися цибулинного (частинкового) запаху, пожуйте кавові зерна чи сухі листочки зеленого чаю, чи корінь або зелень петрушки, шитрусову цедру, або випийте склянку кип'яченого молока.

Салати з цибулі:

1. Цибуля зелена — 50 г, кропив'яне листя — 30 г, сметана — 20 г, яблуко, сіль у смак. Дрібно порізати пір'я зеленої цибулі, кропив'яне листя і потерти на терці яблуко. Все змішати в салатниці, заправити сметаною.

2. Цибуля ріпчаста — 60 г, зелень (кріп або петрушка) — 40 г, олія, сіль. Цибулину ошпарити окропом, нарізати кільцями, покласти в салатницю, додати дрібно нарізаний кріп або петрушку, сіль у смак, олію. Цей салат є складником гарніру до інших страв.

3. Цибулине листя — 50 г, кульбабине листя — 40-50 г, олія — 10 г, сіль. Зелене цибулине пір'я дрібно нашаткувати, мешкати в салатниці з дрібно нарізаним кульбабиним листям, заправити олією. Посолити у смак.

4. Цибуля зелена — 40 г, кропива — 30 г, кульбабине листя — 50 г, олія — 12 г, лимонна кислота, сіль. Дрібно нарізати зелену цибулю, кульбабине листя, листя від кропиви дводомної. Посолити, збрізкати лимонною кислотою, посмачити олією.

Соус замість солі: в 2-3 ст. л. олії додати 1 ч. л. тертої цибулі, 1 ст. л. подрібненої селери, петрушку чи кропу. Змішати з 1-2 ложками кислого сочку.

Цибулею можна чистити зуби. Цибулину промийте, кореневу частку цибулини зріжте й один раз на добу протирайте нею ясна та зуби. Так усуваються білі плями й мікротріщини в емалі.

Щоб повернути силу голосу, приготуйте настій із цибулинного лушпиння. 3 ч. л. лушпиння залийте 0,5 л води. Доведіть до кипіння, потім настоюйте 2 год. Готовим настоєм полоштіть горло вранці та ввечері.

Від ангіні. Дрібно порізати 200 г цибулі, потушкувати 10 хвилин на малому вогні. Додати 1 ст. л. перемеленого анісово-го насіння чи 10 крапель анісової олії. Усе викладіть на полотно й обмотайте горло на 30 хвилин. Робіть так 2-3 рази на день.

Проти нежжі.

1. Натерту цибулину з тампонами закладати до вух (змасгти вушний прохід оливковою олією, щоби не спричинити опік) на 2 год. Потім можна закапувати ніс розведеним цибулинним соком (1 частина соку на 5 частин води).

2. Закапувати в ніс по 2-4 краплі 5-8 разів на день свіжий цибулинний сік.

Проти гемофілії. Згортанню крові сприяє вітамін D. Він міститься у молодій зеленій цибулі. Можна всю осінь і зиму вирощувати її на підвіконні, допоки не виросте на городі.

Проти черевневої водянки. Пити за день 2 ст. л. цибулинного соку. Для цього 2 середнього розміру цибулини ввечері дрібно нарізати, посипати цукром і залишити на ніч, аби цибуля пустила сік. Випити вранці й далі, протягом дня, через годину після їжі.

Очищаємо рані та фурункули, від обморожених місць і опіків. Натерти цибулю на дрібній терці, загарнути цю кашку в тонку полотнинку, прикладати до хворих і уражених місць.

Проти захворювань передміхурової залози. Вживати свіжу цибулю по одній голівці середнього розміру тричі на день, використовувати в салатах. Через 2 тижні зробити 10-денну перерву.

Від атеросклерозу. 1. Сік із синьої цибулі змішати з медом у співвідношенні 1:1. Вживати тричі на день по 2 ст. л. протягом 20-30 днів.

Проти бронхіту. 1. Пошаткувати 2 цибулини, перемішати з цукром, настояти 6-8 год. Сік, що пустить цибуля, пити по 1-2 ч. л. 5-7 разів на день, нічим не запиваючи. 2. Цибулинний сік змішати з медом (1:1), вживати по 1 ч. л. 3-4 рази на день. 3. Щоранку давати хворому з'їсти 1 ст. л. суміші цибулі з гусечим салом.

Проти гаймориту. Соки з цибулі, каланхое, аloe та меду (по 1 ч. л.) змішати. Зробити 2 тампони, змочити їх в одержаній суміші й акуратно вставити в кожну ніздрю на 10-15 хв. Припікатиме — тампончики витягти раніше, щоби не завдати шкоди сплизовій оболонці.

Проти забойні і поранень. Увечері потерти три цибулини, обкласти поранення кашкою, запелюшкувати рядниною. Вранці кашку змінити.

Проти маститу. 1. Печену цибулю розрізують на пів і закріплюють, утепливши, на циці. Міняти кожні 6 год. 2. На ніч роблять компреси з тертої цибулі.

При дитячому кашлі. 500 г очищеної і подрібненої цибулі, 50 г меду, 400 г цукру варять у 1 літрі води на склабкуму вогні протягом 3 год., рідину охолоджують, зли-

вають у пляшку і щільно закривають. Примати по 4-6 ст. л. на день.

Лікуємо синці. Подрібнити 1 цибулину, змішати з 1 ст. л. розтертого в порошок сухого подорожникового листка, дадати ж стільки меду й змішати, підгріваючи на киплячій водяній бані. Застосовувати у вигляді компресів. Тримати 2 год. Прикладати компреси 3 рази на день.

При мігрені корисні компреси з сирої цибулі на лоб або покласти у вухо тампон, змоченим цибулинним соком.

При болі у вусі. Вичавити сік із цибулини, додати 1 ч. л. лляного чи розтопленого вершкового масла, вмочити в суміш ватяний тампон і ввести його у вухо. Тримати 20 хв.

Проти кісткових шпор. Розрізати навпіл головку ріпчастої цибулі, у середину кожної половинки влити по краплі дьогтю. Половинки прикладти до хворого місця.

При геморої. Із середини половинки цибулини вийняти 2-3 лусочки. Одержане заглиблення заповнити свіжим несолоним вершковим маслом. Цибулину прикладти маслом униз до анального отвору на ніч, закріпити. Через 5-7 хв. у цьому місці «забігають мураски», та потерпіть, метод ефективний.

Проти мозолів. Вимочити цибулине лушпиння в отці протягом щонайменше двох тижнів. Накласти на мозоль шар лушпиння завтовшки 1-2 см і зав'язати на всю ніч. Повторити кілька разів.

При зубному болю подрібніть цибулю, загорніть у маленький марлевий шматочок. Покладіть у вухо з того боку, що протилежний хворому зубові.

Від фурункулів. Запечіть зелену цибулю у духовці, додайте по 1 ст. л. меду та борошна. Перемішайте, отриману мазь нанесіть на нарип.

При опіках. Відварити у воді велику цибулину, зняти лушпайку й розтерти в емальованому посуді. Отриману кашку прикладати до опіку.

Головний біль. Поріжте невелику цибулину на шматочки, прикладіть їх до скронь і полежте. Через 10-15 хв. біль минеться.

При розтягненнях і вивихах. Очистити одну цибулину й перемішати з 2 ч. л. цукру. Накласти копрес із цією сумішшю на травмоване місце.

Застереження. Цибуля противоказана при виразкових хворобах, панкреатитах і нефрітах.

Григорій ШВЕД,
травознай,
заслужений учитель України

Як можна заощадити?

Слово «криза» вже натерло нам мозоль на язиці і стало перетворюватися на реальність. Це означає настав час скоротити витрати тому, що найближчим часом поліпшень не планується. Як і на чому можна заощадити та не погіршити свої умови життя?

Війна, підвищення тарифів, коливання валют і таке інше не могли не позначитися на нашому житті.

Економіти можна практично на всьому: на їжі, одязі, проїзді, комунальних послугах, розвагах... Зараз важливо переглянути свої витрати, щось викреслити, щось зменшити, ніж потім відмовитися взагалі від всього.

Як заощадити гроші в кризі

1. Економіти на собі і своєму зовнішньому вигляді не хочеться ні кому, але ми почнемо з цього. Якщо ви фарбуете волосся, то мабуть знаєте, що задоволення це недешеве, особливо в салоні. І навіть якщо ви фарбуете волосся вдома 2 рази на місяць, то витрачаєте досить багато. Пофарбуйте волосся в свій природний колір, тоді вам не доведеться ходити з відростими корінням і постійно піклуватися про фарбування. Відмовтеся від складних фарбувань, наприклад мелірування, так як воно вимагає постійної підтримки. Також, якщо ситуація з грошима зовсім не дуже стабільна, зробіть собі більш просту стрижку, яку не потрібно буде укладати декількома засобами.

2. Ви берете дешевші засоби для душу, миття посуду і т.д. В більшості своїх, особливої різниці між гелем для душу у більш високому і у більш низькому не така велика різниця. У більш низькому ціновому сегменті ви теж зможете знайти, наприклад, подібний запах. Ніхто не говорить, що потрібно заглиблюватися в крайності. Серед бюджетних марок теж є хороші засоби, потрібно тільки їх знайти. Рідке мило можна купити великими пляшками і заощадити таким чином. Зрештою, використовуйте більш простіший туалетний папір.

Тому при черговому відвідуванні магазину постараїтесь не згадувати, що з побутової хімії ви придбали минулого разу, а візьміть щось більш дешевше.

3. Закривайте воду. Це важко, оскільки не дивлячися на нашу тягу до Європи, ми не живемо за європейською системою, тому нам навіть в голову не прийде митися в тій воді, в якій тільки що купалося ваше дитя, або насилати посуду за три дні, щоб помити все за один раз. Але суттєва економія на воді нам цілком можлива.

В середньому одна людина в день використовує біля 150 л. питної води. В дійсності для пиття та куховарення ми використовуємо тільки близько 3-4% цієї кількості. Значна частина води витрачається у ванній

кімнаті і туалеті. Тому суттєво економії води можна досягти саме тут. Понадмірне, а часто просто таки марнотратливе використання теплої чи гарячої води спричиняє витрати енергії та коштів. Не варто економити на питті. Навпаки рекомендується споживати щодня не менше 2,5 л рідини.

4. Замініть старі крані та душові насадки. Старі крані і душові насадки пропускають до 35 літрів води за хвилину. Натомість нові економічні здатні створювати повітряно-водяну суміш, завдяки чому витрати води зменшуються до 4,5 літрів за хвилину, без відмови на відповідний комфорт!

Також обмежувані сили струменю в душі можуть зменшити використання води на 3-6 літрів в хвилину (20-35%) при однаковій зручності.

5. Замініть прокладки. Якщо постійно вода витікає чи навіть тільки капає вода з крану, то також за це треба платити, при чому не так вже і дешево.

Кап ... Кап ... Кап ... При крані з якого капає вода (10 капель за хвилину) в місяць на марно витікає біля 170 літрів води, а в рік відповідно понад 2000 л.

На нову прокладку потрібно витратити мінімум коштів, а якщо маємо відповідний інструмент, то можна навіть самому її замінити.

Мінімум один – два кубометри води допоможе заощадити імпортний компакт із двома клавішами зливу на бачку: одна дає заощадливий злив, друга – звичайний.

Тільки при 5-разовому використанні туалету щодня однією особою при застосуванні старих зливних бачків витрачається біля 45 літрів чи відповідно біля 1/3 середньоденних витрат води. Це є вагомою причиною для встановлення ощадливих бачків з двома клавішами зливу. На основі цього буде використовуватись тільки 3 чи 6 літрів замість постійно 6 чи навіть до 10 літрів води при кожному зливі. Без того щоб постраждала гігієна в цій сфері можна зменшити витрати води на 30-50%. Таким чином одна сім'я з чотирьох осіб може економити в рік до 40 000 літрів питної води.

З одного туалетного зливного бачка із зношеними прокладками може витікати до 20 літрів води кожної години. В сумі за день це 500 літрів, а в рік 178 000 літрів. Тому важливо регулярно контролювати і при необхідності замінювати прокладки в зливних бачках.

6. Використовуйте пральну машину.

Сучасні пральні машини витрачають воду ощадливіше, ніж господині при ручному

пранні. Зрозуміло при умові, що прилад працює не в холосту з однією парою носків, а за вантажений оптимально, згідно інструкції.

7. Користуйтесь душем замість прийняття ванни, оскільки у душі можна використовувати в декілька разів менше води, а відповідно і енергії та коштів на її підігрівання.

Також скорочуючи час свого знаходження під душем можна економити ще до 30% витрат води.

8. Не відкривайте кран на повну. Як правило достатньо відкрити його лише на половину, а то й менше.

При митті рук, як правило ми відкриваємо воду, а коли вже помили, закриваємо. При тому від 15-20 л води витікає намарно під час того як ми намилюємо руки. Для зменшення подібного марнотратства необхідно частіше закривати кран. Без втрат для гігієни, при митті рук, можна заощаджувати до 70% води.

Це також стосується і змішувача. Часто при митті рук ми автоматично відкриваємо його до упору, завдяки чому випускається води в декілька раз більше ніж дійсно необхідно. Не обов'язково ставити змішувач в положення тільки гарячої води. Натомість необхідно попередньо знайти таке положення змішувача, що забезпечить оптимальну температуру води.

Так дорослим людям взагалі можна відмовитися від використання гарячої чи навіть теплої води для миття рук.

Також це стосується чищення зубів і бриття. Як цьому можна зарадити також закриваючи кран. Але оскільки закривати та відкривати декілька раз кран під ряд не дуже зручно, то можна рекомендувати використовувати під час чищення зубів спеціальний стакан, який на початку чищення наповнювати водою. Його вмісту вистачить для полоскання зубів, а також зубної щітки. Подібно у випадку гоління.

9. Тимчасово закройте свій абонемент в тренажерний зал чи фітнес. Спорт – це, безперечно, важлива штука, але ви можете по займатися і вдома, поки ситуація з грошима не стабілізується.

10. Скасуйте походи в кав'яні та кулінарії – це вкрай суттєва трата грошей. Нам тільки здається, що ціна за круасан і каву несуттєва, хоча насправді ви платите за одну булочку як за три кіло тіста. Краще спечіть щонебудь. Вдома вийде дешевше і смачніше.

11. Купуйте крупи і макарони оптом: практично в будь-якому великому магазині можна купити крупи і макарони великими упаковками.

ковками по 2-5-10 кг, це виходить набагато економічніше, ніж щоразу купувати маленькі пачки. Беріть листовий чай, він витрачається економічніше, ніж пакетований.

12. Відмовтеся від кабельного телебачення. Якщо ви дивитеся з двохсот каналів всього один.

13. Контролюйте тарифи на інтернет і мобільний зв'язок. Зараз багато тарифів, які дозволяють всередині мережі спілкуватися майже безкоштовно.

14. Готуйте вдома. Не снідайте в кафе. Харчування вдома значно заощаджує кошти.

15. Робіть самі манікюр. Ремонтуйте одяг і взуття самі.

16. Перегляньте свій маршрут.

Можливо, ви зможете доїхати коротшим шляхом і заощадити бензин або пройти на громадському транспорті без пересадок.

Якщо ви завжди користуєтесь одним і тим же видом громадського транспорту, придбайте проїзний квиток.

Якщо ви користуєтесь автомобілем, то порахуйте, чи не дешевше буде їздити громадським транспортом, можливо, тимчасово варто поставити машину в гараж.

17. Контролюйте витрати електроенергії.

На сьогодні є багатьох корисних способів заощадити на електроенергії. Це не складно, але вимагає щоденного застосування.

Одним із способів економити світло є заміна звичайних ламп розжарювання на світлодіодні лампи. І хоча їх вартість вища, ніж звичайних, але служать вони довше і споживають значно менше.

Протріть лампочки і плафони. Варто знати, що пил може зменшувати на 25% світло від лампи.

Зробіть косметичний ремонт. Невеликий косметичний ремонт так само допоможе заощадити на електриці. Для цього вам буде потрібно всього лише покліти світлі шпалери, пофарбувати стелю в білий колір. Світлі стіни здатні повернутися до вісімдесяті відсотків променів. Чим темніші шпалери, тим меншою буде світловіддача, наприклад, чорний колір повертає лише п'ять відсотків світла.

Дотримуйтесь інструкції при користуванні побутовою технікою.

Не ставте холодильник поряд з плитою або опалювальною системою. Витрати електроенергії зростуть у кілька разів, оскільки приладу доведеться працювати в посиленому режимі для підтримки необхідної температури.

Не ставте в холодильник гарячу їжу. Вчасно розморожуйте холодильник. Через кригу на стінках морозильної камери споживання електроенергії зростає.

Гасіть вчасно світло. Це – найпростіший спосіб економити електроенергію.

Користуйтесь тепловідбиваючими екранами. Багато електроенергії поглинають обігрівальні прилади. Заощадити допоможуть тепловідбиваючі екрани встановлені за обігрівачами. Це також допоможе підвищити температуру в кімнаті.

Утепліть кімнату. Крім усього перерахованого вище, можна економити енергію, вживши прості заходи з утеплення приміщення. По-перше, утепліть вікна, затуливши всі щілини або поміняйте дерев'яні склопакети на більш якісні пластикові. Через вікна може втрачатися до 50% тепла. По-друге, повісьте на вікна теплі щільні нічні фіранки. Потріє, утепліть вхідні двері і лоджію, а так само підлогу в приміщенні.

Купуйте побутові прилади класу "A". Сучасна енергозберігаюча побутова техніка споживає набагато менше енергії, ніж будь-яка інша. Причому різниця іноді може становити до п'ятдесяти відсотків. Крім того, існують прилади класу А + і А + +. Відповідно, їх енергозберігаючі здібності ще вищі.

Замініть стару проводку. Іноді підвищєне споживання електрики виникає через застарілу електропроводку.

Не залишайте електроприлади в режимі «очікування». Телевізори, комп'ютери, музичні центри активно експлуатуються лише по кілька годин на добу. В інший час вони знаходяться в режимі очікування, поглинаючи при цьому електроенергію. Так само дуже часто люди думають про те, що вимкнувши прилад основний кнопкою, припиняється і споживання ним електрики. Насправді це не завжди так, і тому більш ефективним рішенням буде вимкнення приладу з мережі.

Прилади для економії електроенергії.

Зараз з'явилися прилади, які допомагають заощадити електроенергію. До них належать дистанційні та автоматичні вимикачі, реле та інше. Такі чудеса техніки були створені спеціально з метою зниження комунальних платежів. Завдяки цим приладам економія електроенергії зростає в 8-10 разів. Їх робота полягає у можливості запрограмувати відключення світла на певний час. Крім того, можливе встановлення сутінкових вимикачів, що реагують на настання темряви.

Від чого можна відмовитися?

У деяких випадках матеріальне становище стає настільки хитким, що доводиться відмовляти навіть у необхідному. Подібне може статися внаслідок непередбачених обставин: звільнення, крадіжки, необхідності віддати велику суму за лікування. У таких непростих ситуаціях важливо не втратити самовладання і пам'ятати, що складні життєві ситуації роблять нас сильнішими, а за чорною смugoю завжди слід біла.

Цілком можливо, що маючи за плечима такий досвід, ви зрозумієте, що речі, які раніше вам здавалися такими необхідними, вза-

галі є вам не потрібними. То ж на цьому можна заощадити чи придбати щось дійсно потрібне.

Квартплата складається з багатьох складових: комунальні платежі (вода, тепло, електроенергія), ремонт, утримання житлового приміщення та інше. Малозабезпеченим громадянам держава надає субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, іншими словами, компенсує частину цих витрат. Однак відбувається це не автоматично, своє право на матеріальну допомогу необхідно довести.

Встановлення лічильників холодної та гарячої води дозволяє значно скоротити витрати. Задоволення це не безкоштовне, але їх установка окупиться в середньому за рік. Не всі знають, що без лічильника вони оплачують використання приблизно чотирьохсот літрів води на день незалежно від того, відкривався кран чи ні.

Харчування. Економити на їжі – зовсім не означає відмовляти собі в найнеобхіднішому. Просто не витрачайте гроші на те, без чого дійсно можна обйтися. Як правило, такі зміни ведуть не тільки до економії бюджету, а й поліпшенню здоров'я і самопочуття всіх членів сім'ї. По-перше, відмовтеся від газованої води, жувальної гумки, сухих сніданків і шкідливих перекусів (гамбургерів, чіпсів, шоколадних батончиків та іншого). Все це можна замінити яблуками, сухофруктами, домашнimi сухариками і звичайною чистою водою.

Слідкуйте щоб ваша родина снідала, обідала й вечеряла досита вдома: каша, борщ, овочі та фрукти і так далі, тоді й необхідність перехоплювати щось на бігу відпаде само собою.

У магазин ходіть тільки на ситий шлунок і зі списком того, що потрібно купити. Складаючи список, уявіть собі, що ви будете з цього готувати. Використовуйте крупи, горох, макаронні вироби з твердих сортів пшениці, недорогі сезонні овочі та фрукти. М'ясо краще купувати на ринку, там воно і дешевше, і свіже.

Якщо немає можливості часто годувати сім'ю м'ясними продуктами, включайте до раціону на квасолю. Не забувайте про корисні і поживні рослинні олії, наприклад оливкову, кукурудзяну, горіччину або з льону.

Одяг. Перегляньте весь одяг. Вам напевнено попадуться речі ще цілком придатні для носіння, але забуті з тієї чи іншої причини. Відкладіть великі покупки на потім, але якщо все-таки довелося купувати, наприклад зимові чоботи, намагайтесь взяти хорошу річ, яка прослужить не один сезон.

Сподіваємося, що все це дійсно допоможе вам заощаджувати.

ВЕСНЯНИЙ САЛАТ

300 г вареної картоплі, 300 г зелено-го горошку, 2 свіжих огірки. 3 яблука, 1/2 банки майонезу, 3—4 столові ложки сметани, головка зеленого салату, пучок зе-леної цибулі, пучок редиски, мелений перець, сіль.

Картоплю, огірки, яблука наріжте дрібними кубиками, додайте зелений горошок, дрібно посічену цибулю, посоліть, поперчіть і старанно вимішайте з майонезом і сметаною.

Вистеліть аж поза краї плоску салатницю листками зеленого салату.

У центр її пірамідою виложіть приготовану масу, посыпте зеленою цибулею і прикрасьте фігурно нарізаною редискою.

ФАРШИРОВАНА РЕДИСКА

10—15 редисок, 150 г бринзи або сиру, 2 круто зварених яйця, 50 г вершкового масла, 3—4 огірки, пучок зеленої цибулі, сметана, мелений перець, сіль.

Бринзу або сир, жовтки, масло і нарізану зелену цибулю розітріть на однорід-

ну масу, посоліть і поперчіть на смак. Як-що маса надто густа, додайте ложку сметани.

Виберіть великі червоні редиски, по-мийте і обчистьте. З боку стебла виріжте гострим ножем заглибинки. Наповніть їх приготовленою масою з допомогою кондитерського шприца, так щоб вийшов стіжок. Устроміть у нього 2—3 пір'їнки зеленої цибулі. Виложіть на круглій тарілці кружальця огірка. На кожне кружальце покладіть редиску, довкола по-лійте сметаною, посыпте посіченими білками і нарізаною зеленою цибулею.

ВІДВАРНА РИБА ПІД СМЕТАННИМ СОУСОМ

4 кг риби, 300 г моркви, 3 корені петрушки з зеленню, 300 г цибулі, 5 лаврових листків, 15 горошингіркого перцю, сіль.

Соус: 2 склянки сметани, 100 г вершкового масла, 4 столові ложки борошна, склянка рибного відвару, сік 1 лимона, сіль.

Очищену рибу наріжте порціями або залиште цілою, посоліть. Нехай так постоїть дві-три години. Овочі заливіть 3 л холодної води, посоліть, вкиньте лавровий лист, перець і варіть на слабкому вогні 30 хвилин, не прикриваючи, а потім покладіть у відвар рибу, попередньо сполоснувши її у воді. Через 20—25 хвилин рибу обережно виберіть у полумисок, поставте в тепле місце і накройте, щоб не висихала. Перед подачею на стіл нагрійте, полійте сметанним соусом, посыпте нарізаною зеленною петрушкою.

Для соусу борошно підсмажте в маслі до світло-золотистого кольору, влийте рибний відвар, доведіть до кипіння. Зніміть з вогню, а потім додайте сметану, лимонний СІК, посоліть.

Шопський салат

Візміть 4 шт. середніх помідорі, 3 огірки, один солодкий перець, одну цибулину, 200 гр. бринзи або фети, 4-5 гілочки петрушки, 3 ст.л. рослинного масла, щілку солі, щілку меленої чорного перцю.

Наріжте огірки, помідори та солодкий перець невеликими кубиками. Наріжте цибулю половиною кільце. Дрібно поріжте петрушку. Натріть сир на крупну тертку.

Змішайте помідори, огірки, солодкий перець, цибулю. Дсадайте олій.

Посоліть і поперчіть до смаку. При бажанні можна трохи додати лимонного соусу або винного оцту.

Перемішайте, посыпте сиром, при-расьте зеленню.

Черемша і картопля

1 відварну або запеченну картоплю ріжемо з 1 пучком черемші. Додаємо сіль і 1 ч. ложку рослинної олії.

Редиска з огіrkами

2 середніх огірки, 400 г редиски, 100 г листового салату, 2 яйця, зелена цибуля. Все нарізаемо, змішуємо з 1 столовою ложкою йогурту. Додаємо кріп і сіль.

Огірки з яйцями

3 огірки, 2 варених яйця, зелена цибуля. Все ріжемо і змішуємо з 1 ст. ложкою оливкової олії. Притрушуємо кромом. Сіль за смаком.

Заправка із зелені

Змішуємо посічену зелень (на вибір: кріп, петрушка, кінза, селера, черемша) з йогуртом і сіллю. Використовуємо як заправку для салатів або замість майонезу для гарячих страв – риби, м'яса або пасті.

Щоб було смачно

Заправляйте салати рослинними оліями холодного віджиму – оливковою, ляною, гарбузовою, кунжутною олією або з волоського горіха. Крім того, що вони нормалізують обмінні процеси в організмі, такі олії надають стравам нові відтінки смаку.

Добре використовувати замість звичайної кухонної – морську сіль, яка має зовсім інший відтінок смаку і, звичайно ж, є дуже корисна завдяки високому вмісту йоду та активно впливає на роботу щитовидної залози, від якої, у свою чергу, немало залежить ваша фігура.

С. Біленька

НЕ пропусти!

дитячий табір

КАРПАТСЬКА РОБІНЗОНАДА

активних пригод

**ТВОЕ
ЛІТО
2015**

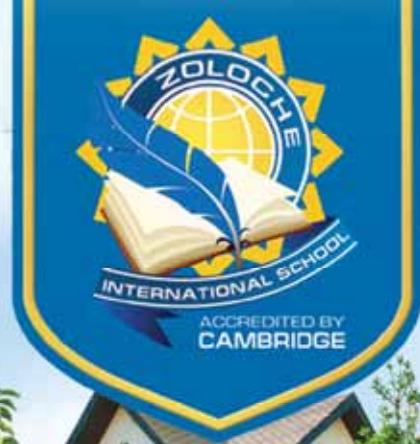
- Комфорт, оздоровлення, атмосфера
- Тематичні квести, вечірні заходи,
- Активний відпочинок і спорт
- 5-ти разове харчування
- Гарантія безпеки дітей
- Туристична програма
- Пізнавальні екскурсії
- Творчі студії

(044) 501-75-80

(093) 501 87 67

www.sv-g.com.ua

Перша зміна вже з 4 червня!!!

ZOLOCHE INTERNATIONAL SCHOOL

LEARNING TO BE LEADERS

**Навчайся —
до лідерів долучайся!**

ШКОЛА ПОВНОГО ДНЯ

- » Міжнародна освітня програма Cambridge Primary.
- » Українська програма за Державним стандартом України.

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

- » Англійська з носіями мови за програмою Cambridge Primary.
- » Державні програми. Базовий компонент дошкільної освіти України.

Мовний табір Міжнародної школи “Золоче”

Якщо ви бажаєте, щоб ваші діти гарно провели час і здобули безліч захопливих вражень, а разом з тим підучили англійську, удосконалили навички спілкування з однолітками, навчилися діяти командою, завели нових друзів і зміцнили здоров'я, — запрошуємо вас у “Золоче”! Мовний табір Міжнародної школи “Золоче” п'ятий рік поспіль працює за ретельно спланованими програмами активного розвитку для дітей від 6 до 12 років.

Школа - садок “Золоче” відрізняється сильною академічною базою і традиціями, націленими на досягнення учнями найкращих результатів.

<http://www.facebook.com/ZISchool>

zolocheschool.com.ua

+38 044 531 7778 +38 067 402 1407

Бориспільський р-н., с. Вишеньки,

“ЗОЛОЧЕ КОМПЛЕКС”

zolocheschool.com.ua